

AGRIA
vulgo
ERLA.

AGRIA,
Munitissimum Hungariae
superioris propugnaculum
sepe a Turca tentatum,
tandem sub Mahometo
tertio expugnatum et
captum A° 159.
A. Specule.
B. Balneum.
C. Ruinae oppidi quondam.
D. Solum paludosum.

Communicavit
Georgius Chouinagius
acceptum ab alio A° 617.

pugnata, veram non minus strenuè, Stephani Dobonis, Stephani Mezkeij, Stephani Soltaj, Stephani Feketi Casparis Pereij, & Gregorij Bornamiffa virtute defensa fuit, hoste magna cum clade & ignominia reiecto, & obsidionem soluere coacto: quam victoriam supra dicto libro Sambucus fusè describit.

Illud æterna memoria Agriensium factum dignum est, quod quum Aly Bassa ad deditiorem eos hortaretur, nullo dato responso, sandapilam atro panno tectam, binis hastilibus pratentis, muro impositam è sublimi loco ostenderunt, innuentes scilicet, nolle se viuos inde discedere, sed oppidum potius pro sepulcro habituros, quam hosti tradituros.

Postea vero Anno M. D. XCVI. Turcarum Imperator Mahumetes, Lippa & Perrinia infeliciter tentatis, accepta etiam ad Hatuanam non exigua clade, in opinato cum valido exercitu progressus, Agriam obsedit. Præfidiarij oppido incenso & relicto, in arcem se receperant, eamque contra primos aliquot hostium insultus strenuè propugnant. Quum verò Turcæ eandem interdum noctuque sine vlla intermissione oppugnant; frustra reclamantibus, & positis genibus ad constantiam exhortantibus præfectis, Terskio, Niaro Pauli & Kinskio, deditiõis consilia agitare coeperunt: quam duæ in primis res accelerarunt. Prima præfidiariorum quorundam perfidia, qui ducenti & quinque numero, ex arce sese proripientes, abiecta (heuscelus) Christiana religione, mores Turcarum, sacra & leges profiteri, eorumque militiæ nomina dare non dubitarunt. Quæ defectio non paruum commilitonum animis metum incussit. Sed & hostes, expleta fossa, propugnaculum exterius, quod Arci prætendebatur, secundum iam expugnant, & ab ea parte obsessos vehementer vrgebant. Apparuit sanè tum, quantum detrimentum locis etiam munitissimis adferant propugnacula non necessaria. vel loco minus idoneo extracta: qui error Famagustam quoque nobilissimam Cypri urbem perdidit. Sed & præfectorum qui è morbis decumbebant, Turcarum conatus multum promouit. Scriptis ergo deditiõis legibus, vt scilicet Præfecti viui, commutandis, captiuus, traderentur; præfidiarij cum impedimentis omnibus, gladijs tantum armati, discedere: tertio die Octobris bis mille circiter numero, Agriensium arce excesserunt, sed non longe progressi, in latissimo quodam campo à Turcis & Tartaris circumfusi, & scædum in modum laniati sunt. Quæ tamen perfidia multis inter Turcas displicuit; eoque nomine Ianitarorum Aga apud Imperatorem delatus, & in ius vocatus, quum obiectum crimen parum dilueret, eius iussu, toto in spectante exercitu, in frustra cubicula contendit, perque interpretem humaniter eos alloquutus, suadere coepit, vt Mahumetanam religionem, eiurata Christiana amplecterentur. Hanc orationem vterque vultu atque verbis auersatus, nunquam vllam rem tanti apud se fore, apertè responderunt, vt diuinum numen abnegarent, & religionem essent prodituri. Se inuitis, arcem hosti traditam, nec in deditiõem, si præsentibus inter esse licuisset, vniquam consenturos fuisse. Hæc tam cordata in extremo discrimine Præfectorum oratione delectatus magis quam exacerbatus Bassa, bono eos animo esse iussit. Postea quum lytti incidisset mentio, vterque mox omnem pecuniam quam in numerato habebat, Bassa representauit, arma & vestes inter cæteros distribuit, hac ad dita obtestatione, vt vel in gratiam recepti humaniter tractaretur, aut sic hoc denegaretur, sine lógio-ri mora è medio tollerentur. Primis itaque diebus aliquot comiter habiti, sed Bassa iam digressus, in vitacula coniecti, & pane & aqua cibari, miseram vitam egerunt, Terskius imprimis, qui carceris qualore ad morbum accedente, vitam paucos post dies finit. Eius morte cognita, Bassa eustodem qui captiuos tam inhumaniter tractarat, in carcerem coniecit, simili que affectu pœna: Kinskium laxius haberi iussit: funus verò Terskij ipse cum omni familiarium numero (in quo etiam Kinskus fuit, vtroque crure graues gestans compedes) prosequutus, terræ mandauit, appposito cum honorifica inscriptione cippo.

Non multo post nostri obsessi, sed sero nimis, opem latari, non procul ab Agria castris positus, cruenta aliquot proelia cum Turcis miscere: quum verò recuperandæ, tum quidem, arcis spes nulla esset, paulò post in hyberna concesserunt. Ex eo die Agria (quamuis ex oppido vix quidquam præter rudera superfit) in Turcarum potestate permansit.

SOLNOCVM.

EX omnibus arcibus ac praesidijs, quae Turcae hoc tempore in Hungaria tenent, vix vllum est Solnoco non tam operibus quam natura ac situ magis firmum atque opportunum. Arx est cum oppido, & illa quidem longè hac munitior; vtrumque fossa vel potius canali Sagiae fluminis ab inuicem separatur. Ad Orientem Tibiscus fluuiorum qui vsquam sunt piscosissimus ac nauigabilis praeterlabitur; ab Euro-Austro Sagia itidem nauium mediocrium patiens, ad hanc ipsam arcem triplici canali in Tibiscum se effundit: quorum vnus oppidum ab arce, vt diximus, separat, secundus versus Septentriones eidem arci pro fossa est, vna cum tertio versus eandem plagam aliquantò remotiori insulam constituit amoenissimam, hortis & pomarijs mirificè exultam. Ager ipse citra & vltra vtrumque fluuium iridem hortis, vineis & arboretis confusus, tum delectationi, tum vitæ vsibus totus inseruit: is denique huius loci genius est ac natura, vt commodior optari vix queat: eo que factum, vt quum Turcae minus accurati ac sumptuosi sint in exstruendis aedibus, haec tamen & arx & oppidum elegantibus tam publicis quam priuatis aedificijs exornata sint. Ad munitionem quod attinet, certè vix vlla est in tota Hungaria, cui Turcae magis fidant, non tam, vt diximus, ob mœniorum firmitatem, quam vtriusque fluminis opportunitatem.

Superest vt quomodo in Turcarum venerit potestatem, indicemus. Temesuarica & Lippa Transyluaniae oppidis, multisque alijs castellis Anno M. D. LIII. occupatis, Ferdinandi quoque regis copijs ad Drægelam circumuentis ac profligatis, Aly Bassa Turcici exercitus Imperator tot prosperis successibus elatus, ad Beglerbegum & ipsum Sultanum scribit, si Solnocum & Agria in potestatem redigantur, facillè totam Hungariam Turcarum ditioni acquiri posse. se igitur, vt posthac nihil victoriam moretur, vtrumque obsidere decreuisse, nec de expugnatione dubitare, quòd exploratum haberet, fuso nuper Ferdinandi exercitu, nullum abfore subsidium, quo Christiana res subleuetur. Hoc consilium quum Sultanus approbasset, Aly Bassa Solnocum obsidione cingit. Erant ibi in praesidio trecenti Germani, ducenti Hungari, centum Bohemi, & Hispani quinquaginta. Principio statim oppugnationis Hungari sarcinas suas collectas plaustris imposuerant, quasi mox fugam inituri. Ea re moti Germani & Bohemi, Praefectum adeunt, & quandoquidem Hungari ab fugam se parent, nec se quidem manufros indicant. Ille Hungarorum factum excusans, minimè eos ad fugam spectare inuit, sed ab incendio, si quod fortè in aedibus oriat, fortunas suas conseruare velle, quas in tanta trepidatione conuolare difficile esset. Quare ipsi potius secum dispicerent, quomodo arcem contra vim hostilem tuerentur, quam ignauæ fugæ praetextum quærent. Quum hoc non successisset, illi alia via rem aggrediuntur; & stipendia magno cum tumultu poscunt. Hic quoque Praefectus eadem dexteritate vsus, argento ab amicis sumpto, quantum cuique debebatur persoluit, iterum obrestatus, ne locum tam munitum tamque opportunum per summam ignauiam deserent. Sed nihil eos mouere potuit, quò minus fugam dies nocteque intenti explorarent. Eius incundæ commodissima ratio visa est, si impositis in scaphas sarcinis atque impedimentis in aduersam Tibisci ripam euaderent. Hoc illorum propositum Hispani Praefecto indicant, rogant, vt fugam commilitonum, quibus possit modis, impediatur. Ille bono eos esse animo iubet; se enim cymbas omnes perforatas in profundum velle demergere. Interim Hispani dum vigilias circumueunt, Germanos cum impedimentis ad fugam paratos. Hungaros etiam eodem consilio equis insidentes conspicantur. Accurrit mox Praefectus ab Hispanis admonitus; orat, obsecrat, ne se, ne regem, ne Hungariam, ne totam Christianam rempublicam hosti tam turpiter prodant. Sed illi surdis auribus hæc accipientes in cepto persistunt; & per posticum arcis vi effractum erumpunt. Praefectus verò quòd sceleris eorum particeps esse nollet, in arcem se condidit. Turcae qui è proximo tumultuantium portasque molientium strepitum paullo antè audiuerant, tam repentinum silentium mirati, ad arcis portas quam proximè subeunt, & ad motus aurique vbi omnia filere animaduertunt, arcem, portis effractis, inuadunt, nihil in ea deprehensum, praeter Praefectum & vnum & alterum ministrum: è quo quum Aly Bassa quæ acciderant cognouisset, fugientes illos insequi iubet, & ad vnum omnes cedere; Praefectum verò, vt virum fortem, collaudat, comiterque habet. E fugientibus ij potissimum perierunt, qui fugæ primi erant auctores: qui dum scaphas coeno & aquæ immersas extrahunt & purgant, dum eas à terra propellant, aut ab arena, in qua nimio onere depressæ pleraque subsederant, molitur, à Turcis superuentibus oppressi perierunt. Hungari tamen vadum nacti, plerique euaserunt; itemque Hispanorum multi, dum Turcae Germanos cadunt, in aduersam ripam enatarunt. Hoc modo citra vllum suorum sanguinem Solnoco potitus Aly Bassa, locum statim tam operibus, quam valido militum praesidio diligentissimè communiuit, cuius opportunitas Turcis deinde ad multas magnasque res feliciter gerendas adiumento fuit.

ZOLNOCK
Superioris Hungariae ciuitas.

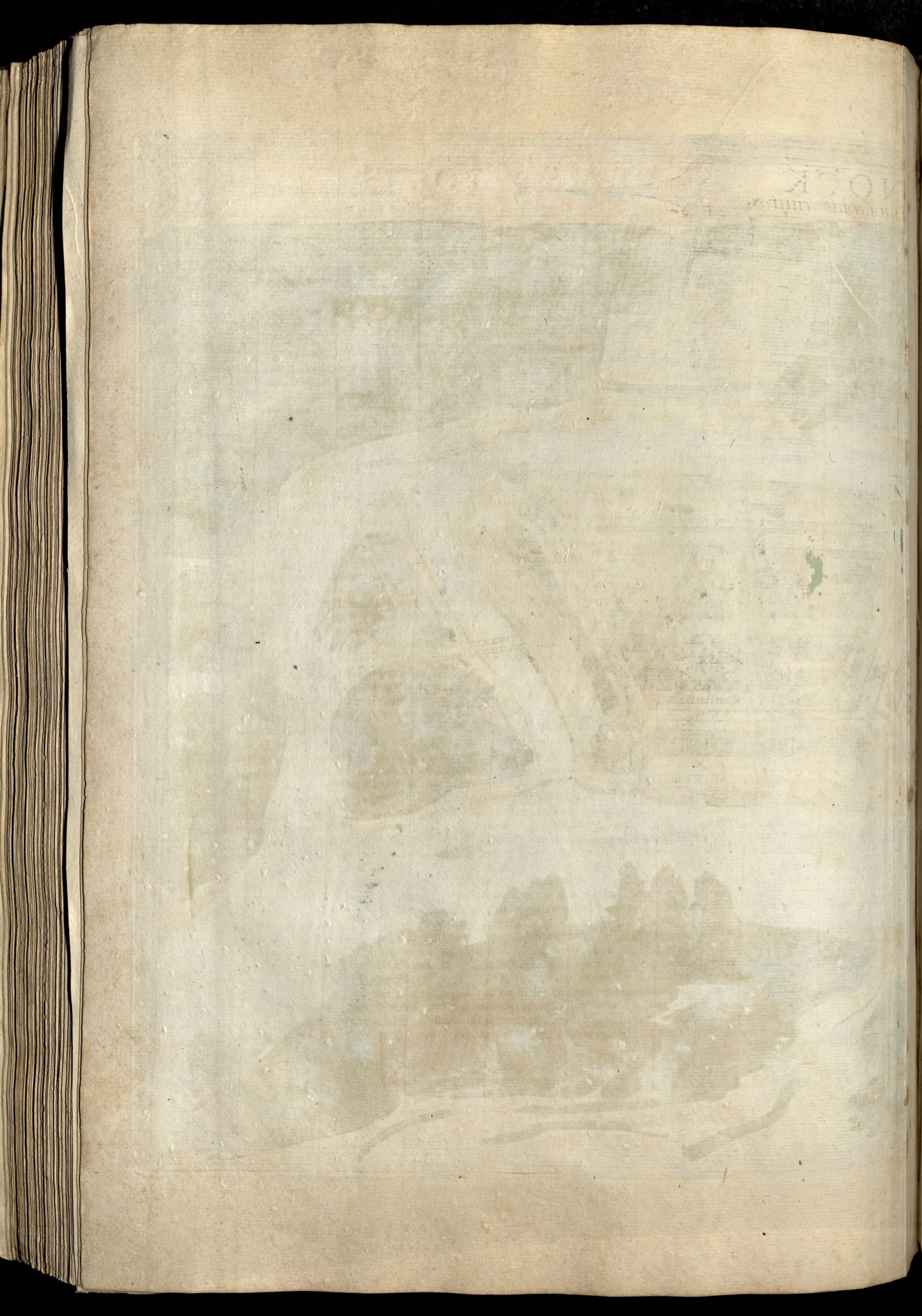
- A. Oppidum Zolnock.
- B. Arx Zolnock.
- C. Waller door, sui aquae porta.
- D. Sepulchra Turcorum.
- E. Waller molin.
- F. Via Erlan uenans.
- G. Balneum turcicum.
- H. Habitatio Sacerdotis turci.
- I. Templum Turcicum, Mesquita uulgo.

- K. Domus gubernatoris, vulgo Beghi.
- L. Domus Whyte.
- M. Domus Whyte in oppido.
- N. Via uersus Hatwan.
- O. Via uersus Act.

Communicauit Geor Hofnaghius
acceptum aliunde A° 1617.

ORLENS.

BOOK
MAY 18 1861

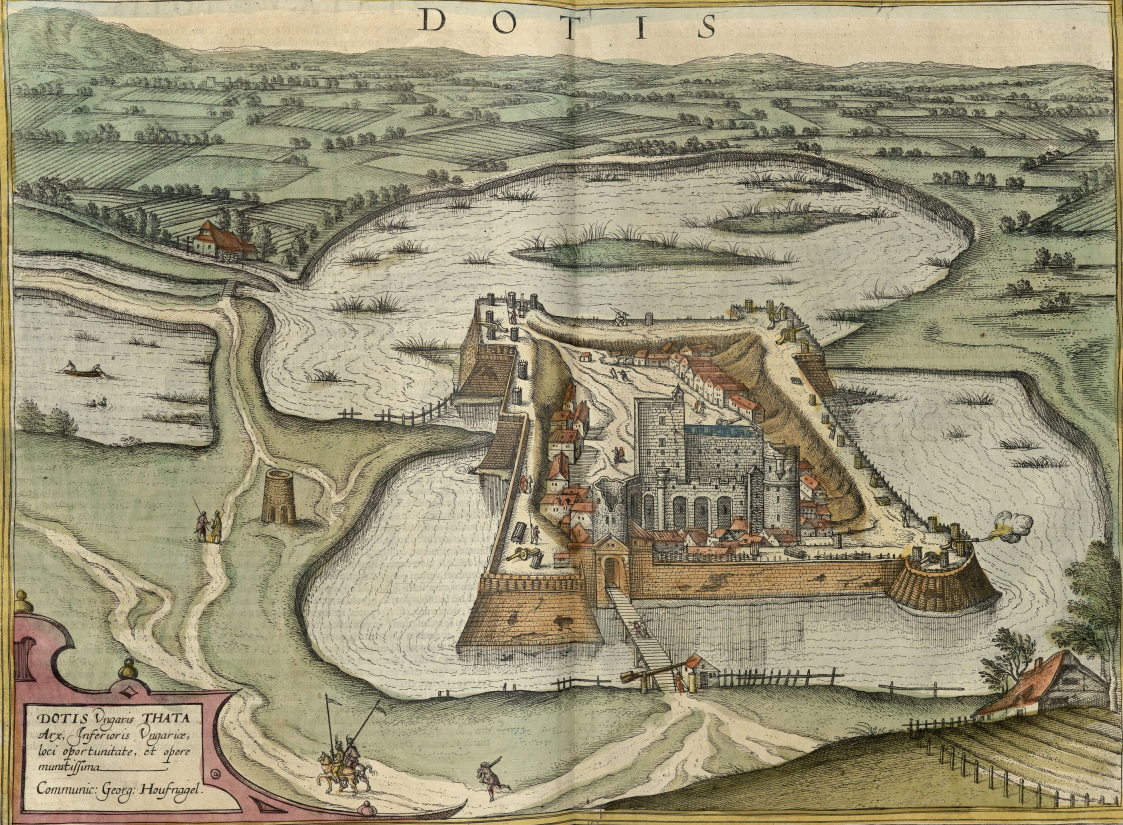
TATA, Vulgo. TOTIS.

V A E vulgò Totis, Hungariæ arx, dicitur, Tatam vero nomine appellandam, ex Hungaricarum rerum monumentis constat. Aiunt enim Geysa Duce Hungariæ imperium moderante, virum quendam eximio Christianæ religionis zelo flagrantem, è nobilissima Sonseuerinatum Comitum familia, Theodatum nomine, Italia eiec- tum in Hungariam venisse, breuique & pietate & prudentia sua maximam sibi apud Geysam Regem existimationem conciliauisse, vt pro singulari, qua ab eo colebatur obseruantia, ad filium Stephanum è sacro fonte leuandum pater lustricus fuerit adhibitus: à quo deinde sacrosancti patris iure semper vernacula Italarum lingua reueren- ter *Tata*, id est, Pater, salutatus est Is quum postea Regis liberalitate adiutus, Monaste- rium cum adiuncta villa extruxisset, *Tatam* vtrumque nominari voluit. Locum hunc in arcis formam redac- tum, & sequentes Reges, & inprimis Matthias Coruinus, ita exornarunt, tantisque extruxerunt impendiis, vt Bonfinius scribat, eam omnibus sui temporis arcibus potuisse anteferri: quam idem dicit, hinc lacu, hinc duplici fossa, exciso saxo & erecto aggere ita fuisse munitam, vt nulla ex parte potuerit oppugnari. Quanta vero huius Arcis & amœnitas fuerit & magnificentia, idem ostendit, inquiring; *Si ultra progrediaris* (Vicegradum intelli- git, à qua versus Batonios montes non longè abest) *Tatam offendes, qua meo iudicio ceteris arcibus anteferri in tanta breuitate potest. Hic enim perpetuo crassoque aggere conuallium aqua sistitur, stagnat, ac lacum ingerum septenorum fere millium efficit. Pistrina ad emissorium aquæ frumentariæ ex ordine nouem: quæ arcis sanè coherent, & nunquam bello auferri queunt. Arcis forma in ostræali speciem, duplici muro, propugnaculis & fossa munita: breuis inter porticum area, quam aurata cœnationes, magnificaque cubicula circumstant: laqueata & contignationes, multo auro calaturaque conspicua. Emisse lacu aquæ sepe resistitur, & piscinas haud inuita facit innumeras, magna luporum & carponum copia. Duo vtriusque pagi non ignobiles, duæque basilicæ. Circumstant salus quoquoer sum patentiissimi, qui non mediocrem ferarum copiam alunt.* Et hæc quidem arcis huius Antonij Bonfinij tempore fuit facies: quam sequentia bella, vt & pluraque alia, regni huius oppida & arces plane deformarunt: eaque quæ hodie restat, è ruderibus antiqua est restaurata, oppido, quod olim adiunctum habuit: omnino deleto. Et illa quidem terreis aggeribus & ligneis sepimentis, pro more gentis, contra vim non maximam satis munita est. Quum vero vnà cum vesperino ac reliquis eius tractus arcibus, Solymano imperante, in Turcarum venisset potestatem, multa sanè Christiano- rum rebus incommoda attulit: donec tandem celebri illa expeditione, quam Maximilianus II. Imperator, & Germaniæ, & Italiæ Principum ac Rerumpublicarum auxiliis adiutus, contra Turcas in Hungariam Anno M. D. LXVI. suscepit, ac satis foeliciter perfecit, ab Eccio Salmenfi Comite, Iauarini tum Præfecto, expugnata est. Is enim quum ex oppido siue arce hac, vtpote inter Iauarinum & Comaram sita, proximis locis plurimum damni atque incommodi inferri, ac victoriam, qua vicinas aliquot arces, Vesperinum inprimis occupaue- rat, inutilem pene reddi animaduertet: pridie Calendas Sextilis prima luce Iauarino cum suis copiis egressus, ad mœnia castra posuit: ac statim è præsidariis aliquem facie ac nomine sibi notum, ad se euocari iussit, publica fide incolumitatem ac liberum ad suos reditum spondens. Is ergo assentientibus præfectis ac commilitonibus ad Salmensem egressus, cum his mandatis remissus est: Si arcem quamprimum dederent & vitam, & fortunas eis omnes saluas permissurum; sin vim expectarent, nemini viuo se parsurum esse. Ad hæc ille, Nullam spem esse aiebat. commilitones ad hanc descensuros conditionem, præsertim quum Budensem Præfectum cum vali- dis auxilijs in propinquo esse scirent, Indicaturum se nihilominus quæ iussisset. rogare vero ne interim quid- quam hostilitentetur; id vt ex altera quoque parte fieret, sedulo se curaturum. Quum vero ad horam conditam miles non adfuisset, Salmenfis ad motis copijs, magna vi oppugnationem aggreditur, nec minus strenuè obfessi ad defensionem sese comparant: vtrorumque tamen conatus non ingruens diremit. Ea nocte opportuno loco dispositis tormentis, Salmenfis cum prima luce verberationem instituit tanta vi atque impetu, vt magnam valli partem intra horas aliquod disiecerit: sed hostes in reparandis ruinis, ac cuniculis, qui interim non minus strenue agebantur, contraria suffusione excipiendis, tantam adhibebant diligentiam, vt vix oppugnationi locus iam relictus videretur. Salmenfis nihilominus Villarduno mandarât, vt cum suis copijs arcis muros disiectos adoriretur: verum perspecta periculi magnitudine, tutiorem oppugnandi rationem excogitauit. Quum enim millenos cum scalis & alio ad oppugnationem necessario apparatu duobus locis summisisset, ipse cum duobus selectorû millibus portâ aggreditur; detaq; omnibus simul oppugnâdi tessera, dum Turcæ ad ruinas, vim propul- saturi, accurrunt, effracta porta, irrumpit, & obuios quosque cædit: nec quisquam euasit, præter quinquaginta, qui turri se incluserunt, ac vitæ incolumitatem pacti, sese dederunt in quibus & ipsius arcis & Vesperini erant Præfecti, ac quidam alij primarij, quos Salmenfis Viennam ad Cæsarem transmisit.

Ex illo tempore ad annum vsque M. D. XCIV. Tata in Christianorum potestate permansit: quo quidem anno Sinan Bassa, Iauarinum obsessurus, vt à tergo pacata omnia relinqueret. eam nullo negotio expugnauit, postea magno cum rei Christianæ incommodo, Iauarino quoque potitus. Vtrumque tamen diuina benigni- tas, siue vilo ferè cruore aut labore, Tatam quidem Anno M. D. XCVII. Iauarinum vero Anno M. D. XCVIII. stratagematis beneficio restituit. Rei apud illa in gestæ series sic se habet. Bernstenius, Palphius, Pezius, viri for- tes, quum eius arcis inuadendâ cepissent consilium, milites & reliquum apparatus nauibus imponunt, & Co- maram secundo flumine dilapsi, ad Almasiam pagum exponunt: sed vi ventorum & imbrium frequentia impe- diti, eam noctem per quietem ibi agant, tam prudenter dispositis excubijs, vt nulla indicia ab hostibus potue- rint deprehendi, De media nocte inde profecti, primo tres milites Turcicæ linguæ peritos portis adequitare iubent:

D O T I S

DOTIS Vngaric THATA
Aex. Superioris Vngaric.
loci oportunitate, et opere
munitissima.
Communic. Georg. Houfragel.

iubent: post hos instrumentum pyrobolare (Petardam vulgò vocant) curruicum in usum facto impositum
vehebatur, adiunctis qui scienter id portæ admouerent, & maturè ignem subiicerent, aliis etiam, qui scalas &
reliquum apparatus ferrent. Velites tres, quos præmissos diximus, Turcæ excubitores in clamant; cuiusmodi sint
rogant. Edocti illi, Iauarinenfes se esse simulant: Buda venire: Solymano Garbasæ Iauarini Præfecto comme-
atus ab Achmete Aga iussu eius coemptos aduehere, de via fessos paulisper velle quiescere. Hoc responso
contenti, mandant, ne manè prius discedant, quam Arcis Præfectum (Begum) conuenissent. Illi facturos se re-
cipiunt; illud etiam addunt, litteras se ad eundem scriptas habere, eas se manè oblaturus. Durante hoc collo-
quio, Bernstenius pyrobolum roris actum probelli iubet. quod vigiles conspicati: Quid, inquit, vos car-
rum portis obseratis in pontem subducitis. Respondent illi, facere se id metu Haiducorum: à quibus si fortè
inuadantur, cōmodiorem sibi hunc fore ad defensionem locum. Inter hæc admota machina & igne subdito
horrendo cum tonitru portæ dissiliunt, pons pensilis dissipatur. Mox nostri ponte, quem secum aduexerant,
fossis iniecto, per aperta introrumpunt, alii alibi per scalas in moenia enittuntur. Custodes arcis, qui primo im-
petu non oppressi, qua quisque poterant, salutis suæ consulunt: è decem, qui in fossas subiectas se deiecerant,
quatuor ab equitibus excubias agentibus deprehensi, vnus deorsum casu fregerat; reliqui per arundinera, tene-
brarum beneficio, elapsi. Qui restabant, turri inclusi, qua poterant ratione oppugnantium impetum aliquam-
diu sustinuerunt, sed circumuenti tandem & multitudine oppressi, ad vnum omnes vel capti sunt, vel inter-
empti. Hæc facti sunt x. Maij die. Præsidio arcis imposito, & de proximis locis apportata annona, captiuisque,
inter quos Begus cum vxore erat ac liberis, abductis, gratiæ Deo actæ.

Sed minimè diuturna Christianis hæc fuit lætitia. Eo ipso enim anno nostris ad Comaram desidentibus,
Turcæ ad Tatam positis castris, summa vi arcem oppugnant. Eam Christophorus Weida cum ducentis quin-
quaginta circiter præsidarijs tenebat. Is etsi boni ducis officium magna animi virtute explebat; tamen cedere
tandem, ac suæ & suorum salutis consulere est coactus. Nam & assidue sine vlla intermissione fulminabant
Turcæ, & patefacto aditu, multoties irrumperere conati, præsidiariorum virtute semper sunt repulsi. Interea cu-
niculis actis, subiectoque puluere, vnum ex arcis propugnaculis conuellitur, magnamque secum ruinam tra-
hit. Periculo iam propiore commotti milites, quorum bona pars perierat, superstitem alij vulnerati, alij pul-
uere afflati, & ruina percussi, vix satis ad arma tractanda virium habebant. Præfecto periculum ostendunt, & ne
se & vniuersos in præfens exitium præcipitet, monent. Communicatis igitur consilijs, noctu clanculum per
pseudothyrum seu posticum ex aduersa arcis parte egredi, magno cum silentio Danubium petunt. Interim
hostis arcem summis viribus oppugnat, ac militem per ruinas (nam alterum quoque propugnaculum vis pul-
ueris dissipat) immittit. Vbi vero arcem defensoribus vacuum, seque elusum animaduertit, ad prædam in-
tentus miles vndique discurtit, quæ tamen exigua admodum fuit, omnibus à præsidarijs, præsertim machi-
nis æneis, corruptis. Mox puluis à discedentibus fomite attemperato idoneis locis collocatus

ignem concipit, & obuijs quibusque disiectis ac disceptis, magnam Turcarum

stragem edit. Et hæc quidem Tatæ hæctenus fortuna fuit:

quæ etiamnum cum bona Hungariæ parte sub

Turcica gemit seruitute.

P A P P A

PAPPA Inferioris Hungariæ oppidum, non procul à Bakone sylua longissima, & montibus, quibus nostrates à Clypeis nomen indiderunt (vulgo *Schiltberg*) situm, variam, non minus quam plura alia eius regni oppida, fortunam expertum est. Olim quidem non magni fuisse nominis, illud indicio est, quod nulla penè eius apud antiquos Hungaricarum rerum scriptores mentio exstat. Vnde credibile est, superioribus cum immanissima Turcarum gente bellis denum muniri cœpisse, inuitante loci ipsius natura, ac situ ad hostium reprimendas excursions peropportuno. Ab ortu enim & solum paludosum, & lacus non exiguus, piscium copiam oppidanis abundè suppeditans, ei præterditur: ad cuius veluti exitum, & ad portam, qua Albam regalem itur, Arx visitur, & intra oppidum suis etiam munitionibus separatim inclusa. Vallum quo oppidum cingitur, terra aggesta, lorica verò lignicis sepimentis firmissimo opere è vimine & salicibus contextis, ac terra oppletis constat: quod quidem munitionum genus contra machinarum ictus satis est validum, ac longè tutius quam murorum substructiones: quæ dispersis faxis facilè & stragem inter defensores dant, & vno casu latam ruinam trahunt.

Porro Arx hæc quum hæcenus Christianorum in Hungaria rebus non parum adiumenti ac præsidij attulisset, tandem Anno M. D. XCII. v. à cum Sisseccio, Vesprimio, & Palotta, à Sinane Bassa continuatis victorij expugnata, in Turcarum concessit ditionem; non sine detestanda transfugarum quorundam perfidia, qui facilius opagnationis modum, & loca oppidi minus munita hosti commonstrarunt. Quod si nihilominus reliqui ea, qua par erat, fide ac constantia in propugnando vsi fuissent, multo adhuc sanguine expugnatio illa constituta fuisset. Sed & hi ignavia suæ graues pœnas luerunt. Pacti enim, vt tradita arce, cum impedimentis & armis liberi dimitterentur, in itinere à Turcico equitatu circumuenti, ferè omnes perierunt, paucissimis, quibus fuga & latæbræ salutem dederant, elapsis.

Quinquennio post, Anno nempe M. D. XCVII. dum in Hungaria bellum inter Christianos & Turcas acerrimè geritur, Maximilianus Archidux, cui summam rei militaris Imperator Rudolphus frater demandat, collectis circiter viginti quatuor armatorum millibus, Nadastum & Colonistum ad itinera exploranda præmittit: qui quum in ducentos lanifaros incidissent, octoginta eorum casis, reliquos, & in ijs duos agas captiuos ad Archiducem adducunt. Quorum indicij edoctus Archidux, Pappam obsidere decreuit. Cuius quidem obsidionis XIV. Sextilis die factum est initium: eaque tanto studio fuit continuata, vt breui ad hostium munitiones peruentum sit: quibus tormentorum vi conuulsis, milites aliquot immisi, Morspurgio & Rosvurmio ducibus: sed non sine vulneribus reiecti. Et ducum vterque quidem vulnus in conflictu accepit, sed ille lethale. Ad famam aduentantis Turcarum exercitus, qui obsessis subsidio missus ferebatur, iterum cœpta est oppugnatio, tanta militum alacritate, vt cum Turcis acriter sese defendentibus, oppidum captum sit. Præsidij in arcem se receperant, in qua quadragenti è Christianis captiui afferuabantur. Horum vitæ vt parceretur, Turcis permissum, & cum omnibus suis fortunis incolumes abirent. Interea VValones in arcem irrumpunt, omniaque ferre, agere, rapere incipiunt. Ad hos igitur continendos Ederus militum tribunus cum alijs duobus signis arcem custodire iussus. Turcæ VValonum vim metuentes, confusis ordinibus, arce egrediuntur, quorum loculis excussis, auri aliquid apud eos repertum. VValones ergo spe prædæ allecti, inuitis ducibus dedititios concidunt, conculos vestibus spoliant, & sarcinis deceptis, nuda ac lacera cadauera, immani spectaculo, relinquunt. Bassam ægrè seruatum, militum forori creptum cum ijs qui supererant (erant autem centum circiter & sexaginta) deducere iussus Colonistius, & Hoffkirchius cum Austriacis signis in arcem introductus. Vix mille passus profecti fuerant Turcæ, quum ecce turris quadam, in qua magna vis sulphurei pulueris erat reposita, tanto cum impetu & fragore conuellitur, vt non modo maior arcis pars labefactata, verum etiam ducenti circiter præsidij, cum multis captiuis Christianis ambusti fuerint & ruina oppressi, Hoffkirchio etiam grauius vulnerato. Incendium hoc quum Turcarum fraude præparatum multi suspicarentur; statim missi sunt, qui è via eos retraherent: ac nisi multis argumentis facti conscientiam ac culpam à se remouissent, ad vnum omnes internectione fuissent occisi. Casus hic præterquam quod arcem vehementer deformauit, quidquid reliquum commeatuum erat; quoque assumpsit. Septem Bribegi (si transfugas & exploratores vocant) in arce comprehensi, visitato apud Hungaros in proditores supplicio, palis transfixi, in summis cruciatibus vitam misere post longam moram effuderunt.

Porro iidem illi, qui, vt diximus, Turcas contra fidem datam inuaserant ac spoliabant, triennio post oppidum hoc & arcem per summum scelus ac perfidiam Turcis prodiderunt. Præsidio enim circiter mille ac decenti ex ea natione ibi relictis, quum serius aliquanto stipendia soluerentur, nec alimoniam magna esset copia, tumultuari, imperiumque detractare cœperunt: quumque id agi animaduertent, vt inde abductis nouum præsidium submitteretur, cum Turcis egerunt, vt ducem suum Schvvarzenbergium, recenti lauarini expugnatione tum ducerentur. Spem quoque faciunt, se ducem suum Schvvarzenbergium, recenti lauarini expugnatione tum maximè celebrem, qui ad comprimendam seditionem cum magna vi pecuniæ prope diem venturus dicebatur, intra oppidum recepturos: eisque postea tradituros: aut si id Turcis minus placeret, ad Zisneccam viam obliuio præfectum, cum omni familia in vincula coniecerunt: nisi quamprimum Lytron, quod ipsi dixerant, per loco solueret; Turcis in seruitutem cum suis omnibus eum dediturus inermis. Mox Turcas captiuos liberant, & ipsius Præfecti armis vestibusque exornatos Albam regalem mittunt: domibus omnibus direptis, prædam vnum in locum comportant: vexillum Cæsareanum Turcis tradunt: ac tandem post multas vltro citroque actiones pro-

Acceptus a Philippo Fernando.

PAPA. Inferioris Hungariae OPPIDUM.

Septentrio.

Communicavit G. Houfnaglus.

Meridies.

A. Dasz Schloß	F. Teych thore	A. 1617.
B. Wylsenburger thore	G. Brugg	
C. Rader thore vnd wey	H. Städt	
D. Felsenburger wey	I. Der Teych abthilf	
E. Der Teych	K. Hie ist der Keyserliche Hof	

nes proditiōnis mercedem paciſcuntur. Turce fraudem ſuſpicati, primum cunctantius agebant: ſed tot tamq̃
 manifeſtis defectionis ſignis ſe prodentibus, occaſioni minime defuerunt. Ne tamen damnum aliquod nimia
 credulitate acciperent, copias confirmant, vt ſi forti noſtri eos inſidiis aggredierentur, auxilia in promptu habe-
 rent. Schvartzenbergius aſſumptis binis equitum peditumque millibus, Pappam verſus proficiſcitur: cumque
 iam duobus miliaribus abeſſet, viginti quatuor equites præmittit, qui monerent præſidiarios, vt ad officium
 redirent, ſpemque facerent, fore vt propediem quidquid ſtendiorum nomine ipſis debebatur, omne perſolue-
 retur. Hos Pappienſes conuiciis & ludibrio exceptos abegerunt: nec quidquam propius fuit, quam vt eoſdem
 inuaderent & diſcerperent. Sic ergo Schvartzenbergius hac ſpe deſtitutus, ſimul aquarum illuſione progre-
 di prohibitus, Iauarinum retroceſſit. Inter præſidiarios interea maxima diſſidia exiſtiterunt, adeo vt ad manus
 fuerit peruentum, & paſſim multa cædes perpetrata. Cauſa erat, quod nonnulli deditioni ſeu cum Turcis pa-
 ctioni minime aſſentiebantur, non quod fidem Imperatori ſeruare vellent, ſed quod proditiōnis merces non-
 dum tota eſſet deprompta. De hoc monitus Schvartzenbergius, Scharpffenſtanum xxii. Iunij, cum multo in-
 ſtrumento militari, & tribus peditum millibus præmittit, & fortunam experiri iubet. Eos perſidi muris ſuc-
 cedere patiuntur, quaſi abiecto propugnandi conſilio, vtro etiam vt accederent hortantur. Stare enim ſe cum
 ipſis, & libenter intra oppidum recepturos, vt communi auxilio proditoribus reſiſtant. Sed mox ſcalis deie-
 ctis, quoscumque poſſunt, commilitones ſuos & populares interficiunt, exprobrantes, quod hanc fortunam
 Germanis præriperent, ſeque primos periculis obijcerent. Hiſita repulſis, Turcos frumentatores introuertunt,
 & præſidiarios exoneratis, Chriſtianos captiuos, cum magna imbellis atatis & ſexus turba imponunt, & Veſpri-
 mium Albamque regalem in miſerrimam ſeruitutem (O ſcelus! O inauditam perſidiam!) abduci curant.
 Interea Marotus occultis nunciis Schvartzenbergium monet, vt quandoquidem præſidiariis non ſatis inter
 ſe conueniret, occaſione vteretur, & ſi ſtratagemate intercipere arcem non poſſet, vt aggredieretur: ſimul locum
 deſignat contra vim non ſatis firmum, per quem facile aditus aperiri poſſet. Ille ergo coactis nouem circiter
 millium armorum copijs, xli. Quintilis caſtra ad Pappam ponit, & tormentis diſpoſitis magna, vi muros
 quaſſat. Perſidi aliquoties eruptione tentata, ſemper cum damno ſunt repulſi. Vni è centurionibus ipſorum cap-
 to, cutis viuo fuit detracta, & cum capite inſixo, è lancea ſuſpenſa, & ad terrorem publicè oculis præſidiariorum
 expoſita. Non multò poſt Schvartzenbergius molam, qua ad arcem eſt, expugnauit, licet acerrimè eam de-
 fenderent perſidi, quod per eam quouis tempore magnum præſidium introuertere poſſent. Turcæ interea
 de perſidorum edocti periculo, magno ſtudio ad obſidionem ſoluendam neceſſaria compararunt: ſed quum a-
 lia, tum maximè inundatio è continuis pluuijs orta, quominus in tempore ad eſſent, eos impediēbat. Et noſtri
 non machinis tantum, verum etiam cuniculis, alijsque operibus obſeſſos oppugnabant: adeo vt iam aqua è fos-
 ſis diriuata, facilis aditus breui patiferi poſſe videretur. Summa præterea apud obſeſſos erat alimonie inopia.
 Nec enim vinum, nec panem, ſed ſalis aliquantum, & ſexaginta equos habebant; quibus in cibum diſtributis,
 miſerrimam vitam ſuſtentabant. Quum ad veniam nullum ſibi eſſe receptum intelligerent, mortem potius
 fortiter pugnando oppetere, quam exſpectare, dum per ſummum cruciatum & ludibrium vita ipſis eriperetur,
 decreuerunt. Noctu igitur pridie Calendas auguſti, eam partem caſtrorum, vbi Merſpurgenſes ſtationem ha-
 bebant, inuadunt, milites tumultuos partim ſternunt partim in fugam agunt, & terrore omnia complent.
 Tumultu excitus Schvartzenbergius ad eam partem, qua maximè ſui laborabant, aduolat, dumque neceſſa-
 ria procurat, glande plumbea ictus cadit. Eius mors magnum in caſtris excitauit moerorem. Reliqui duces ni-
 hilominus coeptam obſidionem vrgebant, nec minus alacriter obſeſſos ſe tuebantur. In Schvartzenbergij locum
 ſuffectus fuit Melchior Rederus. Iam obſeſſi deſperata loci deſenſione, & ſumma annonæ preſſi inopia, fugæ
 conſilia inibant: ac tandem i. x. Sextilis duabus ante ſolis ortum horis, per ſtagnum aqua emiſſa penè ſiccum,
 exitum tentant, & quum ſolum vlginoſum onus non bene ferret, è cratibus, ſaccis aliaque materia viam ſi-
 bi inuiniunt. Rederus de fuga ipſorum admonitus Nadaſtum, Thurnium Comitē, Colonitium cum leuis ar-
 maturæ equitibus fugientes inſequi & comprehendere iubet. Illi iam ad ſaltum vſque penè euaſerant; ſed in ip-
 ſo aditu intercluſi, & magnam partem ibi cæſi ſunt. Lamotta perſidorum caput Colonitio tradere ſe recu-
 ſans, glande traiectus occubuit. Eius legatus cum alijs quibusdam ſeditioſorum anteſignans captus eſt. Dum
 perſidi in fuga toti ſunt, Marotus alijque, excuſſis compedibus, per arundinetum in caſtra euadunt. Caſariani à
 perſidis deſertum ingreſſi oppidum, captiuos liberant: mox perſidorum reliquias ad interneccionem vſque ferro
 delent. E captiujs cognitum, ſextantum primos fuiſſe cum Turcis tractationis & proditiōnis auctores; ſed po-
 ſtea denam communibus ſuffragijs omnia acta: in qua qui conſentire recuſaſſet, è veſtigio fuiſſe conſoſum,
 Captiujs, quod omnia diuina & humana violaſſent, per arces & præſidia diſtributi, horrendis ſupplicijs
 fuerunt excarnificati. Hoc pacto nefariè tentata proditiō, acerrimè vindicata eſt:
 cuius hiftoriam, vt qua non pauca memoratu digna complecta-
 tur, fuſius hic repetere nobis non
 abs re viſum eſt.

P E T R I N A

RX hæc est Croatia seu Liburnia, non quidem magni nominis, commodissimo tamen loco ad Colapis seu Culpæ & Petrinæ confluentes sita; ab hoc etiam nomen sortita. Idem quod pacis Anno M. D. XCII. à Turcis ruptæ, ei seruitutis fuit initium: quo tempore Amurathes Perfici belli metu liberatus, nostris nihil tale metuentibus Assanem Bassam cum valido exercitu ad Croatiam oppugnandam misit, loci ductus opportunitate, quòd inde non in Germaniã tantum, sed Italiam quoq; commodissimus sibi futurus aditus videretur. Is igitur primũ Castroutium proditione, Vihitium deinde vi cepit, editis vtrouque magnæ crudelitatis exemplis. Impositis præsijs, Petrinam Castellum, partem illud quidem, sed rebus suis valde opportunum, ibi loci, vbi adhuc visitur, excitauit, & quãtum potuit muniuit: tum ponte Colapi flumini imposito, ac traducto exercitu, quidquid agri fluuium hunc & Sauum interiacet, diripuit ac vastauit. Ad famam hostis tam vicini Stiriorum ad duo circiter millia coierant: sed dum incautiùs agunt, quàm in tanta paucitate par erat, ad vnum omnes cæsi perierunt. Magnum hæc clades Christianis earum regionum incussit terrorem. Quocirca ad prohibendas hostiũ populationes, Thomas Erdodus Slaunoniæ Banus, cum septem armatorum millibus inter Vihitium & Carolstadium castra locat, ex aduerso pontis, quem Colapi à Turcis impositum diximus: sed ab Assane Bassa circumuentus & tormentis omnibus amissis profligatus, omnem Duropoliam hosti diripiendã reliquit. Hoc successu elati Turcæ, Sisseccium permunitum oppidum iusto exercitu oppugnant; sed graui accepta clade, omnem ferè superioris victoriæ fructũ corruerunt. Verum enim uero quam varia belli sit fortuna, quàm incerti euentus, ea quæ circa hanc arcem paucis mensibus gesta sunt, satis docuerunt. Dum enim Cæsarea Maiestas Germaniæ Principes ac Ciuitates de auxilijs per litteras & nuncios interpellat, septem armatorum millia ad reprimendos Turcarum conatus, Thoma Hertelio, Georgio Gleispachero & Dionysio Denckio ductoribus, mittuntur. Sed quum ad Colapim fluuium non procul à Petrina castra metati, paulò negligentius agerent, quòd ab exploratoribus Turcas retrocessisse relatũ esset; subito hostium aduentu oppressi, ægrè arma expediunt. Instructa tandem vtriusque acie, primum hostiũ impetum leuibus velitationibus acriter excipiunt; sed pugna inualecente & superante hostium multitudine, omnes eodem in vestigio, quod pugnantes ceperant, ceciderunt; ex omni numero vix octoginta elapsis, præter militum præfectos, qui fatali quadam ignauia plerique omnes fuga maturè sibi prospexerunt, sed capti postea & capite plexi, iustas pœnas dederunt. Non tamen incruenta hæc Turcis fuit victoria, quorum multò plures quàm Christianorum desiderati eo in prælio dicuntur. Multa iam hyeme, Turcæ Petrina egressi, maximis cù laboribus & periculis Nobilis cuiusdã arcem, omnis generis præda, à rusticanis eò tamquam in tutiorẽ locum congesta, refertam diripuerunt. Idem non multò post tentarunt alij, sed non pari successu. Glacie enim fracta, in aqua omnes perierunt, & qui prædæ inhiarant, Neptuni pecori ipsi prædæ fuere. Primo vere sequentis anni idem Assan Bassa Sisseccium iterum obsedit, sed multò infeliciori quam antea euentu, vt qui non exercitum tantum, verum etiam ipsam vitam, cum plerisque, qui partem aliquam muniõrum bellicorum administrauerant, & ipsius Amurathis ex sorore nepotem amiserit. Hac occasione Cæsareani ad prosequendam victoriam exercitum Petrinæ oppugnandæ admoent. Sed quia continuæ erant pluuia, obsidio aliquot diebus fuit dilata, quòd machinæ bellicæ & comeatus, vijs cœno profundis, difficillimè aduehi possent. Tandem cõportatis omnibus, obsidij fit initium: mœnia quinque continuos dies verberantur. Nec verò segniùs hostes ex arce & castris tela spargebant, miscentur quotidie velitationes leuioreseq; aliquot pugne, ad summam rei tamen nihil proficitur. Tandem obsidentes traductis per nouum pontẽ,

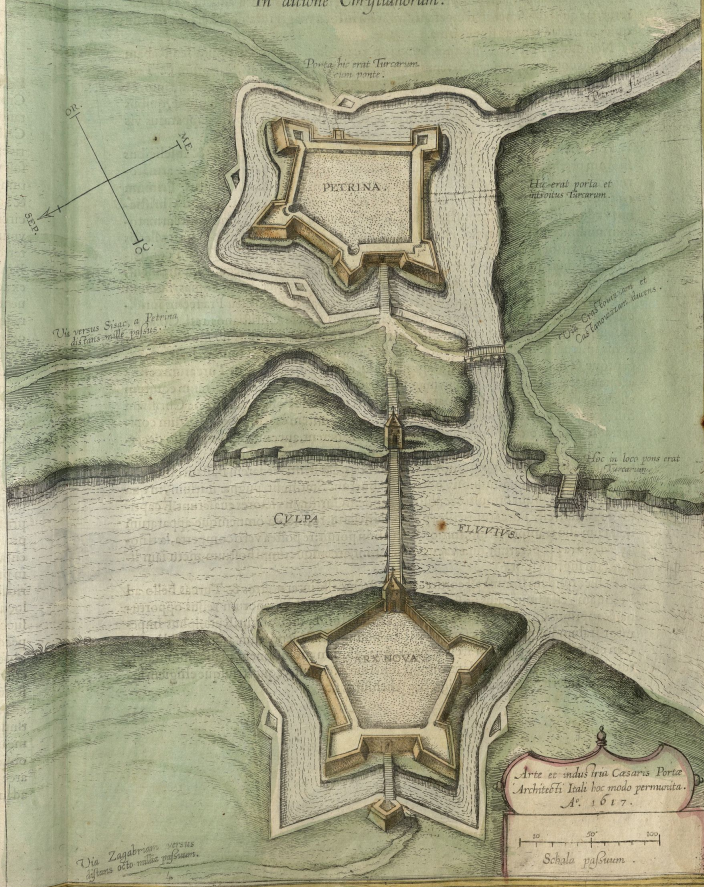
quem

PETRINA
In ditione Turcarum.

Aurum ab omni aspectu et communicatione Gen. Hippolytus A. 1597.

PETRINA
In ditione Christianorum.

*Via Zagrebina versus
Sines ad m. passuum.*

quem super Colapim exstruxerant, copijs, Turcas suis in castris adoriri decreuerant; verum quum Græciæ Præses ad ferendam obsessis opem cum exercitu aduentare nunciaretur, ne quid detrimenti acciperent, militem in loca magis tuta deduxêre. Et ita tum quidem frustra tentata fuit Petrina.

Non multò post verò, nimirum Anno M.D.XCI v. dum Turcæ Iauarinum seu Rabam omnibus copijs oppugnant, Serenissimus Archidux Maximilianus, Stiriorum & Teutonici Ordinis, cuius Magister est, auxilijs adiutus, Petrinam, itemque Castrouitium, & illam quidem vltima Quintilis in suam redegit potestatem, Turcis plerisque, quibus nocturnæ fugæ consilium non successerat, interemptis. Magna hic bellici apparatus vis reperta, & inter alia machinæ grandiores triginta.

Postea Anno M.D.XCVI. Turcarum Imperator Mahumetes, tot cladibus & infelicibus suorum prælijs, inprimis Strigoniensis vrbs amissione irritatus, cum ducentis armatorum millibus Belgradum, inde Budam peruenit, bellum ipse administraturus. Primum eius de Agria obsidenda fuit consilium: quam & non multò post cepit. Vt verò Christianos vndiq; distineret, Assanem Bassam Bosniæ Præsidem ex itinere cum viginti armatorum millibus ad Petrinam obsidendam misit. Stirij igitur & finitimi populi, collectis omnibus viribus, ad opem suis ferendam itidem magnis itineribus Petrinam contendunt: sed quum in tanta celeritate exiguum apparatus bellicum secum apportassent, nec materiam ponti faciundo idoneam ad manus haberent, per quem copias fluuium Colapim trajicerent: Sisseccium digrediuntur, vbi Croatiae Banus seu Præfectus iuridicus pontem tumultuario opere construxerat. Hostes fugere Christianos rati, Colapim incomposito agmine trajiciunt, & in nostros impetum faciunt; quos illi mox expeditis armis instructisque ordinibus non fortiter tantum excipiunt, sed fundunt quoque fugantque & in Colapim præcipites agunt. Huius cladis fama tantam in Turcarum castris excitauit trepidationem, vt copijs magna ex parte dilapsis, solus Bosniensis cum equitum aliquot millibus & exigua Ianitsarorum manu remanserit. Post prælium hoc Christiani Sisseccium eodem die profecti sunt; ibidemque per pontem è ratibus constructum copias traduxerunt, eo consilio, vt hostes in castris inuaderent, aut cum obuijs prælio decerarent. Petrinam proficiscentibus sylua transeunda erat: per quam quum instructo agmine incederent, & iam dimidio à Petrina milliari abessent: Serdarem Bassam cum octo equitum peditumque millibus obuiam habuerunt. Statim fit pugnae initium, in qua quum vtrinq; aliquam multi cecidissent, tandem Christiani victores euaserunt. E captiuis cognitum est, Turcarum castra planè esse deserta, tormenta omnemque apparatus bellicum alio transportatum. Initio id credi non potuit: re postea verò comperta, lætinostrum ad castra properarunt, quæ vacua inuenerunt, arcemque omni hostium metu iam liberatam ingressi sunt.

Et hæc quidem summa est eorum, quæ postremo illo inter nostros & Turcas bello ad Petrinam gesta sunt: cuius possessio quum ad multas res Christianorum rebus opportuna, & inprimis Croatiae ac Stiria magno præsidio futura iudicaretur: Rudolphus Imperator Italum hominem Cæsarem Portam nomine, exstruendarum arcium valdè peritum eò misit, qui pristinam arcis ac propugnaculorum munitionem planè immutauit, tum nouam arcem vltra Colapim ponte iunctum excitauit, vt qui vtriusque effigiem inter se contulerit, vix veteris vestigia deprehensus sit.

FANVM S. NICOLAI.

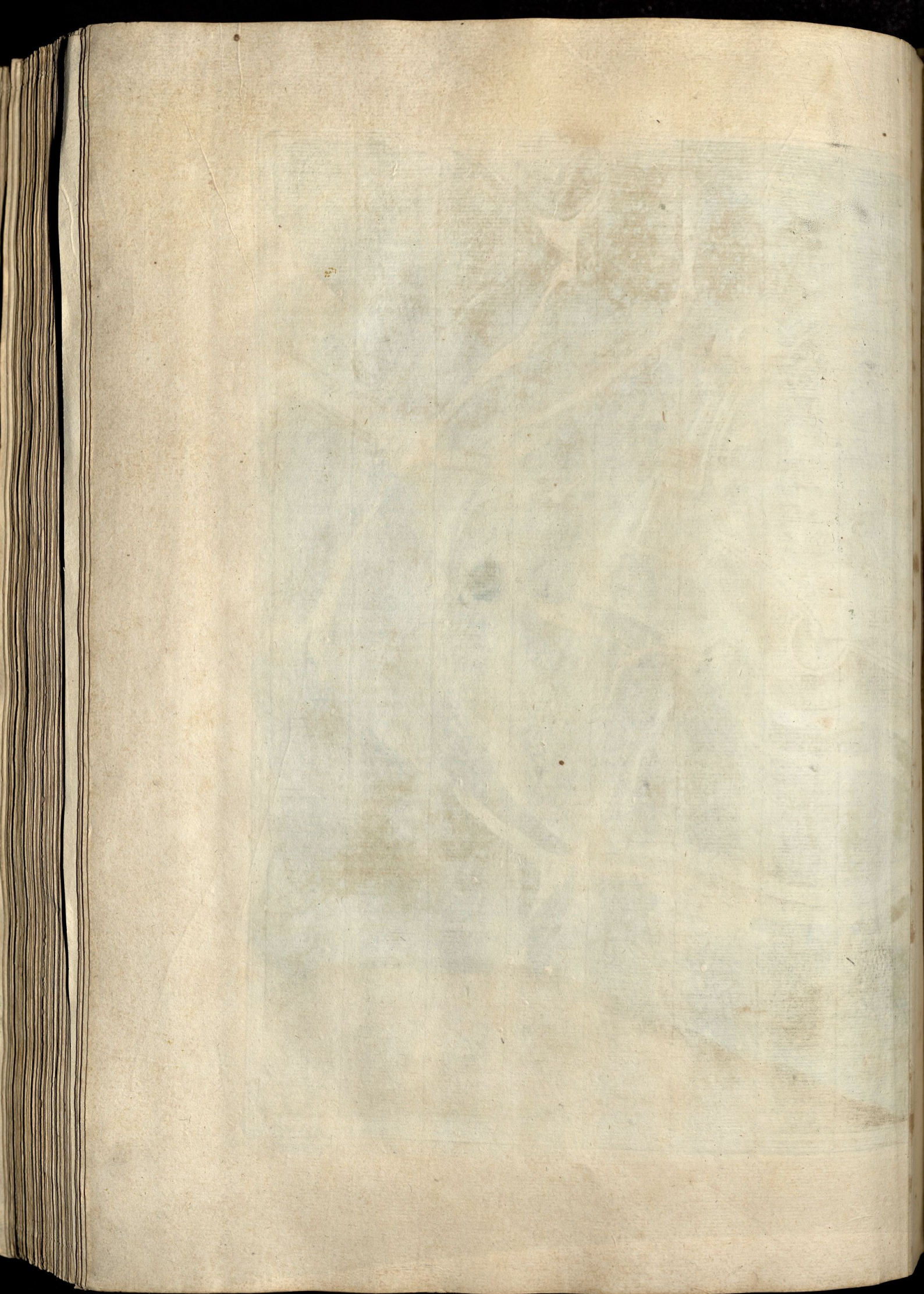
VOD à S. Nicolao nomen habet oppidum, Turcæ occupato Solnoco, à quo non longo distat spacio, ad eam quæ cernitur formam munierunt, vt illis quasi propugnaculi vel antimuralis esset loco. Mœnia habebat satis valida, sex propugnaculis eminentibus, atque inferiori parte è saxo & latere constructis distincta: quibus fossa satis lata prætendebatur. Ad plagam Meridionalem Salamnis præterlabitur. Ager tritici, vini, ac quorumuis terra nascentium ferax. Oppidum ipsum Turcæ insigni delubro seu Mosquita, balneis, alijsq; tam publicis, quàm priuatis ædificijs exornarunt, & non paruis diuitijs cumularunt; frequenter inde ad prædas & rapinas egressi.

Huius possessionem quum Turcæ quadraginta & duos annos quietam possedissent: tandem Anno M.D. xcv. die xx. Octobris, in opinato ac veluti Panico terrore perculsi reliquerunt. Quum enim Cæsarea Maiestas Rudolphus II. bellum contra foedifragos Turca summis viribus gerere constituisset, & euocato è Belgio ad supremæ militiæ munus Mansfeldio Comite, Archiepiscopalem urbem Strigonium obsidione cinxisset, vt hostis vndique distineretur, Maximilianus Archidux eum validis copijs Tibiscum ponte constratum traiecit, consilium è re nata & occasionem capturus. Ea de re quum trepidum ad præfidiarios huius ac vicinorum locorum perlatum esset nuncium, missis exploratoribus quum se peti vel coniecturis, vel indiciis accepissent; conuasatis quæ asportare poterant, ac quæ non poterant, corruptis, ne quid nostris esset vsui, igne subiecto ædes omnes tam publicas, quàm priuatas concremavit; atque inde aliò, Solnocum maximè, dilapsi sunt. Id vbi Archidux intellexit, quum ob Solnoci & aliorum Turcicorum præsidiorum vicinitatem loci defendendi nulla spes esset, adducto propiùs exercitu, mœnia ac propugnacula solo æquari, fossam expleri, turres ac reliqua ædificia deiici, ac vicinum arci vicum incendi iussit, ne nouum latronibus in Christianorum perniciem receptaculum locus præberet.

Tantus verò tum, ob Strigonium, Vicegradum, aliaque magni momenti oppida & arces à Christianis occupata, Turcarum animos terror inuaserat, vt quæ olim maximis laboribus multoq; sanguine loca expugnauerant, non hic tantum, verum etiam alibi passim, ne viso quidem interdum hoste, deseruerint. Serenissimus certè Archidux, vt victoriæ insisteret, statim inde copiarum partem ad Seruassium castellum misit: idque xxii. Octobris simili fortuna occupatum, trecentorum militum præsidio firmavit. Vigesimo autem quarto Octobris die, tribus inde milliaribus distantem arcem Bekefum, itemque aliam Erdegium nomine, similiter in potestatem suam redegit: sicque sex dierum spacio quatuor Turcis loca & satis munita, & tenentibus valde opportuna eribuit, atque ita liberum ipsdem inter Solnocum, & Giulam transitum seu commeatum interclusit.

Z A R O S.

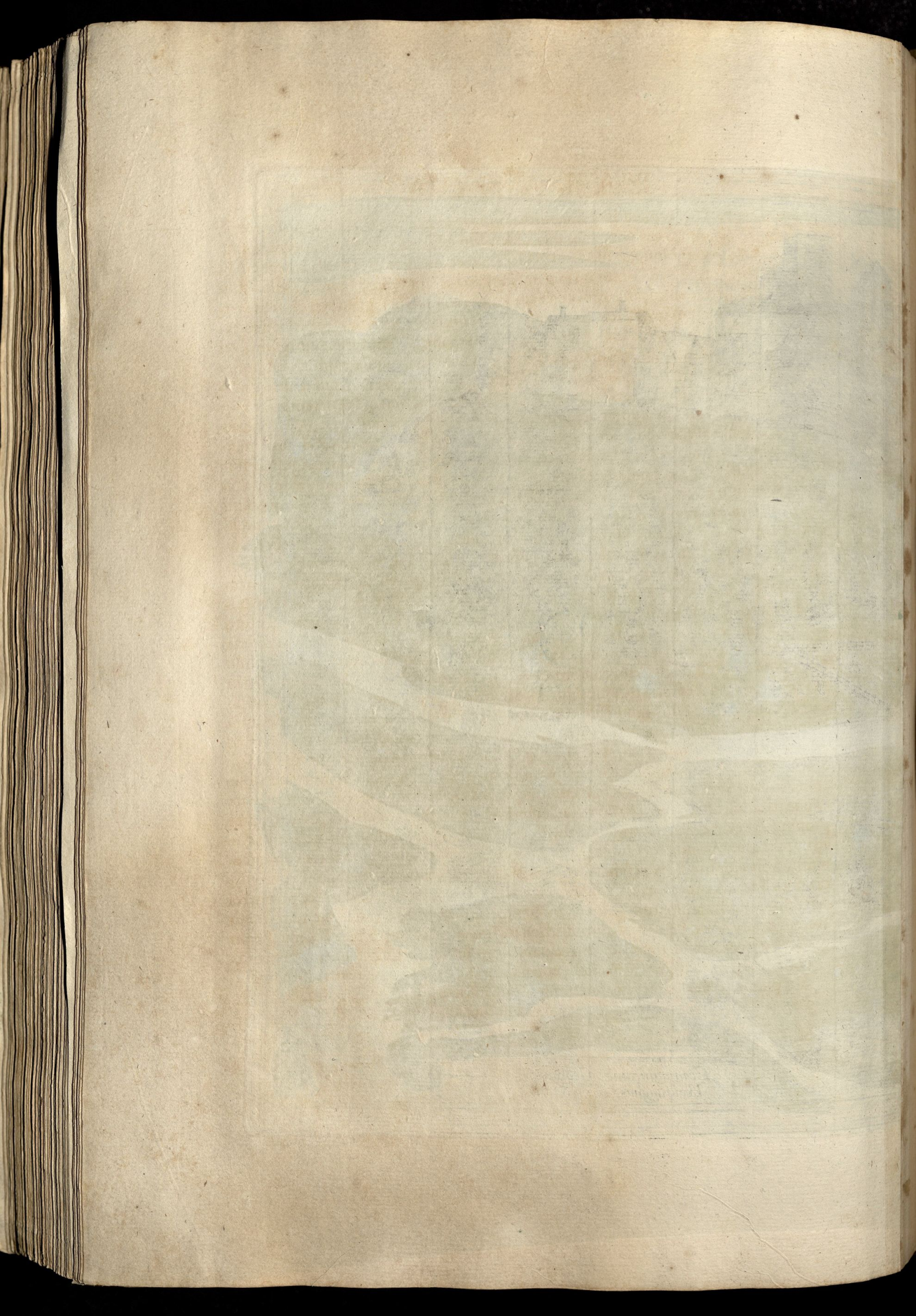

ZAROS siue Saros, superioris Hungariae, qua parte Septemtriones respicit, propugnaculum, tam natura quam opere munitissimum, ab vna parte oppidum Eperies, ab altera Sibinium habet, tam vicina, vt illud quidem vix quinto lapide, hoc verò tanto altero plus distet. Situm est in monte edito, hinc syluis & virgultis impedito, illinc vineis excolto, vnde in subiectos agros amoenissimus patet prospectus. Radicem montis fluuiolus abluit, ad multas res, inprimis ad molendinorum vsum opportunus: citra quem vbi ager in planitiem expanditur, magnificae villae, cum hortis lætissimis, & adiunctis aliquam multis tuguriis, ad instar suburbii, visuntur. Ab altera parte regio ferè omnis in colles attollitur, quorum plures optimum vinum producant. Læta hic tam ad aucupium ac venationem, quam pecorum pastum materies, vt & aliorum omnium, quae ad vsum accultum vitæ pertinent. Olim quidem maximis cum totius Hungarici regni incommodis, Bohemorum latrocinij vt tutam, ita diurnam præbuit, vt ita dicam, Apothecam. Verùm vt res ipsa melius intelligatur, paulò altius nobis totius rei series repetenda est. Elisabetha Sigismundi Imperatoris Bohemiae ac Hungariae Regis filia Alberto Austriae Archiduci nupta fuerat, & uterque post illius obitum Hungariae regno sunt inaugurati; missaque legatione idem à Bohemis impetrarunt, quibusdam tamen renitentibus, qui Casimiro Poloniae regis fratri regnum derulerunt. Vnde grauissimum bellum ortum: in cuius medio ardore Alberto mortuo, Elisabetha grauida relicta, præpropere consilio Optimatibus ipsa de eligendo nouo Rege, ac sibi marito, consilium proponit, quorum suffragia in Vladislaum Casimiri fratrem Poloniae Regem inclinarunt. Regina non multò post puerum enixa, consilium illud suum ac procerum decretum irritum cupiebat. Sed frustra: quòd Legatis, qui Cracouiam iam venerant, res non amplius integra videretur. Illa nihilominus, magnatrum aliquor adiunctis sibi studijs, puerum quadrimestrem, indito Ladislai nomine, Albæ coronari procurat: nec multò post coronam inaugurandis Regibus antiquitus deputatam, mirabili dextertate, vna cum puero ad Fridericum Imperatorem asportat. Inde in Hungariam reuersa, quum è proceribus præcipuos Polono fauere animaduertisset Zolium oppidum, Cassouiam, aliaque complura, vna cum montanae provinciae Praefectura, Giseræ viro apud Bohemos nobili nato genere, & consilio manuque prompto, rapinis insuper obnoxio, dono dedit: qui mox collecta tam popularium quam aliarum gentium audacissima multitudine, minime illis contentus, quæcumque potuit oppida vi cepit, ac noua insuper quædam construxit. Inter illa etiam Zaros fuit: quam ad duodeviginti annos insedit, per vniuersam vltiorem Hungariam ad Pæstum vsque latrocinij, cædibus, incendijs debacchatus: adeo vt nemo tanti futurus videretur, qui funestam extirpare gentem, & hac peste regnum purgare posset, nisi Deus Matthiam Coruinum, vnicum perfecti Regis exemplar, Hungariae regno admouisset. Is enim composito quod cum Cæsare gesserat bello, statim ad Bohemos è regno profligandos sese accinxit: ac per legatos quod adhuc adolescens esset) mira felicitate pleraque ab eis inuisa oppida ac praesidia expugnauit. Zaros adhuc cum paucis supererat: quam Pan Matthias, Corabis, alijque notæ fortitudinis duces, Giseræ nomine, cum validissimo praesidio tenebant. Ad radices montis Bohemi ligneum extruxerant castellum: quod Stephani Batoris (cui belli illius curam Matthias Rex illa parte demandarat) peditatus, ipso absente, aggressus, vi cepit. Nec mora: descendunt ex oppido Bohemi; ac conferto cum Hungaris proelio, quasi victores discedunt. Hinc ferociores facti, Sibinium petunt, vt ligneam ciuitatem incenderent, ac Stephani cohortes deleterent. Atrox hic iterum commissum proelium, maiori cum Hungarorum quam Bohemorum damno. His de rebus edoctus Stephanus, vna cum fratre Emerico regni Quaestore, quum vi expugnandi oppidi nulla spes esset, obsidendum statuunt; statimque omnia itinera & vias ita occupant, vt nihil commearum à Giseræ posset inferri: quorum penuria laborantes Bohemi, missis ad Batores litteris, colloquium petunt, quo impetrato Pan Matthias cum collegis de deditioe Sari eiusque legibus agunt; ac post dies aliquot ita transigunt, vt dedito oppido, vita & fortunis omnibus saluis discedere sibi liceret. Tanti verò momenti fuit oppidi huius recuperatio, vt non modo vicina Bohemorum praesidia, Viuarium, Bichnem, Scepusium, Kesmarcū, & c. secum traxerit, verum etiam ipsum Giseram rebus suis disfidere incipientem, Matthiae regis gratiam implorare coegerit: qui fortissimi viri operam sibi non inutilem fore ratus, non modò venia dignatus est, verum etiam in praesenti quinque ac viginti aureorum millium dono, & in perpetuum Lippæ ac Solij Praefectura, honestissimo insuper coniugio, data ei vnus è Proceribus filia, condecorauit, eiusque forti & fideli opera ad extremam vsque spiritum deinceps vsus est.

ZAROS
Superioris Hungariae ciuitas,
& propugnaculum.

Communicavit Georgius
Houfnagius. a. 1617.

PALANCA:

Vnde nomen hæc superioris Hungariæ ciuitas vel arx potius acceperit, vim vocis non ignorantibus obscurum esse non potest. Palancam enim non Hungari modo, sed Germani etiam ligneam appellant sepem. Et sane ea est omnium tam in Hungaria quam Polonia ac tota Russia munitiorum ratio. vt pleraque ligneis constant septis, terra expletis, virgultis interfertis. Licet vero arx ipsa muro cincta sit, sepem tamen eadem habet ligneam, ad retardandos hostium assultus per commodam. Oppidum ipsum, vel vicus, qui ultra fluium est, paucas habet ædes atque habitatores. Quia enim arx ipsa infirmior est quam vt vim etiam nõ maximam sustinere possit; variam ea fortunam sensit, ac modo in Turcarum, modo in Christianorum fuit potestate. Et ab illis quidem detenta fuit vsq; ad Annum M. D. XCIII. quo post Fileccum captum, Turcæ metu consternati nõ Palancam modo, sed & pleraque vicinas arces ac præsidia, Trigellum, Blauestenum, Zetschinum, aliaque complura, turpi fuga deseruerunt, à nostris postea sine vlllo labore aut sanguinis effusione occupata. Eadem tamẽ ad excursions, prædasque in hostico agendas valde opportuna est. vnde præsidarij non semel magnis cladibus hostem affecerunt, & opimis onusti spolijs redierunt. Anno M. D. XCVI. exeunte Februario ijdem, adiunctis sibi vicinarum arcium præsidarijs de nocte vaciam vsque profecti, id oppidum, per vallum enixi, oppressis excubitoribus, & per effractas portas suis intromissis, subito ceperunt, & magna strage edita conuafatis quas poterant rebus, arce etiam nequicquam tentata, opulentam prædam domum reulerunt. Non procul inde absunt duæ in primis munitæ arces, Trigellum nempe & Nouigradum; vtraque monti imposita, sed hæc tam situ quam opere magis firma. Non enim muro tantum verum etiã profunda in saxo excisa fossa, tum sepe etiã crassissima & spinis cõserta cincta est; vt à paucis vel magnæ copię facile propulsari possint. Hæc anno M. D. XIV. iussu Serenissimi Archiducis Matthiæ, nunc gloriosissimi nostri Imperatoris, tum vero supremi in Hungaria militiæ Præfecti. Palphius Hungarorum ductor oppugnare instituit. Id conspicati Turcæ, incenso quod monti subiacebat oppidulo, in arcem sese receperunt. Econtra Palphius, subductis in montem aduersum tribus tormentis arcem vehementer quassauit, & præsidarijs multum damni dedit: qui nihilominus tam armis quam missili igne strenue sese defenderunt. Quum autem sequenti die ipse imperator cum mille nigris equitibus alijsque copijs in castra venisset, subductis in montem quatuor tormentis, & duobus inferiori parte collocatis, multo acrius in arcem fulminari cõceptum est, sic vt magna muri pars & turris portæ propinqua cõtinuis ictibus conuulsa ac deiecta fuerint. Quare periculo suo territi Turcæ ad imperatorem nonnullos è suis ablegarunt, qui deditiõnem eiusque condiciones paciscerentur. Sola vitæ incolumitas abeuntibus concessa: sicque arx hæc quam plusquam sexaginta annos Turcæ tenuerunt, in Christianorum rediit potestatem. Prædæ in arce parum repertum; sed multa animarum millia grauissimæ seruitutis iugo liberata sunt; tum vicinis arcibus & præsidijs, Palanckæ in primis, non parum virum & securitatis accessit. Begus qui arcem tradiderat, à Bassa Budensi causam dicere iussus, quamuis idoneas afferret excusationes, nihilominus ignauitiam condemnatus, ac noctu strangulatus, deinde in publico frustulatum fuit concisus, non tam iustitiæ quam vindictæ studio, & iacturæ dolore.

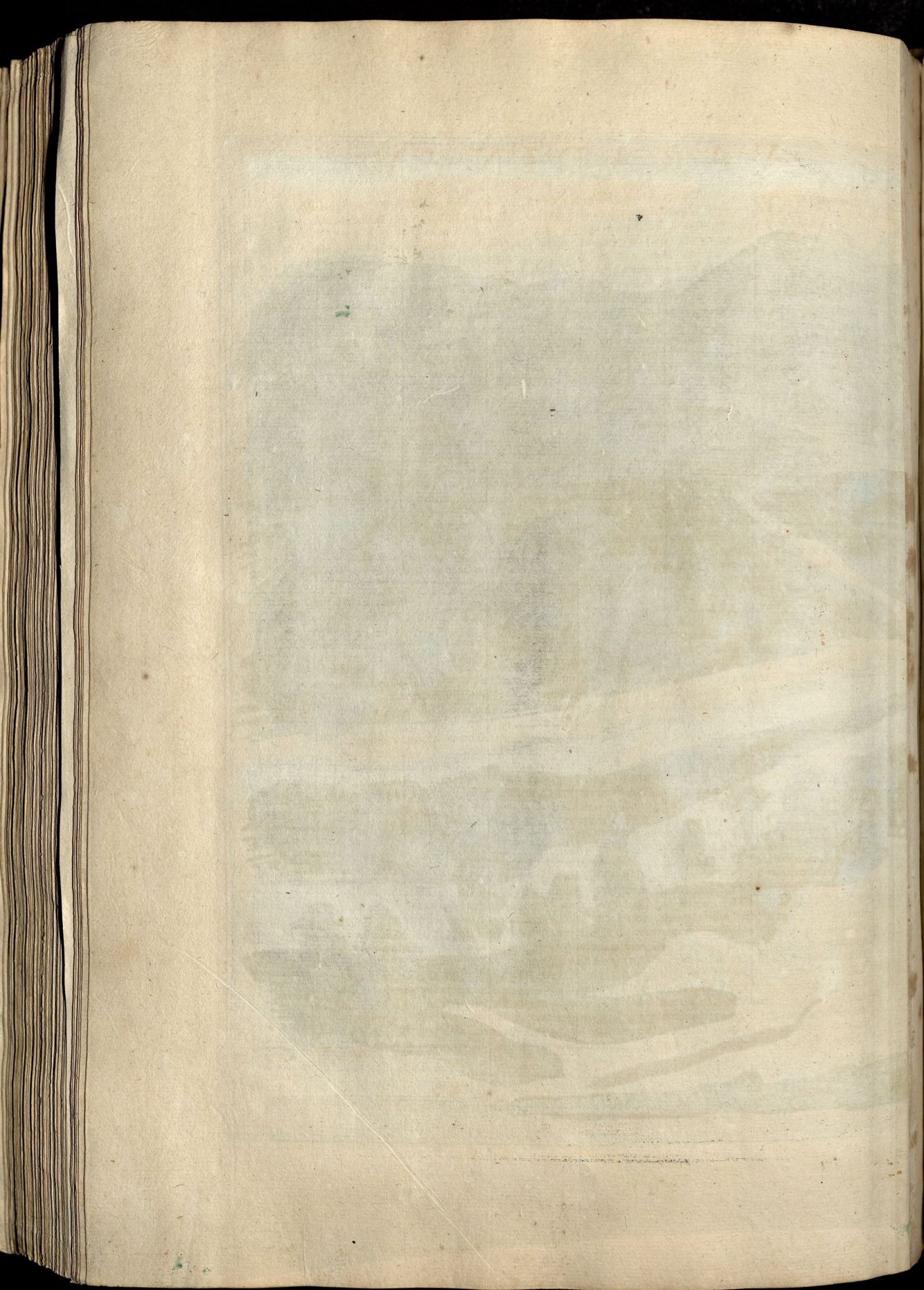

PALANKA
Superioris Hungariae civitas.

Naugrad

Triegell

Commentavit Georgius Hofmannus
acceptum alicunde A. 1617.

V A R A D I N V M.

VARADINVM cognomento magnum (est enim in Hungaria aliud Petri vulgò dictū, Ecclesiæ Colociensis subiectum, quod amisso Belgrado Christianis pro limitaneo contra barbarorum insultus præsidio ab illa parte fuit (Varadinum inquam, nobile est Daciæ Mediterraneæ, sine Transylvaniæ, qua Hungariam spectat, oppidum, Ecclesiæ Cathedrali ornatum, loco amœno ad modum ad Chrysum fluum (Kevres vulgò) situm, qui è Carpathijs montibus ortus, aureas glebulas, atque ad cœramenta quoque secum deuoluit; unde & nomen accepit. Initium huic Ciuitati præbuit Monasterium, à Beato Ladislao Hungariæ Rege in honorem Deiparæ Virginis circa annum M. XC. constructum: in cuius Basilica dicti Regis corpus honorificè tumulatum religiosè asseruatur. Quinetiam statuæ aliquot ex ære fusili videntur, quarum vna equestris, iam dicti regis effigiem repræsentat. Licet autem initio nec ipsum Monasterium, nec subiectus ei pagus magis quàm ciuitas valde munita fuerint; tanta tamen paullatim eò confluit hominum multitudo, vt inter primarias eorum locorum ciuitates semper fuerit habita. Sed & varias fortunæ mutationes ac calamitates eadem perpessâ, præcipuè verò à Tartaris Anno M. CC. XLII. omnis ætatis & sexus hominibus interfectis, sc̄dum in modum direpta, destructa & excisa est: quam historiam oculus testis quidam M. Rogerius Canonicus Varadinensis, parum quidem Latine, distinctè tamen ac non indoctè descripsit. Exstat opusculum hoc inter varios Rerum Hungaricarum Scriptores à Ioanne Sambuco editos. Inde petat qui volet. Certè similia inauditæ crudelitatis exempla vix alibi extare arbitror.

Ceterum vt ea quæ à nostrorum tempora memoria propius absunt, persequamur: postquam magna Hungariæ pars in Turcicam concessit seruitutem, Varadinensis arx, vtpote in qua ad subiurgandam ab ea parte Transyluaniam magnum esset momentum, diligenter muniri cœpit; quamuis in ipsa ciuitate ad sustinendos hostiū insultus parum esset præsidij. Grauiissimam verò omnium accepit calamitatem, quando Anno M. D. XCVIII. Sigismundo Batore, qui se ac Transylvaniæ Principatum, acceptis in Silesia Oppediensi ac Ratiboriensi Ducatibus, Cæsari dederat, ad suos reuerso, ac nouis rebus student, exeunte mente Septembri, ab Omare Turcici exercitus primario ductore, obsessa fuit. Erat ibi tum Melchior Redderus, nobilis Silesius, rei bellicæ gloria illustis. Is comperto hostium aduentu, quamquam id in mandatis non haberet, præsidiariis tamen rogantibus mansurum se recepit: quum retinere eos aliter nō posset. Statur igitur sedulo omnia tolerandæ obsidioni præsidia comparat, & militum animos ad quæuis pericula subeunda vehementer oratione inflamat: oppidum cōtra vim non satis munitum incendit, comportata prius quæ ibi reperta erat in arcem alimonia. A ciuibus verò impetrare non potuit, vt in arcem, eandem subituri fortunam, recipere se vellent, præter paucos: in quibus duo signa peditum præsidiariorum erant, Gothofredo Rubitio ductore. Quod reliquum ignis violentia fecerat, statim ab aduentante Turcarum exercitu fuit direptum: è quibus tamen multi in ipso conatu ab Haiduccis oppressi perierunt. Primo & secundo Octobris diebus Turcæ munitiones excitarunt, aquam è fossis deriuarunt, & tormentis fulminare cœperunt. Illis ipsis diebus Redderus, sua cuique statione designata, milites Germanos ad se vocatos sacramento obstringit: ne quis cum hoste colloqui aut consilia communicare, multò minùs vllam conditionis mentionem facere ausit, edicit. Id enim ei capitale fore qui fecerit; & ei quoque qui in conscientiam assumptus, non statim ad suum rem omnem detulerit Præfectum, Promptissimè omnes iurauerunt: vt & postridie Hungari, Redderus vt contra, se vitam fortunaq; cum eis communi periculo expositurum, & ad extremum vsque spiritum constantissimè demicaturum, sanctè promisit.

Porro quinque sunt præcipua arcis propugnacula. Primum quod ad palatium est, Kyraliuuanum appellatur; cuius custodia Niaro Pauli fuit commissa. Secundū ligneum dicitur, quod è lignis & terra aggregata sit constructū, cuius defensionem Kyral Georgius, arci Præfectus, susceperat. Tertio Tschecæ nomen est. Quartum aureum. Quintum denique Venetum, à suburbio ei subiecto, indigetatur: ad quæ Rubitius cum suis excubare iussus. Primus impetus in Ligneum factus est: quod bis à Turcis incensum, nostrorum opera incendio restincto, seruatum est. Ne verò idem periculum sæpè esset subeundum, obsessi intra sepimentum, quod terra expletum ambitu suo vniuersum propugnaculum complectebatur, fossam ducunt, & militum ibi stationem collocant, qui & Turcas inuadere tentantes exciperent, & eorum conatus in tempore anteuertent & disturberent. Sexto Octobris hostes aquam à mola, quæ paulò suprâ arcem est, in fossam arcis influentem aliò diuerterunt: sequenti verò nocte ad Kyraliuuanum cuniculos agere cœperunt, excubitorum incuria non deprehensos eorum conatu, qui eam negligentiam capite luerunt. Sequenti die, nequid ibi damni acciperetur, quatuor Haiducci, promptæ audaciæ, inchoatam hostium substructionem ingressi fossos expulerunt, & instrumenta ibi reperta in arcem secum asportarunt. Octauo, ad Tschecæ propugnaculum cryptam itidem moliti sunt Turcæ tanto cum ardore, vt crebris vndique telis petiti, nihil tamen de labore remiserint, in cæforum locum semper recentibus alijs atque alijs summissis; nec prius abstiterunt, quam murum subtergressi, extra teli iactum sese constituissent. Ad hos excipiendos obsessi ex aduerso cuniculos ducere satagebant; sed locorum difficultate impediti operæ precium facere non potuerunt. Postea vndecimo eiusdem mensis die viginti quinque pedites Hungari in eam fossam, quæ Ligneo propugnaculo prætentam fuisse diximus, ad excubias agendas collocati, quum nocturnis vigilijs fessis circiter meridiem somno se dedissent; à Turcis (qui animaduersa eorum negligentia, lintribus fossam traiecerant) oppressi, & partim interfecti, partim in arcem compulsi sunt. Hoc successu alacriores facti, & aliquid amplius audendum rati, lintres ad sepimentum, siue loriam ligneam admoliuntur: longurios primùm, deinde pallas recidunt, terra fossam complet, atque ita se tegunt, vt triginta fossoribus facile tutus esset locus. Pulueri cuniculis duobus in locis, ad Kyraliuuanum & Tschecæ scilicet propugnacula, illato, obstructis spiraculis,

Turcæ

VARADINVM, vulgo Grcs Warden, Transilvanica oppidum,
 cum miratissimo propugnaculo. In provincia inuicta secundo,
 à Mahumeta Turcarum Imp. obsessum, et frustra tentatum.
 A. Saluar. B. Hospitalo. C. Suburbium Italicum. D. Suburbium
 Venetum. E. Statua Regis equestris, et tres statuae pedestres ex arte sculpi.

Commentarij Geopijus Hoffmannus.

Mendel

Turcæ xii. Octobris ignem subiecerunt, interea in prociñtu stantes, vt per ruinas in arcem irrumperent, quod consilium solius Dei misericordia discussit. Siue enim meatibus subterraneis non rectè interclusis, siue quauis alia de causa, ignis per os cryptæ, quâ illatus erat, magna cum violentia erupit, & præterquam quòd munitioni nihil nocuit, multos Turcarum proximè adstantes adflauit atque ambussit, cæteros ita perculit, vt perspecta oppugnationis difficultate, sensim eo die pedes referrent. Sequentes aliquot dies cuniculis agendis consumpti. Die verò xvii puluis sulphureus ad Tischeucanum euertendum propugnaculum collocatus, igne admoto, procurrentem eius angulum, cum duabus vtrinque alis quarum interstitium passus viginti duos complectebatur à fundamentis conuellit, ac ruinis fossam complet: per quas Turcæ, agmine factò, mox irruunt; simul idem alij ad Ligneum faciunt propugnaculum, quò obsessos pluribus locis distinerent ac defatigarent: sed Dei benignitate, & incredibili militum virtute depulsi, tandem cæto signis amissis receptui cecinerunt. Ex obsessis in hoc conflictu arcis quoque Præfetto amisso. Nec segnitius persequentes dies à Turcis irruptio tentata. Vicefimo atrox pugna ad Kyralianum commissa est propugnaculum: cui itidem suffosso puluerem subdiderant hostes, eius incensi vi vallo quantumuis firmo, disturbaro, hiatus ad vnderingenta circiter cubitos patebat: fossa tamen fenos tricenos passus lata, & medioeriter profunda, impressionem molientes remorabatur. Ei ergo dolia, vtres aliaque, quæ supernatantia flumen portat, iniiciunt; his trabes, tigna, gerras superimponunt, in de tribus locis tanta contentione irruunt, vt eo die omninò mori velle viderentur: quod & plurimis euenit. Quid multis? Nullus certè totius mensis dies abiit, quo Turcæ non tam cuniculis, quàm vi irruptionem tentarint: eo tamen exitu, vt illos numero, Christianos diuinæ opis præsentia superiores esse faciliè appareret. Tandem verò hiberna tempestate fluuio aucto, & ingrauescente cœli iniuria, vasis collectis, tertio die Nouembris obsidionem soluunt, & copias Solnocum, inde Budam deducunt. Inter paucas memorabilis est hæc obsidio, in qua hostium tredecim millia, è Christianis mille & trecenti varijs casibus absumpti dicuntur. Gratæ in de Deo actæ: & Rederus, qui toto obsidionis tempore, cum æterna nominis sui laude, summa cura peritiaque omnia administrauerat, cum magna captiuorum turba, vexillis, equis, Cassouiam profectus, magna cum omnium gratulatione exceptus fuit: arcis custodia Niaro Pauli, dum Cæsar ea de re statueret, commissa.

Hæc eò prolixius hoc loco recensere voluimus, vt intelligeretur è præcipuis Hungariæ, eiq̃ue confinium regionum, quæ adhuc in Christianorum sunt potestate, hoc non esse postremum. Ciuitas quidem ipsa olim amplissima, tota penè deleta est: sed paullatim restauratur. Episcopos habuit multos, quum rerum vsu, prudentia ac doctrina præstantissimos, tum singulari nobilitate præcellentes, ac rerum gestarum magnitudine claros. Vnus instar omnium sit Georgius ille è Franciscano Monacho Varadinensis Episcopus, ac Regni Thesaurarius: qui tantum auctoritatis sibi acquisiuerat, vt parum à regia potestate abesset. De cuius rebus gestis ac nece fusè scripserunt Historici.

Et si denique Hungaria præ cæteris regnis saluberrimarum thermarum abundet multitudine (de quibus elegantem edidit libellum Georgius V Vernerus) Varadinensibus tamen, eodem teste, plerique primas tribuunt: in quo tamen eos amœnitatem potius earum quàm salubritatem spectare dicit: vt quæ sint calore temperato ac periuicundo; præterea tam puræ ac dilucidæ, vt speciem rerum quæ iniiciuntur, ampliorem quàm ipsa sint, reddere videantur.

CLAVDIOPOLIS

siue

COLLOSVVARIA. vel CLAVSEMBVRGVM

vulgo, Saxonica Transyluanix ciuitas.

Ciuitas hæc Transyluanix ex ijs vna est, qua Saxonica vulgo dicuntur, à Saxonibus, qui Caroli Magni tempore, quum leges ab ipso impositas tolerare recusarent, in has oras profecti, regionem armis occuparunt, inque ea septem aenissimas ciuitates partim de nouo condiderunt, partim ante conditas restaurarunt & amplificarunt, instituta ad eam formam qua hodie libera in Germania Ciuitates censentur Republica. Porro Claudiopolim minime nouam esse urbem, sed illam ipsam quæ à Ptolemæo Zeugma nominatur, Ioannes Hortylius Transyluanus apud Maginum putat, & à Græcis ædificatam, postea à Romanis (à quibus tortè in Claudi Imperatoris honorem nomen ei inditum) ac tandem à variis barbaris gentibus in seßam. Hodie certè vniuersa Transyluanix prouincia in tres diuiditur nationes, suis inter se ritibus, moribus, legibus, & linguis etiam dissidentes, ipsamque distinctis terrarum locis incolentes: nempe Saxones, Ciculos & Hungaros: quibus etiam nonnulli, ac præsertim in desertis locis ac villis, Walachi permixti sunt, nullam ferè aliam negociationem nisi rem pecuariam exercentes, & furtiuo plerumque etiam boum & equorum abigeatu sese alentes. Scribit Reicherisdorfferus, tres has nationes coniunctis ad bellicam expeditionem copiis ac viribus, iuxta communem calculum, ad nonaginta & amplius armatorum millia suppetitare posse. Quamuis autem olim Saxonum gens his locis præpotens fuerit, atque etiamnum munitissimas vrbes ac loca totius prouincix fertilissima incolat; paulatim tamen vel Hungari præualere, vel Saxones in Hungarorum mores ac ritus cõcessere. Quod etiam huic ciuitati accidit: quæ quum paucos ante annos à Saxonibus solù habitaretur, eodem Hortylio teste, temporis successu, magistratus incuria, Hungaros hospites admisit, qui pedetentim Patriijs sese insinuantes, mox ciues recepti sunt, & hoc tempore communi cum Saxonibus iure ac priuilegijs fruuntur: sic vt Iudicem & Consules alternis vicibus quotannis concordibus suffragijs ac pari numero eligant; & hi Hungarum, illi Saxonem, suos quisque Senatores saluent. Vrbs ipsa in planitie sita est, circa quam tamen ager, præsertim ad Orientem, in colles exurgit. Solum non frumenti modo & omnis generis frugum ac leguminũ, sed & vini ferax est. Tota tam murorum ambitu foris quam intus ædificiorum structuris est splendor. Ad portam Portinam hæc epigramma Traiano Imperatori inscriptum, & è vetustate seruatum legitur:

I. M. N.

TRAIANO PRO SALVTE IMP. ANTONINI ET M. AVRELII CAESA. MILITES CONSISTENTES MVNICIPIO POSVERVNT.

Non procul hinc Chrysus fluuius, qui Hungariam à Transyluania determinat, è Dacia montibus Pannoniam contingentibus ortus, inter asperas & præcipites Alpes continuis anfractibus & celeri meatu delabitur: vbi Walachi in desertis ædibus habitantes, re pecuaria & pisciũ è dicto flumine optimorum copia, victum sibi querunt. Hic enim fluuius præ cæteris, nobilissimis piscibus, abũdat, nimirum fundulis, capitonibus, auratis, trutis, & id genus. Quin etiam aurum, non minus quam Tagus Hispaniæ, voluit, vnde & nomen accepit.

Non longè ab hac ciuitate duæ è regione sibi oppositæ rupes in miram altitudinem sese extollunt, inter quas fluuiolus quidam satis præcipiti cursu delabitur, de quo idem Reicherisdorfferus sequentes apponit versiculus:

*Hic gemine pariter tolluntur ad athera rupes,
Saxag, præruptis cauitibus alta rigent.
Riuulus hinc cursu fluit inter vtramque rapaci:
Aureus hunc nitidus excipit amnis aquis.
Perspicua est ipso aspectu, que sumitur vnda.
Candidulos serupos fundus & imus habet.
Ante locis transis vicenis atque nemis,
Quam celsum videas quo fluit ille iugum.*

Quantas verò calamitates ac rerum mutationes, vnà cum tota prouincia, ciuitas hæc superioribus annis experta sit, quibus Sigismundus Bator, rebus initio feliciter contra Turcas gestis, Principatum hunc suum Imperatori Rudolpho II. tradidit, deinde ab eodem rursus defecit, relicta vltro à seui recuperare aggressus, publicè testantur historici. Sed hæc leuia fuerunt præ illis quæ sequentibus intestinis pertulit infidijs, Andreæ Batoris, Botcai, Mosis Zeccleri, Ragotsij, Bethlini Gaboris, & aliorum Principatum sibi affectantium ambitione accensis. Quin hodie etiam vniuersa prouincia factionibus ita fluctuat, vt verendum sit, ne tota tandem in Turcicam seruitutem vltro se præcipitet. Quod Deus Opt. Max. clementer auertere didnetur!

CLAVDIOPOLIS
 COLOSWAR vulgo CLAUSENBURG
 Transilvaniae ciuitas primaria.

Sereniss. Ferdinandi Archiducis Aust. tr.
 Stiriae, Carinthiae, Carniol. &c. Ducis
 P. Tor. Episcopi vander Bye Palae. iungens
 communis. Georg. Hofmanns. Anni Dni 1677.

Occidens.

Nobiles nuptae Transilvaniae

Nobiles virgo Transilvaniae

Ser
Stin
Pic
com

CASTANOVITIVM.

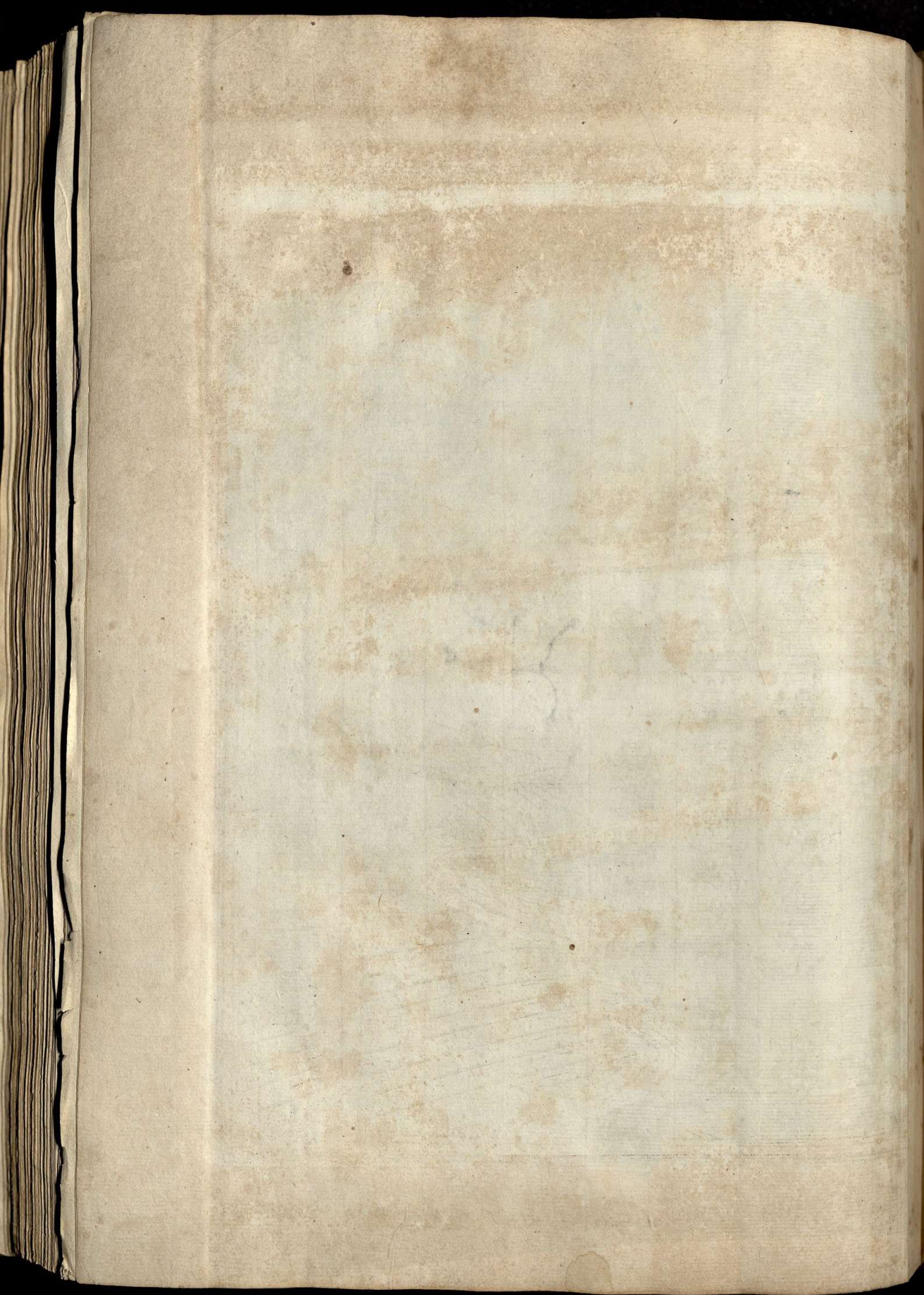

Murathes III. Turcarum Sultanus, postquam Anno M. D. XCII. Hassanis Bassæ præcipue instinctu, pacem quam hæctenus cum Cæsarea Maiestate Rudolpho II. coluerat, perfide violasset; id vnice operam dedit, vt ea occuparet loca è quibus tam Germaniæ quam Italiæ non metum modo intentare, verum etiam arma commodissime inferre posset. Quam ad rem quum Croatiæ peropportunam sibi sciret, primo vere dictum Hassanum cum iusto exercitu eo misit: cui vix eam regionem ingresso, Castanovitium, tam loci genio quam operibus munitum valde propugnaculum, militum prodicione fuit deditum. Arx hæc in insula quadam, quam Vnna fluius efficit posita est; in cuius altera ripa vicus est non incelebris: altera vero tuguria itidem aliquot habet, & late patentes campos, vini, frugum, omniumque terrarum nascentium feraces, & opimis pascuis lætos. Nihil hic omnium rerum quæ ad vitam commode degendam spectant, quis desideret; tum ea est loci amœnitas, vt quacumque oculos circumferas, vix maior esse possit: tantoque magis dolendum sit, tam cultum, tam pingue solum ab infidelibus barbaris insideri ac teneri. Quum biennium, & eo amplius in hostium potestate fuisset Castanovitium, Anno M. D. XCIV. adulta ætate à Serenissimo Archiduce Maximiliano, vnà cum Petrinia, ductore Lencouitio, Croatiæ Præfecto, in Christianorum ditionem est redactum: vtræque tamen arces non multo post in Turcarum redire potestatem. Et Pertriniani quidem arcis munitionibus diffusi, Rustantis Begi, qui ex vulnere in velitatione accepto obierat, abducto secum, caduere, Castanovitium velut ad tutiorem locum sese receperunt, Petrinia Christianis relicta. Biennio post, nempe Anno M. D. XCVI. mense Iulio, Ioannes Sigismundus Baro Herberstenianus, cum delectis trium regionum, quas Sla-uonicas vocant, copiis Castanovitium obsedit, & ad motis tormentis muros verberare cœpit. Id quum comperisset Bosniæ Præfectus, contracto repente quantum poterat exercitu, Christianorum castra aggredi, & obsessis opem ferre decreuit. Ei vltro obuiam profectus Heberstenius prælij copiam fecit; cuius is fuit exitus, vt Turcis quadringentis circiter cæsis, reliquis fuis ac fugatis, nostri tres hosti machinas campestris, multa que vexilla eripuerint: incertam spem arcis breui recuperandæ erecti: quæ tamen eos fefellit. Dum enim Christiani securius quam hoste tam vicino oportebat, agunt, quingenti à Bosniæ Præfecto summissi milites in arcem clam penetrarunt, illato etiam quantum fere poterant comeatu. Iamque idem Præfectus cum copijs duplo maioribus in procinctu erat, nostrorum castra summis viribus oppugnaturus. Quocirca Herberstenius suum ac suorum periculum intelligens, soluta obsidione inde discessit, copiasque suas in tutum reduxit. O diem illum videamus, quo Christiani Principes positis intestinis simultatibus & bellis perniciosissimis compositis, omnes suas vires in vnum hunc hostem conuertant, totque ac tam præclara regna, prouincias, vrbes, oppida, arces, tamque multas animarum myriades è grauissima seruitute in libertatem vindicent. Sed hæc optare magis licet; quam sperare.

CASTANOWIZ
Croaticæ Propugnaculum.

Communicavit
G. Houmaerus
P. 1617

CLEPARDIA

Jaculatorum.

Philippi Jacobi.

S. Florian.

Prætorium.

Porta S. Florian.

Templum S. Spiritus

T.S. Crucis

Nobiles equites.

CLEPARDIA

CRACOVIA METROPOLIS REGNI POLONIAE

CASTIMIRIA

STRADONIA

VI
STVLA
FLV

1. Templum S. George
2. Castellum Regium
3. Nova Regia S. Stanislaus
4. S. Martinus
5. S. Petrus
6. S. Paulus
7. S. Hieronymus
8. S. Nicolaus
9. S. Barbara
10. S. Agnes
11. S. Elizabeth
12. S. Ursula
13. S. Katarina
14. S. Margareta
15. S. Anna
16. S. Catharina
17. S. Lucia
18. S. Genesius
19. S. Vitus
20. S. Eusebius
21. S. Severinus
22. S. Proculus
23. S. Felix
24. S. Adolphus
25. S. Stanislaus
26. S. Florianus
27. S. Casimir
28. S. Sigismundus
29. S. Ladislaus
30. S. Wladislaus
31. S. Venceslaus
32. S. Procopius
33. S. Vavřinec
34. S. Mikuláš
35. S. Jan Nepomucký
36. S. Jan Evangelista
37. S. Jan Baptistus
38. S. Jan Baptista
39. S. Jan Baptistus
40. S. Jan Baptistus

CASIM
K

Oppidum Iudeorum

STRADOMIA

Templū Bernardinor.

Porta Iudeorum

S. Laurentii

Templum Corporis

Praetor

S. Spiritus

CRACOVIA

POLONIA proprio nomine sic dicta, in duas partes diuiditur, quarum quæ Saxonibus Prutenisquæ confinis est, & Varta fluuio irrigatur, *Maior*; altera, Hungariæ ac Russiæ obiecta, & Vistula fluuio perfusa, *Minor* vocatur. Illa Septentriones; hæc Austrum spectat. *Maior* dicitur, quod in ea Lechus, primus Polonorum imperij auctor ac fundator sedem suam siue regiam habuerit, in Gnesnensi scilicet, Archiepiscopal: hodie vrbe: quæ Cracouiam translata, Minori Poloniæ maius nomen ac ce- britatem conciliauit.

Porro Cracouiam, Regiã Poloniã, Daniel Cellarius in speculo suo Cosmographico sic describit: *Complectitur*, inquit, *minor Polonia Vandalis seu Vistula fluminis fontes, & Cracouiam, celeberrimam ac amplissimam urbem, in qua Regia est totiusque regni castra. Rundissa fluminis (Rundauam Cromerus appellat) urbem circumluit, & aquaductibus quoque eandem perluit. Diuiditur autem in nonnullas vrbes Cracouiensis in tres distinctas ciuitatis. Tres enim Curias & iudiciales commentus habet. Vna earum Cleopardia dicitur, & Cracouie adhaeret ea parte, qua Silesiam respicit, tanquam suburbium aliquod. Ipsa verò Cracouia ad Vauelam montem sita, in cuius summitate Arx Regiã Vistulae flumini ex altera parte ponti iungitur ligneo, qui ad Casimiriam urbem ducit. Hæc celebri Academia floret: quam primi quidem Hedwigis & Casimirus Reges fundasse, Vladislauus autem anno salutis reparatæ M. CCCC. restaurasse perfecisseque dicitur.* Hæc ille breuiter quidem, sed, satis ex fide, vti typus ipse demonstrat.

Iam verò operæ precium facturi non immerito nobis videmur, si nõ modo vberiore Regiæ huius vrbs descriptionem iubiungamus, sed etiam prima eius incunabula & originem, Martini Cromeri fidem potissimum sequuti, paucis indicemus.

Post Lechi I. interitũ Polonia Aristocratico rēnigmine à XII. Ducibus siue Palatinis, quos gentes illæ hodiequæ *Vaiuodas* sua lingua appellant, & cuius dignitatis etiamnum in Polonia simulacra conspiciuntur, aliquandiu gubernata fuit. Quum vero Poloni illud, quod à sapientissimò Poëta dictum est, re ipsa verum esse didicissent, noxiam scilicet esse subditis regnantium multitudinem, Aristocratici status & malarum inde promanantium pertasi, celebratis regni comitijs, summam rerum ad Cracum quandam, siue Crocum, è Lechi Bohemorum Principis stirpe oriundum, virum ea ætate, quum bellitum pacis artibus excellentem, & vt Cromerus suspicatur, è Vaiuodis vnum detulerunt. Is domitis finitimis gentibus, & qui in Poloniam incurrerant, prostratis, hostibus, agris etiam passim colonorum numero repletis; Anno circiter post Christum natũ DCC. insignē ciuitatē ad Vistulam fluuium, cum Arce, in scopulo VAVEL dicto, condidit, & à suo nomine CRACOVIAM nuncupauit. Incepti verò eos, qui Cracum hunc è Romana Gracchorum familia ortum asserunt, Cromerus demonstrat. Fertur etiam immanis quædam bellua, quam *Holophagum* nonnulli, Solinus *Boam* appellat è Craconum genere, in antro montis (quod hodiequæ, exeso saxo, profundum ostenditur, & *specus Draconis* dicitur) cui arx Dracouiensis imposita est; cubile habuisse, & deuorandis pecudibus, iumentis & hominibus, tum etiam pestifero suo anheliu, omni vicinã plurimum damni dedisse: quam Cracus obiecto vituli cadauere, sulphure, picē, aliãquē materiã, quæ facile ignem clam delitescentem concipit, inserto, interemerit, sicquæ quotidiana clade regionem liberarit. Hoc vero vtrum fabulæ vel historiæ similius videatur, penes Lechiorem esto iudicium. Nos ad vrbs descriptionem accedamus.

Cracouia nobilissima & celeberrima Sarmatiæ vrbs (Prolemao *Carrodunum* esse Petrus Apianus putat) polonici regni metropolis, Regumque domicilium, sita est sub gradu longitudinis XLII. latitudinis L. ac dimidio ferè: vbi maior dies æstatis est horarum XVI. cum octaua parte. Solum habet quæ viridanti arboribus planitie, quæ agrorum hortorumque cultura, quæ Vistulæ & Rudauæ commoditatibus non modò amenissimum ac peroptatum, sed frumentis etiam ac frugibus, necnon auro, argento, plumbo, cupro, ferro, lapide, calaminio, marmore quoque & alabastrò, alijsquæ terra nascentibus foecundum. Aëre gaudet puro admodum ac salubri. Vrbs ipsa quum ædificiorum priuatorum iuxta publicorum splendore, tum rerum omnium ad necessitatem cultumque vitæ pertinentium copia; adhuc hominum frequentia, ciuilitate, & elegantia, non solum inter Septemtrionales illas primum locum obtinet, sed etiam cum clarissimis Germaniæ, Italiæ, Galliæ vrbs certat. Vnde fit vt non indigenis modò, sed & Germanis mercatoribus antiquitus semper abundarit. Sed neque Italis caret, quorum lingua post Latinam Poloni lubenter vtuntur. Præter admirabilem piscium copiam, quæ Vistula suppeditat, idem fluuius commercijs exercendis maximè inseruit; cuius beneficio & domesticæ opes exportantur, & exoticæ importantur. Vrbi vtilem & iucundam aquationem *Rudaua* amnis per subterraneos canales, quum ad publica vrbs & arcis loca, tum ad priuatas plurimas ædes deriuatus affatim præbet. Sed nec viuorum & è terre visceribus scaturientium aquarum fontes passim desunt.

Quæ propriè CRACOVIA dicitur Regiæ Arci subiecta vrbs, vna ex parte, Austrũ versus, ciuitatem habet Casimiriam vulgò, à primò eius conditore Casimiro Magno appellatam, & anno M. CCC. XLVI. fundatam. A Cracouia Vistula fluuio interlabente separatur; sed ponte ligneo iungitur. In illa celebres Ecclesiæ sunt, Corporis Christi, Regularium Canonicorum Ordinis S. Augustini, Ecclesia S. Catharina, quam ipse Rex Casimirus fundauit, & dum primum sudamenti lapidem poneret, annulum digito detractum supposuit, in honorem Dei, & sui tanquam fundatoris memoriam. Visitur ibidem quoque ecclesia S. Stanislai martyris in rupe edita, quæ hebdomadatim feria sexta à populo deuotionis ac pietatis causã visitatur. Est etiam in eadem ciuitate templum B. Laurentii sacrum.

Ad ortum Casimiræ adiacet opidum Hebræorum, in vnum peculiarem ciuitatis locum compulsorum, iidem inclusum moenibus: vbi scholam illi habent seu synagogam, His iudex Christianus præfectus est, sub Vrbanus Palatini tutela.

Intermedius Arci & Põri viculus iacet, Stradomia dictus: quæ flexus Vistulæ tria latera ambientis, & influentis in eũ Rudauæ occurfus insulam facit. In hoc Ecclesiæ sunt S. Bernardi, S. Agnetis cum Monasterio Deo nuncupata.

eupatarum Religioſarum virginum; S. Hedwigis, cui inſigne Xenodochium virorum ſenio conſectorum, & ad paupertatem aliquo caſu redactorum adiunctum eſt; & demum S. Sebaſtiani, cum ſimili pietatis officina.

Ad Septemtriones verò Cracouia præteritur Clepardia ſuburbium, ſed nullis cinctum muris, vt Caſimiria: in quo templa ſunt Floriani; SS. Simonis & Iudæ, cum Xenodochio non ita pridem exſtructo; SS. Philippi & Iacobi: S. Valentini, cum Xenodochio: S. Nicolai, adiunctum habens Monafterium; & tandem Domus Episcopalis ſuburbana.

Ab Occidente ad portam Sutorum, ſuburbium habet Cracouia *Cerdonum vicum*: in quo viſitur Eccleſia B. Mariæ ſemper Virginis in Arena (tum Monafterium Carmelitarū, & S. Petri templum. Hoc ſuburbium, olim frequens incolis, maxima ex parte Germanis (qui etiam ſuum ibi magiſtratum cum iuridicendi poteſtate, ad inſtar ciuitatis habent) & ædificijs quondam, nunc hortorum cultura amœnum, Sereniſſimo Maximiliano Auſtriæ Archiduce, &c. Anno M. D. LXXXVIII. urbem obſidente, magna ex parte impendio abſumptum fuit, cuius veſtigia multis in locis etiamnum apparent.

Extra Cracouiam & Cerdonum vicum villa eſt LOBZOVIA nomine, vbi per amplum Regium palatium conſpicitur, à Sereniſſimo Stephano quondam inchoatum, & nunc à Sereniſſimo Rege Sigifmundo III. maiori amplitudine & magnificentia exædificatum. Villa hæc hortis elegantiffimis, pomarijs, viuarijs piſcium, diuerſiſque habitationibus mirè exulta, muroque incluſa eſt, vbi Regia Maieſtas ætatem ferè degere ac ius dicere ſolet.

Ex aduerſo Lobzouia Eccleſia eſt S. Leonardi cum Monafterio. Cui proximè adiacet oratorium Emaus, & Eccleſia S. Margarita.

Eminent circa Cracouiam duo nobiles tumuli, montium inſtar congeſti. Vnus Auſtrum verſus, ultra Viſtulam in monte olim *Laſotino*, nunc *Renkuka* dicto, non procul à Caſimiria ciuitate in quo Cracus urbis conditor, vt ipſe mandauerat, ſepultus fertur. Alter à Cracouia miliare vnum circiter diſtat, in conſpectu urbis, ſupra amœna Dublinam, vbi Venda, vnica hæres & filia Craci, tumulata iacet: quæ in Polonia Ducum ordine quarta ſumma prudentia ac rara fortitudine, virginali interim coelibem que vitam ducens, Rempublicam feliciter adminiſtrauit; nec minùs admirabilem ſortita eſt exitum, Quum enim inſigni formæ venuſtate (vnde meritorè *Venda*, id eſt, *hamus*, dicta fuit) ſini timæ gentis Principem inſano amore accendiſſet, ad eò vt quum blanditijs ille nihil proficeret, vi expugnare eam ſtatuert, ſed victus, pudore mortem ſibi ipſe conſciuerit: illa victrix Cracouiam inuectæ, vt virginitatem illibatam conſeruaret, dijs patrijs ſolemni ritu ſeſe deuouit, ac de ponte in Viſtulam præcipitavit: cuius cadauer in Dublinæ oſtium inuentum, proceres in ſupradicto tumulo ſepelierunt.

Ceteram urbs ipſa multis inſignibus templis, & non paucis Religioſorum virorum, virginum & mulierum elauſtris, Oratorijs, & religioſæ Pietatis domicilijs exornata eſt: præcipuum B. Mariæ Virginis in medio urbis parochiale templum conſpicitur, fulgenti plumbo tectum, cum duabus arduis ac præcellis turribus: in quo Archiprebyter eſt inſulatus, cum numeroſo Clero luxta eſt B. Barbaræ oratorium, Germanorum pietati olim aſſignatum. Proximum huic Sanctiſſimæ Trinitatis templum, Non procul inde celeberrimum Ordinis Prædicatorum cœnobium. Sequitur Eccleſia SS. Petri & Pauli, venerandis & doctiſſimis Patribus Societatis Ieſu, pientiffima liberalitate & munificentia Sereniſſimi Regis Sigifmundi III. feliciter adhuc regnantis, Anno ſalutis M. D. XCVII. in vigilia S. Iohannis Baptiſtæ fundata & exſtructa. Præterea ampliffima Eccleſia S. Franciſci, ordinis Minorum Conuentualium; in qua B. Salomæ Regina Haliciæ, Boleslai Pudici Polonia Ducis ſoror Eccleſiæ S. Andree in hac eadem vrbe fundatrix, ſepulta quieſcit. In hac ſacra æde ſedia viſuntur, tanta arte & elegantia ex priorum elemoſynis facta, vt ſimilia vix alibi reperiuntur. Non procul inde Templum eſt omnium Sanctorum. Sequitur ædes S. Iacobi ſacra cum ampliffimo Xenodochio & domo è lateribus conſtructa. Non longè hinc ab eſt Xenodochium S. Spiritus, ampliffimis prouentibus ad ſubleuandas pauperum neceſſitates dotatum. Sed longum ſit proſectò omnia anguſtiſſimæ Cracouiensis ciuitatis templa, publica ædificia, alia que ad pios vſus fundata enumerare: qualia ſunt ſacræ ædes S. Marci cum Monafterio contiguo, Protomartyri S. Stephano nuncupato: S. Annæ, ſancti Egidij: B. Mariæ Magdalene. Sunt & aliorum Sanctorum ibidem Memoriarum, vni Deo zeloſa Maiorum deuotione paſſim dicatæ ac fundatæ. Exſtat in medio foro paruum Oratorium ſine ſacellum, ſingularem antiquitatem præ ſe ferens, ante ipſam urbis Cracouiensis fundationem conſtructum, in quo olim S. Adalbertus crudeliter tandem à Bohemis occiſus, Chriſtianam fidem Polonos docuit, nunc verò conciones ad populum habentur. Nunc quoque nouum Templum & Forum Cracouia habet ampliffimum, in cuius medio prætorium viſitur, vbi Reipublicæ negotia tractantur & ius dicitur. Senatoria hæc domus longè ac procul conſpicuam ſe præbet, turrim habens editam, è ſaxo quadrato mira venuſtate & artificio exſtructam.

Iam Arx Regia, in VAVEL collis lato admodum vertice poſita, tam amplà eſt, vt iuſti opidi potiùs quàm Arcis ſpeciem præ ſe ferat; tam magnifica verò, vt cum ſplendidiffimis vel in media Italia aut Germania arcibus contendat. Moenibus ac propugnaculis valdè munita eſt; tum præter Baſilicam aliaque ædificia, templum habet B. Stanislao dicatum, in quo beati huius martyris argentea incluſa tumba, quam ſex Angeli ex eodè metallo ſuſtinent, Reliquiæ religioſè aſſeruantur. Eſt & ibidem ſacellum Iagellonicum, eximia magnitudine à Sigifmundo I. Rege conſtructum, & cupro iam à Sigifmundo III. inaurato tectum. Altare ibi viſitur argenteum, aliaque magni præcij ac ſplendoris Eccleſiaſtica ornamenta. In vniuerſum ſacella habet XXIII. & Clericos ferè LXXX. in quibus ſunt XXX. Canonici, & VI. prælati, cum Suffraganeo, è totius Nobilitatis flore electi. Tam rēplo quàm Regiæ adiunctæ ſunt turres magnificentiffimæ, fulgenti plumbo contectæ. In hoc templo verò Polonia Reges & coronantur, & poſt fata ſepeliuntur; quorum multa ibi egregia monumenta videre eſt. Arcem ipſam incendio valdè deformatam, Germanus quidam nobilis, Bonerus nomine, in eam, qua nunc viſitur, formam, amplitudinem, & ſplendorem Sigifmundi I. Regis iuſſu eſt. Quum vero Anno M. D. XCV. pars eiufdem ruſus Vulcæni rabie fuiſſet abſumpta; Sigifmundus III. Rex adhuc feliciter regnans, & è vtrinam diu adhuc regnaturus, adhibitis præſtantiffimis architectis ac pictoribus, multò magnificentius eandem reſtaurauit, cupro texit, ac nouam Turrim, quæ ipſam urbem ſpectat, tam ad tutelam ac munimentum, quàm ſingulare decus adidit. Portam quoque & noua Arcis conclauia ita exornauit, vt pulchrius quid ac magnificentius non facile

facile vspiam reperiatur. Pro veteri etiam Maiorum & pia consuetudine B. Michaelis Archangelum in edioribus locis ac montibus colentibus, in eadem hac Cracouienſi Arce, qua Viſulam reſpicit, ades viſitur diuo Archangelo, & prope hanc alia, S. Georgio, militi & Equiti Chriſtiano ſacra. Subterraneum etiam eſt Orationarium, Beati Vladislai memorie nuncupatum.

Illud vero notatu dignum eſt, quod anno M. CC. LXXXV. Leſcus Dux Cracouienſis & Sandomiriensis, ob ſingularem fidem & conſtantiam in bello preſtitam, Germanis vniuerſa Cracouienſis vrbs gubernationem conceſſit; in qua quidem poſſeſſione iſdem multo poſt tempore permanſerunt. Idem Leſcus Cracouienſes mercatores ob inſignem de Scythiſ (Tartariſ vulgo) magna vi ac multitudine ciuitatem oppugnantibus, victoriam, publicorum onerum & veſtigialium immunitate gratioſe donauit. Quae quidem donatio, diplomatibus & publicis tabulis Anno M. CC. LXXXVIII. conſignata, etiam nunc exiſtat. Anno ſalutis vero M. CCC. VI. Vladislauſ cognomento Cubitalis, Cracouiae vna cum Heduige thalami conſorte, verus Rex & Monarcha polonorum coronatus fuit; atque ex eo tempore Eccleſia Cracouienſis ius ac priuilegium Regum Poloniae inauguratorum accepit. Antea enim in loco non ſatis tuto Gneſiae coronabantur.

Suaue Chriſti iugum & Catholicam religionem CRACOVIA Anno ſalutis DCCCCLX. vel circiter, ſuſcepit; idque Deo bene propitio, tali occasione: MIESCO ſiue MIECISLAVS Dux, patri communibus omnium ſuffragiis, licet caecus natus, ad rem publicam Polonorum adminiſtrandam ſuffectus, quum ſeptem concubinas haberet, ex nulla tamen earum ſobolem ſuſceperat. Qua ſterilitate non mediocriter anxio, Chriſtiani quidam ſuadere coeperunt, vt ſi non ſobolem modo, ſed & temporalem atque aeternam ſalutem obtinere vellet, abiecto nefario idolorum cultu, Chriſtianam pietatem ac religionem amplecteretur. Ab his perſuaſus Mieſco, ad Boleslaum Bohemiae Regem Legatos miſit, Dambrouicam filiam eius coniugem ſibi expetens. Cui petitioni Boleslaus non grauate annuit, hac conditione, ſi Mieſco ſacro lauacro regeneratus, cum ſuis Chriſtianae religioni nomen daret. Qua accepta conditione, Mieſco Anno Domini DCCCCLXV. ſacro fonte ablutus, & pro Mieſcone MIECISLAVS appellatus, mox edito VII. die Martij promulgato, per vniuerſum ſuum imperium idola comminui, & abrogata veteri ſuperſtitione, vnum & verum Deum Chriſtiano ritu coli iuſſit. Expurgata dein idolis Polonia, multas Eccleſias, Paroecias & Episcopatus inſtituit, ac copioſis prouentibus dotauit. Praecipue vero in primaria Poloniae vrbe CRACOVIA egregiam Arce contiguam Baſilicam conſtruxit, & Archiepiſcopali dignitate ornari curauit. Qua vero ratione & quando dignitas hac deſerit (hodie enim Episcopatus tantum eſt) nec Cromerus, nec alij ſcriptores explicant. Huic autem Episcopatu, totique Eccleſiae Cracouienſi Boleslaus V. ob vitae caſtimoniae Pudicus cognominatus, Dux Cracouienſis & Sandomiriensis, Anno M. CC. LXXIX. multa beneficia publicis tabulis conſignata contulit, quibus cuncti Eccleſiaſtici ordinis homines omneſque eorum familiares & adſcriptitios omni proſus ſeruitutis, penſionis Duci debita, nec non veſtigialium onere liberauit, & ab vniuerſa ſuorum Iudicum ac magiſtratum, ſuaque ipſius iuriſdictione exempti: Episcopum autem omnino Ducali iure in bonis iuſſit eſſe, ac frui. Atque exinde ad noſtra vſque tempora Poloniae Reges in ſuſcepta ſemel Chriſtiana ac Catholica religione ſemper permanſerunt.

Quum vero ſequentes Reges ac Principes facile intelligerent, quantum quum ad Religionis conſeruationem, tum ad humaniorem vitae cultum in bonarum litterarum cognitione momenti eſſet poſitum: Caſimirus Rex Anno M. CCC. LXI. impetrata ab Urbano V. Pontifice poteſtate, in ciuitate de ſuo nomine dicta Academia inſtituit, accitis à Pariſienſi & Pragenſi Vniuerſitate clariffimis Doctoreſ. Quod immortalis laude digniſſimum opus ſata Caſimiro morte praevento inuidentes, Vladislao Jagelloni perficiendum reliquerunt: cuius vxor Heduigis moriens (rarum hoc in foemineo ſexu) vltimis tabulis magnam pecuniae ſummam in Academiae vſum legauit. Qua, vt & cumulatori Regis liberalitate, duo Collegia conſtruxerunt, in quorum vno Theologi & Philoſophi; in altero Iuriſconſulti & Medici docerent: illud in platea, quae Iudaorum tunc fuit, nunc ſanctae Annae nuncupatur; hoc vero in vico, quo ex vrbe in arcem aſcenditur. Sed Medici deinde Philoſophiae ac humaniorum litterarum Profeſſoribus ſeſe coniungere maluerunt. Vnus Vniuerſitati praefect, cui eſt iuriſdicendi omnibus Academicis integra poteſtas; cum maximis immunitatibus ipſi Academiae conceſſis, quibus ſub certis legibus in commune viuunt; Collegium in platea Caſtrenſi Iuriſconſultos habet octo celeberrimos, qui publice in eo proſitentur: e quorum numero ſe fuiſſe Petrus Roizius Lituanicarum Decuſionum ſcriptor non ignobilis, ipſe teſtatur. Theologi ac Philoſophi Collegium maius occupant, commodiſſimis habitacionibus diſtinctum: in quo Profeſſores XIX. & praſtantiſſima Vniuerſitatis Bibliotheca, inſigni librorum & Mathematicorum inſtrumentorum copia ad admirationem inſtructa. Ampliſſima ibi ſunt in vſum Theologiae, Philoſophiae, humanioribus & Mathematicis diſciplinis operam nauantium Auditoria. Medici partim in priuatis ciuitatis, partim publicis Vniuerſitatis aedibus degunt. Minus autem Collegium Maiori contiguum, Philoſophiae & liberalium artium Profeſſores habet XIII. qui quidem omnes, prout etiam Profeſſores Ethici, & omnium aliarum Facultatum Doctores Academici ſtipendia ſua, Regia maiestate ita diſponente, ex ſalinis & veſtigialibus annua percipiunt. Dialectica ſtudia, Mathematica, Philoſophica ac Theologica hic maxime florent. Certè Cracouienſes Mathematicis diſciplinis vacaſſe, & ſiderum curſus, temporum vices, incerta bellorum, vtramque hominum fortunam, & ſatorum arcana perquiſuiſſe, aſſerit Iouius libro XIII. Hiftoriarum. Poſt vltimam Academiae inſtaurationem, plurimum deinde ſplendoris atque opulentiae ei acceſſit ex diuerſis Magnatum, Praelatorum, Doctorem, & Eccleſiaſticorum hominum teſtamentis ac legatis. Multa vero ſunt, quae Cracouienſem hanc Vniuerſitatem vehementer commendant: elegans loci amoenitas, facilis vitae commoditas, hoſpitiarum & gymnafiorum diſtincta frequentia, vberriſſima linguarum, artium omniumque diſciplinarum mercatura, ac doctrina, bibliothecae ac typographiae inſtructae; & quod caput eſt, vniuersae Catholicae Religionis exercitium & ſtudium ardentiffimum. Ac proinde ex ampliſſima hac & celeberrima litterarum officina multi ſummi ac praſtantiffimi viri in omni diſciplinarum genere prodierunt, quorum ingenioſa & exquiſita opera publicis litterarum monumentis commiſſa exiſtant. Quinetiam non pauci Academiae huius alumni iam Eccleſiae Dei, & nobiliſſimo Poloniae regno in publicis conuentibus & actionibus, vti & in Prouinciarum & opidorum gubernatione vtiliſſimam operam praſtant.

Optan-

Oprandum sanè esset, è tanto eruditorum Polonorum numero excitari aliquem, qui illustrium virorum ex hac Academia ortorum catalogum conscribat: quemadmodum elegantissimum opus non ita pridem prodijt, quo præter vultus ac corporis lineamenta æneis typis expressa, eorum Polonorum, qui ob vitæ sanctitatem & miracula, Diuorum numero adscripti sunt, vita ac res gestæ describuntur. Plurimum eertè vniuersa Polonia Cracouiensi huic Academiæ debet. Nam, vt Stanislaus Orechonijs Roxolanus ad illustrissimum Cardinalem Stanislaum Hosium scribit, Poloni ex litteraria hac officina consequuti sunt, vt qui prius ἀμαρτοί & ἀνομοί inter mortales habiti, iam incredibili optimarum artium studio præstent: adeò vt Latinæ linguæ in toto regno vulgaris quasi esse videatur vsus; & ne in media quidem Italia Latiove quis tam multos vulgò reperiat, qui Latinè loquentem intelligere, & ad rogata respondere possint. Ecce enim ipsa Cracouia tum inquilinos ciues, tum exteros Latinis verbis doctissime salutat.

In Arcis Cracouiensis porta ita
legitur:

Ama osurus: Odi amaturus.
Ne quid nimis.
Cunctis esto benignus: Nemini blandus.
Paucis familiaris: Omnibus æquus.
In aduersis fortis: In prosperis cautus.
Memorare nouissima, & non peccabis.

In Regij Conclauis ianua.

Digito compeste labellum.
Occasionem nosce,
Nosce reipsum.
Tecum habitæ.

In Sacello à Sigismundo I. Polon. Rege exstructo.

Bonus bonis & malis.
Luiuriam odio prosequere.
Vir prudens seruit temporis.
Pro patria mori ne timeas.
Mors bona initium vite.
Nonne duodecim hora diei?
Nemo sapiens nisi patiens.
Prudens consilium ratione rege.
Nulla bestia nocentior adulatori.
Supra vires tentandum nihil.
Operosum placere cunctis.
Quod facis, expecta.
Citò violatur auro iustitia.

Mansuetioribus Camanis.
Fata viam aperient.
Virtus labore nitescit.
Iniuriarum remedium optimum obliuio.
Inimici hominis domestici eius.
Summum lucrum, iustum premium.
Idonea tempora nosce.
Inuidiam obliuione vlciscere.
Intestina discordia, pestis Reipublicæ.
Patienter ferenda quæ mutari non possunt.
Fraude perit virtus.
Leges in plebem vim habent; in potentiores obmutescunt.
Nescias quod sis si sapia.

In Ædibus Lithuanicæ Ducis D. Alberti Razeuillij.

Minus in paruis fortune furit.
Rebus in paruis parua letitia.

Sola sub occiduo virtus manet orbe perennis.
Omnia mortali cetera sorte cadunt.

In foro Cracouiensi.

Non bene si domus hæc cuiquam fabricata videtur
Sic sinat hæc nobis, corrigat ille suam.

Ibidem.

Ni Deus adificet, frustra domus vlla paratur.
Felicis ciues dat que facit que Deus.
Infelicitas nemini obijcienda.
Bona opinio, dulcis pecunia.
Adsit quisquis amicus.
Mors deridet curas.
Est Iupiter omnibus idem.
Nescia torporis virtus.
Desperata ne tentes.
Perficienda aggredere.
Vbi opes, ibi amici.
Vana mundi curiositas.
Necessitas probat amicitias veras; fidas detegit.
Instar si flammæ arderent corda inuida: sanè,
Non tanto in precio ligna cremanda forent.

Ibidem.

Petus hic & vilitas hypocritarum mos est, quod impietatis,
cui ipsi maxime obnoxij sunt, alios eosq; innocentes accu-
sent, ac eo quoque nomine trucident.

Ibidem.

Curiosum genus hominum ad cognoscendam vitam alienam;
desidiosum ad corrigendam suam.

Similia passim quæ Cracouia, tum in alijs Poloniæ ciuitatibus, non Latinæ modò linguæ summâ elegantiam, sed & singularem sapientiam spirantia dicta, & parietibus inscripta legas, & etiam è vulgo hominum audias. Hæc de Sarmatica hac Tripoli, seu Pentapoli potius, si quis Cerdonum vicum & Stradomiam annumeret, dicta hoc loco sufficiant in quam, Cuius frequentia, Sede Regia, & Musarum studij florentissimam, nos Epigrammation hoc lusimus:

Africa quid Tripolim iactas: quid Syria? nidos
Prædonum, terras qui mare diripiunt.
Sarmatici en Tripolinpositam melioribus orbis,
Vistula quæ Pæulum præterit, auspicijs.
Cur Tripolis: Triplex quid vult distinctio neme
Nec homines, hic Rex, hic habitantque Dea.

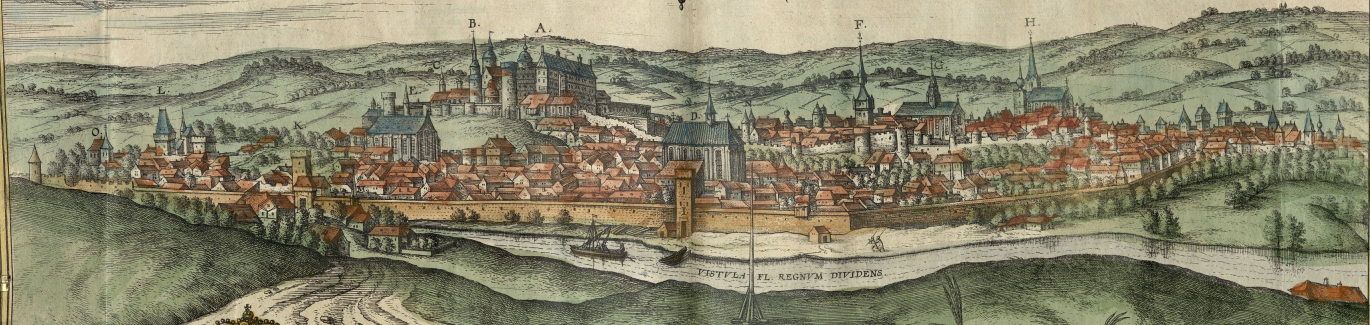

Septentrio.

CRACOVIA

MINORIS POLONIAE METROPOLIS.

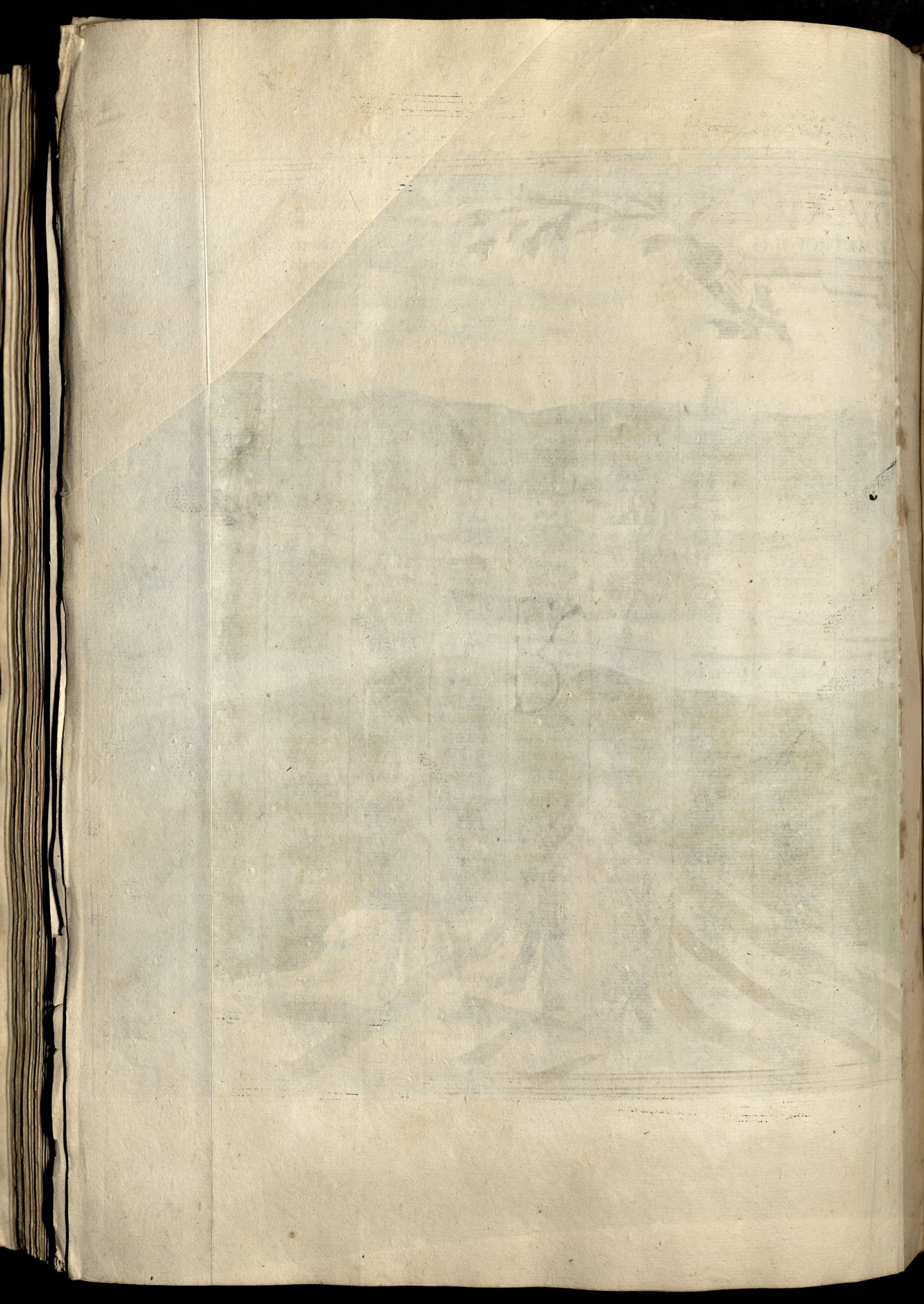
A. Aula Regia.
B. T. S.º Stanislai.
C. T. S.º Georgij.
D. T. Corporis Chris.ºti.
E. Monasti. Bernardinorum.
F. Pretorium.
G. T. S.º Trinitatis.

H. T. S.º Mariae.
I. Porta Wiszka.
K. Porta Boguzki.
L. Porta Scunski.
M. T. S.º Leonard.
N. T. S.º Andree.
O. T. S.º Jacobi.

*Dignissim. ab Episcopo videri Dve,
 comitat. Georgius Hofmannus*

Meridies.

MONTIS CALVARIÆ IN POLONIA.

ad similitudinem eius qui in Palaestina est, Typus.

Imagni nominis fluminum capita & fontes adspicere, voluptate nobis ducimus: quanto magis Christiano homini iucundum erit ea videre atque obire loca unde omnis nostræ salutis fons emanauit? Et certe inspectionem eorum locorum quæ Redemptor noster vestigijs suis impressit, & sanctissimæ vitæ lux actionibus consecrauit & dedicauit, plurimum momenti ad pietatis conferre studium, & cuius qui ferreis non rigeat præcordijs, acres ad vitæ emendationem addere stimulos, diuinumque amorem mirifice in cordibus accendere, & per se notum est, & testantur qui hoc ipsum experti sunt. De quo pius & eruditus scriptor, Ludolphus de Saxonia sic scribit: *Ad terram sanctam quam vniuersa Christi Ecclesia nocte dieque sociare, non desunt, quam bonus ille Iesus in habitando, & verbo vel doctrina illuminando, illuminatam suo sacratissimo sanguine consecrauit, delectabile est aspicere, sed delectabilius eam oculis corporis intueri & mentis intellectu reuoluere, quomodo in locis singulis in ea nostram salutem Dominus operatus sit. Quis enim enarrare sufficit, quod deuoti discurrentes per loca singula in spiritu vehementi osculentur terram, amplectantur loca in quibus dulcem Iesum stetisse, vel aliquid egisse audierunt? Nunc tudent pectus, nunc stetus, nunc gemitus, nunc suspiria emittentes, gestu corporis & deuotionis quam foris ostendunt, & absque dubio intus habent, in lachrymas prouocant plerumque etiam Saracenos. Quid dicam de Patriarchis, Jacob, Ioseph, & fratribus eius? qui quia viui in terra esse non potuerunt, elegerunt in ea mortui sepulturam, &c. Sed quid de sacris mirum hoc sit, quum apud Ciceronem Atticus testetur, Moueri nos locis ipsis, in quibus eorum quos diligimus aut admiramur, adsunt vestigia? Ille idem Atticus, *Me quidem, inquit, illa ipsa nostra Athena non tam operibus magnificis exquisitisque antiquorum artibus delectant, quam recordatione summorum virorum, ubi quis habitare, ubi sedere, ubi disputare sit solitus: studiosèque eorum sepulcra contemplet.* Hunc Attici affectum qui reprehendat, ab omni humaniori cultura alienus sit necesse est. Quanto magis ergo, non dico excusatione, sed summa potius laude dignum eorum est studium, qui locorum illorum, in quibus salutem Dominus noster operatus est, visendorum pio desiderio tenentur? Quia vero cuiuslibet res non ferunt, vt præsens ipse loca hæc adeat atque obeat; Illustrissimus Dominus, D. Nicolaus Zebrizdovviski à Zebrizdovvize, Palatinus & Generalis Cracouiensis, nec non Sinatiniensis, &c. Capitaneus, locum quendam quatuor à Cracouia distantem milliariibus, ei qui in Palaestina circa Montem Caluarie est, persimilem notauit, & in omnibus quæ ad recolendam Christi Domini nostri passionem & mortem pertinent, ad normam Hierosolymitani situs & dimensionis accommodauit; rara liberalitate & ingenti sumtu FF. Minorum. S. Francisci de Obseruantia Monasterio ac templo elegantis structuræ, nec non varijs sacellis, vnâ cum Xenodochio, erectis. Qui locus multorum fidelium tam incolarum quam peregrinorum votis, & oblationibus celebratur; per Romanos Pontifices Christi in terris Vicarios, amplissimis è sacro Ecclesiæ thesauro Indulgentijs locupletatus. Tulector, tanti viri pietatem suspice, & æmulare; eidemque vti par est, bene precare.*

MONS
CALVARIAE

PAVLVS V. PONT. MAX.
hauri hunc Boudicorum Sui profugae
et Indulgentis altare dignatus est.

DEXTERA DOMINI
FECIT VIRTUTEM.
NICOLAVS A ZEBRZI
DOWICEZ. PALATINVS
ET GENERALIS CRACO
VIENSIS. SNIATHINENCO
CAPITANVS. EREXIT
FVNDAVIT.
ANNO CHRI. M. D. C.

Invenimus cam in
quibus silis.

Quibus
Oratio

Londarone

Heremitariorum V. Prae
torum Tabernaculum.

Sagulum
Sive Oratorium

S. MICHAEL
DEFENSOR

Damus B. Miraz

Prætor

Episcopus
Hortensis

Mons
S. Michaelis

Conventus

Damus A. Arca

Palatium Picti

Castellum S. Raphaelis
Archiepiscopi

Prætor probatus

HS magister in
Civitate

Capellanus B. S. S.

Hortus S. S.

Ecclesia S.
Michaelis
Archiepiscopi

Quibus
Oratio

POSNANIA

VT Cracoula minoris, sic Posnania (Posen Germanis) maioris Poloniae est metropolis, illiusque æmula, quinquaginta circiter ab ea distans milliariis, sub gradu longitudinis XXXIX, latitudinis vero LII. minut, XXX. ad Vartham fluiuium nauigabilem & Prosnam am nem inter colles condita. Muro duplici fossaque profunda cingitur Aedes in ea pulcherrimæ, è sectis lapidibus constructæ. Arcem habet muratam, in colle editorum inter Vartham & Prosnam fluiuos sitam. In vltiori Varthæ ripa suburbia sunt amplissima, stagno ingenti paludibusque circumdata, quæ frequenter, vt & circumiacentes pagi Varthæ exundatione sic obruuntur, vt nonnunquam fastigia ædium ex aquis exstantia vix conspiciantur. Nec ab hoc in commodo ipsa vrbs immunis est, intra muros aliquando tam alte aqua restagnante, vt in foro & plateis passim nauiget. Sed hoc incommodum tanto facilius ferri potest, quod paucorum, & vt plurimum, duorum tantum aut trium dierum sit. Emporium est, earum præsertim mercium quæ ex Germania importantur, frequentissimum Hic enim nundinæ ternæ quotannis celebrantur. Primæ in principio Quadragesimæ, quæ quatuor hebdomadis durant. Secundæ initium habent in profesto S. Ioannis Baptistæ, quinque durantes hebdomatis. Tertiz à profesto S. Michaelis, quæ quinque integras hebdomadas à varijs nationibus frequentantur.

Huic eidem vrbi non exiguum decus Episcopalis conciliat dignitas: quæ idem cum Christiana religione in Polonia initium habuit, vt pote à Miecislao, eo qui primus è Polonia Regibus sacro lauacro tinctus, Christianorum sacra & ritus accepit, & in regno promulgauit instituta. Tantis vero immunitatibus Episcopatus hic fruitur, vt, quoad illas pariter è passu cum Gnesnensi Archiepiscopatu incedat. Præter vacationem enim omnium laborum atque onerum, & immunitatem pensionum quæ Principibus Ducibusue debentur, vti & omnium sæculariū iudiciorum exemptionem Vladislaus Rex, cognomento Sputator, Archiepiscopo Gnesnensi, & Episcopo Posnaniensi monetam euedendi & venandi in syluis ac bonis suarum Ecclesiarum (quod antea nemini præter Principem licebat) potestatem fecit. Idem Crobriam quoque amplum & locupletem pagum, Sulcouam prius dictum, nunc oppidum Posnaniensi Episcopo donauit. Certe tanta fuit Posnaniensium Episcoporum olim auctoritas, vt quum Vladislaus, is qui Locticus dicitur, ob vexata Ecclesiæ bona & boni Regis partes negligentius obitas, ab Andrea Episcopo excommunicatio- ne percussus esset, is ad se reuersus Episcopo paruicrit ac satisfecerit.

In Basilica huius vrbis quæ S. Mariæ Magdalænæ dicata, & elegati turri non exigue altitudinis ex ornata est supradictus Miecislauus primus Christianæ religionis in Polonia plantator, & eiusdem Basilicæ fundator, sepultus est. Hic Christiana religione initiatus, & vna cum proceribus quos circa se habebat, baptizatus, publico Edicto mandauit, vt omnes tam opidorum quam pagorum incolæ, tam Nobiles quam plebeij, vbi dies septima mensis Martij illuxisset, idolis omnibus passim concussis & contractis, aqua salutari itidem abluerentur, & Christianorum post hac sacra colerent atque obirent. Inde in maiori Polonia mos inualuit, vt pueri quotannis ipsa die quæ Dominicam Lætare dictam præcedit idoli cuiusdam imaginem faciant, eamque per vicos passim circumgestatam, tandem in cœnum aut paludem abijciant ac mergant, statimque ex eò loco quam celerrime aufugiant.

Præter supra nominatam S. Mariæ Magdalænæ basilicam est in ipsa quoque vrbe templum & Monasterium Fratrum Ordinis Prædicatorum. Extra urbem vero Orientem versus, loco amœnissimo extructa cernitur Ecclesia Cathedralis augusta, cui duæ turres adiunctæ sunt: ad cuius dextram est Curia Episcopalis, satis elegans; ad leuam vero sunt Collegium Lumbrantianum, Oratorium S. Michaelis & Prælatorum aedes. Ad hanc fere vltque *Valliso* suburbium, opidi æquans magnitudinem, porrigitur. Ad occidentem vero hibernum elegans templum visitur, SS. Corpori Christi dicatum, eo in loco vbi Anno 1399 Corpus Christi in specie panis ab infelici quadam muliercula sumtum; Iudæis primo venditum deinde in pratis suburbanis abiectum, insigni miraculo sese ipsum ostendit: in cuius memoriam Vladislaus Jagello Rex prædictum templum ibi loci condidit, & SS. Corpori Christi consecrauit. Ad id habitant Fratres Ordinis Carmelitarum. Est quoque ibidem Monachorum Franciscanæ familiæ qui vulgo Minores de Obseruantia dicuntur, cœnobium. Ad septentriones ecclesia est Parochialis S. Martini. In ipsa vero vrbe Cœnobium est Deo dicatarum Virginum sub Dominici regula & institutis viuientium, Anno 1595. à Præmislo Rege, Marchionum Brandeburgensium insidijs postea interfecto conditum.

In hac eadem vrbe Lubrantius, immortalis memoria dignus Episcopus non Collegium modo supradictum, sed & Academiam instituit: quam à successoribus neglectam, Adamus Conarius Episcopus ita non pridem singulari cura & munificencia restaurauit. Sed nihil illustrius, nihil ad bonarum artium mercaturam vberius atque aptius habet Posnania, quam insigne illud Societatis Iesu Collegium ad Templum B. Stanslao dedicatum: ad cuius laudem vel vnum illud satis est, quod celeberrimum illum & Theologum & omnis literaturæ peritissimum virum, Antonium Posseni- num produxit. Sætrapie huius Præfectus (Palatinum vocant) cum Cracouiensi velut dignitatis prærogatiuam partitus, alternis vicibus modo priorem modo posteriorem, quum in publico confessu, tum in suffragijs ferendis, locum obtinet.

CROSNA.

AD territorium Episcopalis ciuitatis Præmisliæ (quæ etiam Castellani fulget dignitate) pertinet *Crosna* opidum muro cinctum, quod lasiolda fluiuius circumluit, Visloca vero medium interfluit, multisque commoditatibus auget & iuuat. Nomen habet ab instrumentis textorijs, quæ lingua illa *Crosna* dicuntur: quod opidum hoc pannificio nobile semper fuerit, & adhuc sit. Sitam est & ipsum in confinibus Hungariæ, solo admodum feruli & amœno.

POSNANIA

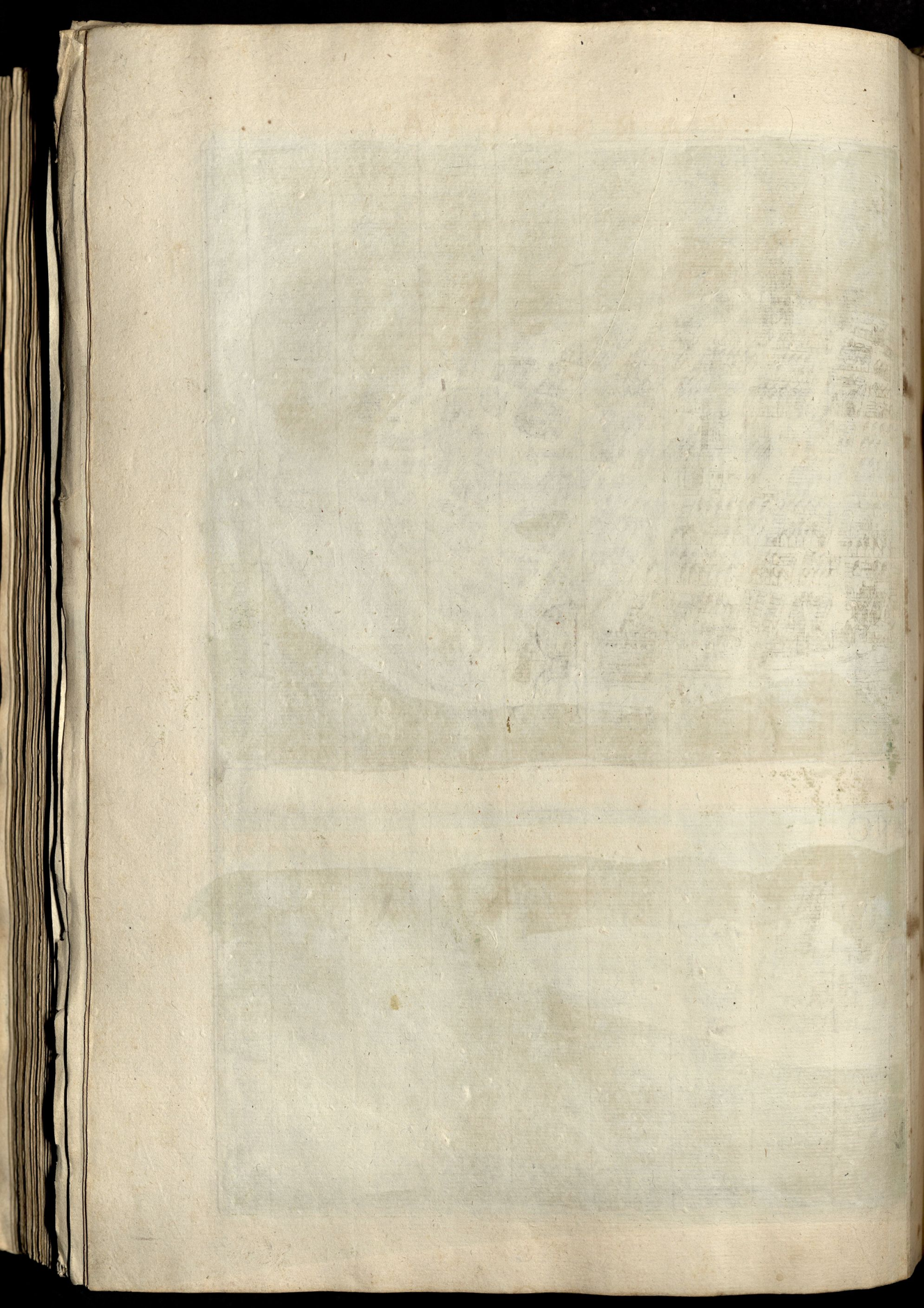
*elegans Polonae in fe-
nitibus Silesiae Civitas.*

CROSNO

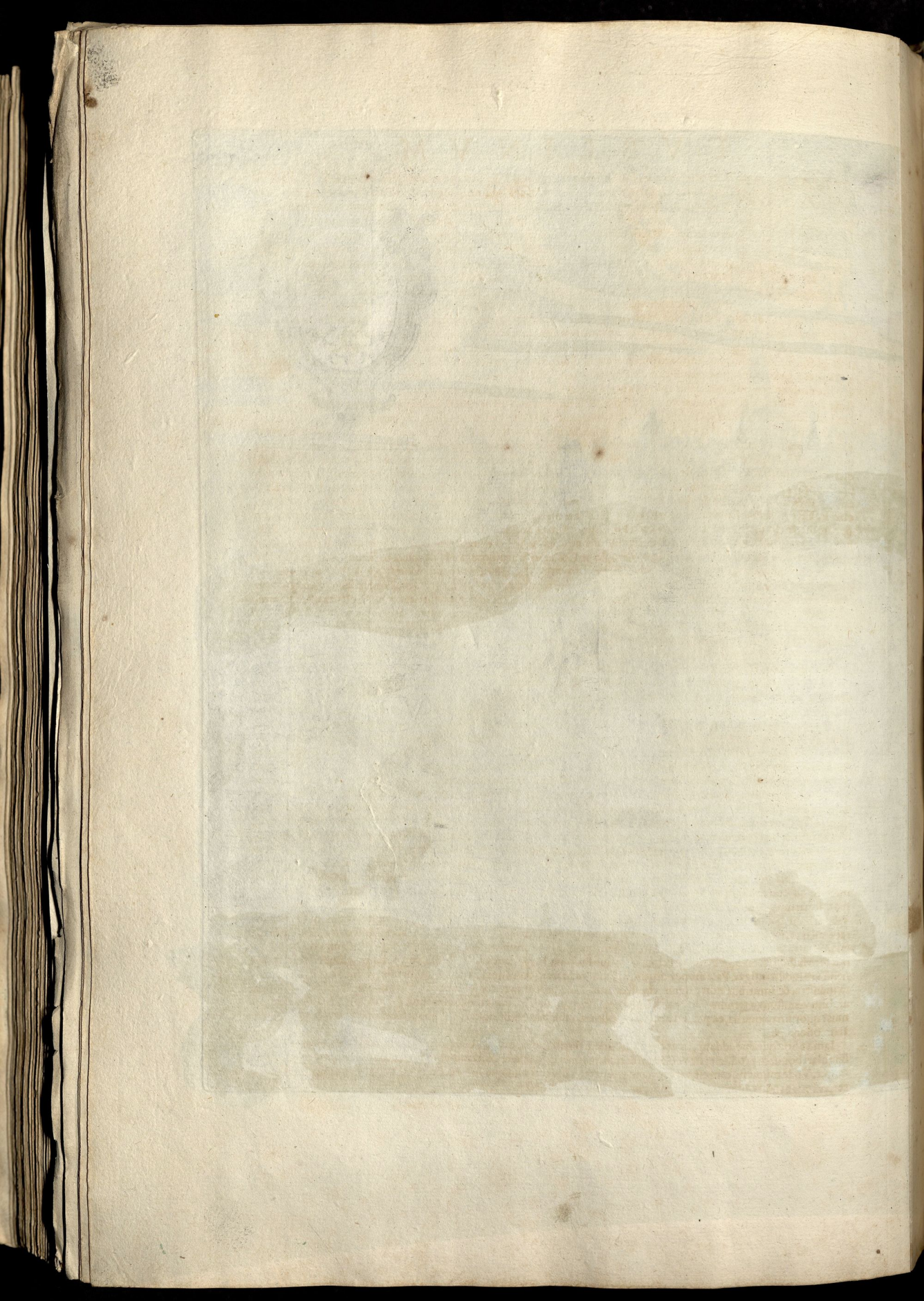
1. Templum S. Iacobi.
2. Templum S. Alberti.
3. Monasterium Francisc.
4. Curia.
5. Curia.

L V B L I N V M.

Lnter celeberrimas Polonici regni ciuitates à primo proximum fere locum LVBLINVM sibi vindicat, dignitatis prerogatiua & magnitudine quidem nonnullis, at situs amœnitate, substructionum superbia, vt & munitio firmitate nulli cedens. Posita est versus ortum aestiuum, sub gradu latitudinis XLV. longitudinis LI. & paulo amplius. Primum eius conditorem ferunt Vladislaum Ducem: qui loci sequutus opportunitatem, Scytharum siue Tartarorum incurfionibus hoc propugnaculum obiecit: quod deinde Casimirus cognomento Magnus partim refecit, partim nouis mœnibus atque operibus cinxit: eoque ferocium ac barbararum gentium insultus non à Polonia tantum, sed Silesia etiam ac Morauia auerit. Distat Cracouia triginta sex, Varsovia viginti quatuor, Sandomiria quatuordecim, Vilna Lithuania metropoli septuaginta milliariibus. Muri præalti ac fossa profunda tutam eam non contra tumultuariam modo inuasionem, sed statariam quoque oppugnationem reddunt: multum loci munitio adiuuante ipsa natura, ingentibus circumfusus stagnis, vario piscium genere abundantibus, & quum ad irrigationem, tum ad nauicularias recreationes seruientibus. Eorum vnum ad ortum spectans, tanta est magnitudine, vt insulam habeat, lacta & graminis & arborum viriditate conspiciam. Ipsi stagno passim appositæ sunt villæ suburbanæ; quarum amœnitas aestiuo in primis tempore à ciuibus frequentatur. Sed Arx præcipue & loci natura & operibus munitissima, in colle eminentiori ad stagnum sita, & vrbi ponte iuncta, incredibile ornamentum tam vrbi quam vniuerso huic tractui affert. Est enim & magnificis ædificijs, & præcellis turribus conspicua: quæ & commodissima vel Regibus ad habitandum palatia ac conclauias, & firmissima ad quamcunque vim excipiendam propugnacula præbent.

Iam vrbe ipsa magnificis quum publicis tum priuatis, quum sacris tum profanis structuris mirum in modum exornatur. Ac primo Templum habet seu Oratorium B. Mariæ Virgini sacrum, cum Monasterio Deo dicatarum Virginum quod vulgo S. Brigittæ de Triumpho appellatur: cuius quidem Ordinis siue Congregationis Monasteria tribus tantum, quam latè Christiana patet religio, per vniuersum Orbem locis, & quidem in sola felicissimi Sigismundi Regis ditioe, inueniuntur. Primum nempe in regno Sueciæ, Secundum hic Lublini, in regno Poloniæ. Et tertium Gedani seu Dantisci, in Prusiæ Ducatu. Est & aliud ibi templum Patrum Bernardinorum, nuncupatione Conuersionis S. Pauli, cum claustrali Regularium Conuentu: in quo complures sacram Religionem professi, singulari deuotione ac pietate sacris operantur, & ciuibus ad virtutem prælucent. Est insuper aliud è lapide exstructum templum, S. Spiritus titulo, tum Præpositura, vt vocant, & rerum diuinarum administratione celebre. Sed vt eximijs tam in Ecclesiam quam Rempubicam meritis æstiuo in primis excellit: ita eiusdem Templo ac Collegio vix quidquam est splendidius. Illud S. Ioannis Baptistæ sacrum, foris quidem venusta admodum structura oculos mire afficit; intus vero raro sacræ suppellestilis, & imaginum nitore atque elegantia, tum quotidianis Patrum sacrificijs, frequentantium mentes ad deuotionem incredibili quodam modo excitat atque accendit: Hoc vero vt spacio amplissimum, ita vsu commodissimum, tum structura magnificum, assiduis doctissimorum virorum prælectionibus, ac frequentibus numerosæ Iuuentutis exercitijs ita floret, vt Religionis ac bonarum literarum officina, & tam Ecclesiæ quam Rempubicæ seminarium merito dici possit. Felices hoc tanto thesauro Lublinenses: qui de recta & accuratissima liberorum suorum institutione non modo securi sunt; verum etiam hac eadem ratione de vicinis & exteris bene merentur. Ingens hoc beneficium Lublinenses, post Deum immortalem, Andrea Comitis Tenzenii, Palatini Cracouiensis, liberalitati debent, qui non solum Societatis recipiendæ auctor fuit, sed etiam amplissimam eidem domum assignauit, eamque omnibus modis promouit & ornauit. Templum Collegio prædictæ Societatis vicinum, vetustissimum est, altissima turri conspicuum, à Lescone Nigro Poloniæ Rege conditum; qui quum ingentem barbararum Nationum exercitum paucis Polonorum copijs fudisset, nobile hoc victoriæ suæ momentum exiit, ac B. Michaeli Archangelo, quem in somnis victoriæ sibi pollicentem viderat, consecrauit: quod vetustate aliqua ex parte collapsum, laudabili pietate magistratus Lublinensis, ad conseruandam perpetuam tantæ victoriæ memoriam, refici ac restaurari curauit. Non procul inde Templum visitur, S. Stanislao Cracouiensi quondam Episcopo, martyrij palma inclyto, dicatum: cui annexum est Monasterium, in quo multi viri Religiosi, sanctitate & eruditione fulgentes, sub Regula instituto S. Dominici, Deo seruiunt, & tam sibi quam ciuibus vtilem operam præstant. Paldio vltterius in decliui vrbs loco S. Adalberti Ecclesia conspicitur, & Xenodochium, cum dicta Ecclesia non ita multis ante annos ædificatum. Inde eminentiori in loco S. Nicolai visitur Ecclesia. Tum alia lignea, per antiqua, in qua Ruthenorum seu Græcorum more sacra fiunt, Czerlievy vulgo nuncupata. Inde Prætorium seu Curia in medio Ciuitatis foro, elegantissima turri ornata conspicitur, in qua rotius regni Conuentus habentur, & quinque fere aestiuis mensibus Iudiciaria Parlamenta celebrantur: quo tempore tantus ex omnibus Regni Ordinibus eo fit hominum concursus, vt locus capiens vix satis sit. Hic Dux Prusiæ homagium seu iuramentum fidelitatis atque obedientiæ Regi ac Regno Poloniæ præstitit, & adhuc præstare solet: hic dissidia & contentiones Magnatum acerbissimæ componuntur, ijque inter se ad concordiam & pacem rediguntur. Et quod maximum est, hoc eodem in loco felicissima duarum potentissimarum gentium, Polonorum & Lithuanorum, ante diu tentata Vnio finem habuit optatissimum. Nec minus hanc Nundinarum commendat celebritas, quæ ternæ quotannis ibi celebrantur, ac singulæ mensem circiter durant: ad quas ex remotissimis Mundi partibus variæ gentes, Germani, Græci, Armeni, Arabes, Moscouitæ, Scythæ, Galli, Itali atque Angli confluere solent. Ibidem quoque Iudæorum nimis quam magnus reperitur numerus, in suburbijs fere habitantium: qui etiam præcipuam totius Poloniæ hic synagogam habent. Non paruum quoque decus Lublinensi vrbi addit insigne Palatium Illustrissimi Domini Marci Sobieski qui Palatini Lublinensis, in loco eminentiori, mira industria & sumptibus non exiguis constructum. Nec procul inde abest Prochotropheum, amplis ædificijs & longo ambitu venustum, æternam Christianæ Lublinensium ciuium Charitatis monumentum. De priuatis ædificijs quid dicemus? quorum nonnulla, ea præsertim, quæ in editiori vrbs parte sunt posita, insignem elegantiam atque magnificentiam ostentant.

Iam vt hoc quoque addam, ager circa Lublinum fertilissimus, omnis generis fruges non magna modo copia, sed & singulari bonitate producit: sic vt Gedani & transmarinis in locis eius soli frumenta præ cæteris laudentur atque expectantur. Vnde minus mirum est, vrbem hanc præ cæteris florere; nihilque hic deesse quod vel ad vitæ vsum ac necessitates, vel etiam ad voluptates ac magnificentiam villo modo spectet.

TIPVS CIVITATIS LVBLINĒSI.
IN REGNO POLONIAE EX OMNIBVS
PARTIBVS MVDI EMPORIO TER. IN
AÑO CELEBRARI CÖSVETOCLARE.

T. S. Ioannis Paphlagoniae

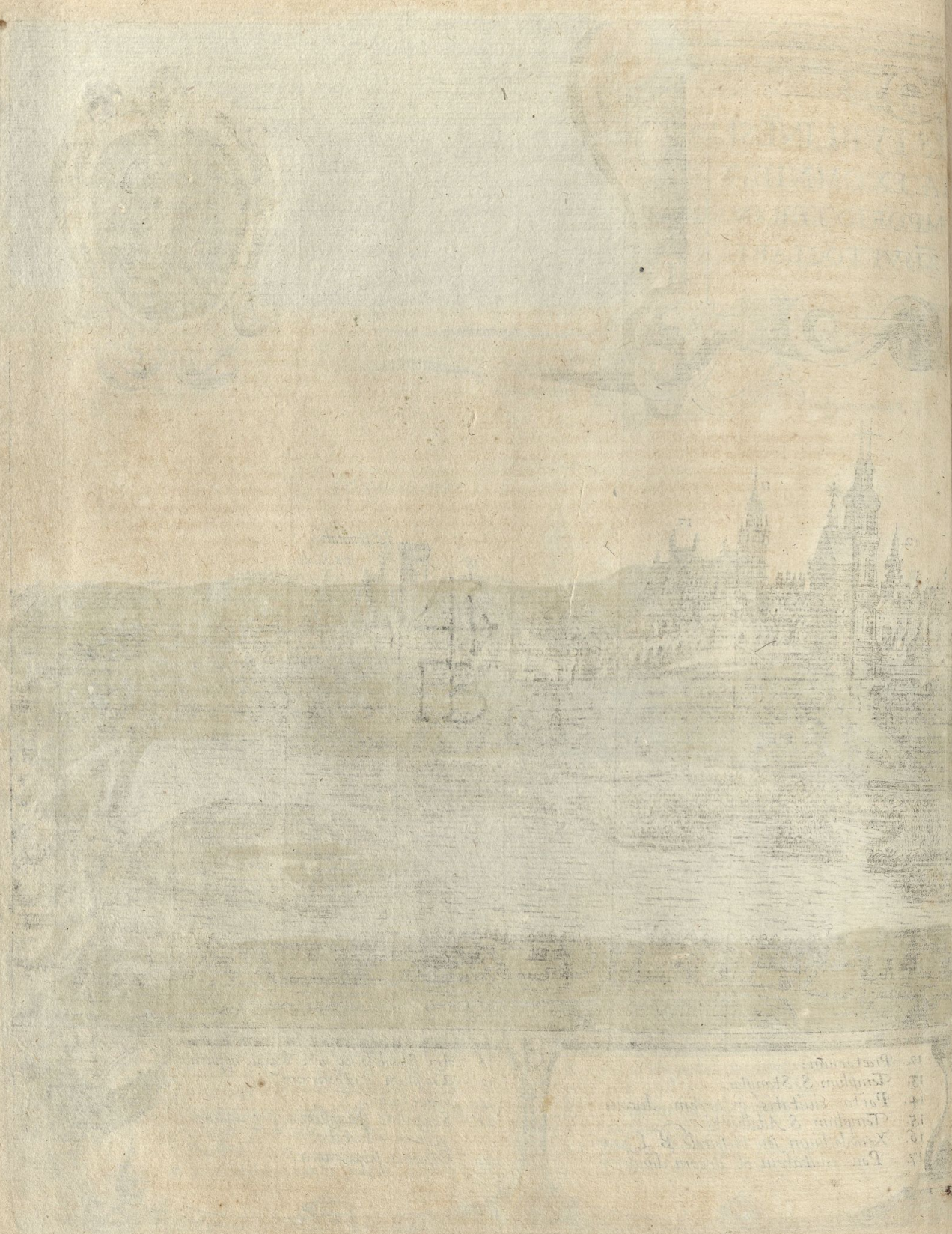
1. Ecclesia S. Crucis extra Civitatem.
2. Praedium Patrum Societatis IESV.
3. Officina aqueductus et canalium suorum aquam ferriens.
4. Decalatorium.
5. Turris ubi aqua in Civitate artificiosè detur.

6. Officina ubi pulvis tormentarius conficitur.
7. Curia.
8. Templum S. Spiritus.
9. Hospitale.
10. Domus Patrum Societatis IESV.
11. Templum votivum à Lesore Pol. Rege constructum.

12. Praetorium.
13. Templum S. Stanislai.
14. Porta civitatis in arcem ducons.
15. Templum S. Adalberti.
16. Xenodochium seu Hospitale B. Laurentii.
17. Pons civitatem et arcem dividens.

18. Ars splendida et vasa Regali apparatus.
19. Templum Ruthenicum.
20. Suburbium.
21. Stagnum speciosum ac profundum piscium varietate.
22. Officina papiracea.

17. Fürstenthum
18. Fürstenthum
19. Fürstenthum
20. Fürstenthum
21. Fürstenthum
22. Fürstenthum
23. Fürstenthum
24. Fürstenthum
25. Fürstenthum
26. Fürstenthum
27. Fürstenthum
28. Fürstenthum
29. Fürstenthum
30. Fürstenthum

LEOPOLIS RUSIAE AVSTRALIS VRSIBUS
 MARCA DE LEBERBERG ORIENTALIS
 IMPERII

LEOPOLIS
 Rusiae Australis Urbs primaria
 emporium mercatum Orientalium
 celeberrimum.

Regione Civitate Leopolitana
 a Stephano Rege Hungariae
 Anno Domini 1562

Regione Civitate Leopolitana
 a Stephano Rege Hungariae
 Anno Domini 1562

Arx superior, quae sereno caelo decora
 à Leopoli militibus ornatur.

Mons Stephani vulgo Leonis dictus.

Ecclesia Metropolitana DEIPARAE
 VIRGINIS.

Ecclesia Rustica S. Crucis

Mons Calvus

Russorum habito, certam provinciam, ac regiminis formam instituit, Palatinis, Castellanis, Praefectis, Iudicibus, alijsq; Magistratibus Polonorum more constitutis, Russosque eodem cum Polonis iure esse iussit: at Leopoltanis praefidiariis seu novis de Germania-
ciuibus iure suo Teutonico seu Saxonico vti permisit, plebiscito tantum, quo marito duae partes bonorum, vxori vero tertia in ta-
rum post alterius mortem cedere iubentur, confirmato: quod plebiscitum etiam aliae Russiae, Volhiniae, & Podoliae ciuitates sus-
ceperunt. Quia vero inde non sine magno sumptu & insigni subditorum grauamine ad Magdeburgense tribunal fiebat prouoca-
tio; supremum provinciale iudicium Teutonicum in arce Cracouienfi constitutum est, cui eius iuris Aduocatus cum septē Sca-
binis, à magno Cracouienfis arcis Procuratore lectis, praesidet. Successu vero temporis ex Palatinatibus Russiae, Volhiniae, & Po-
doliae, ad Senatum Leopoltitanum appellationes interponi coeperunt, eamque rem Poloniae Reges ratam habuerunt, ac singulati
priuilegio confirmarunt.

Anno M. CCC. LXII. ingens annonae penuria & fames, rarum ijs in regionibus malum, Leopoltim locaque vicina non parum af-
fixit: quam tamen Regis beneficentia mox subleuauit: nam in eius praedijs erat ingens vis frumenti è superiorum annorum vber-
tate reliqua: quod ille moderato ac iusto precio ditioribus vendi curauit; ijs vero, qui pecuniam non habent, pro opere, quod
quotidie facerent, quantum aequitas poscebat, assignauit. Quae quidem res dici vix potest, quantum Leopoltanae urbi & firmitatis
& ornatus adiecerit. Hoc enim modo conductis operis, Rex & urbe muro cinxit, & vtramque tam superiore quam inferiore arcis
lateritias condidit. Ciuitati insuper iugera septuaginta (Laneos seu Manfos nonnulli vocant) subiecti muris agri circumcirca do-
nauit. Idem turrim pro Basilica Metropolitana Deiparae Virginis, opus sumptuosum, intra mœnia inchoauit: & anno M. CCC. LXXV.
per Oratores Auinionem ad Urbanum V. Pontificem missos, dictam Ecclesiam, assignatis ad dignitatem illam sufficientibus re-
ditibus, in Metropolitanam erigi obtinuit. Cuius rei exequutor à Pontifice designatus Iacobus Suinka Gnesnensis Archiepiscopus,
Leopoltim venit, & praesente iam Rege, quam maiori procerum parte, solemnibus caeremonijs Parochialem Ecclesiam in Me-
tropolitanam consecrauit, primumque Archiepiscopum dixit Christianum, virum nobilem & eruditum. Verum non multo post
è viuis sublato Casimiro, ædificium hoc Metropolitanæ Ecclesiae intermissum, ipsaque Archiepiscopatus dignitas Haliciam tunc
temporis praesens alijs Russiae ciuitatibus populosam translata fuit. Casimiro successit Ludouicus Hungariae Rex, qui Polonicarum re-
rum parum satagens, Vladislaum Cubitalæ, Opoliae Ducem cognatum suum, terræ Russiae dominum & heredem propalam scripsit.
Is Leopoltitanorum ciuium à Lithuanis infidelibus grauius afflictorum fortunam miseratus, quo sese facilius recolligerent, ciuibus
natis & nascendis centum laneos Franconicos ad septuaginta illos, quos Casimirus ante denauerat, extra ciuitatis pomeria ad-
didit, ac iuri Teutonico subdidit: quo quidem terræ spacio pagi aliquot à familiarum in ciuitate præcipuis, vt Goldbergouium
& Goldbergijs, Kloppeuuium à Kloppeis, & c. condi coeperunt. Huc accessit liberalitas Hedviggis Polonorum Reginae, Casimiri
nepus, quæ anno M. CCC. LXXXVII. Leopoltitanos insigni priuilegio donauit, scilicet Ne peregrini Mercatores ex Orientalibus plagis
adueniens, vel merces suas alio quam Leopoli vnum transportaret, vel secum auehendas emptum irent: tum ne vllis totius regni
ciuitatibus metam Leopoltitani emporij transire liceret. Ex quo tempore Leopoltitani ciues multo ampliorem mercaturam exer-
cuerunt: in qua singularis præcipue Armeniorum elucet industria. Gens hæc olim cum Tauro-Scythijs (quos Tartaros hodie vo-
camus) à Daniele Russorum Rege euocata, à Casimiro Leopoltitanæ ciuitatis iure, certis tamen legibus, donata, Capham, Constan-
tinopolim, Alexandriam Aegypti, & Alcairam vsque, immò in Indiam penetrans, nobilissimas inde merces Leopoltim aduehebat:
quas deinde Germani, Poloni, & Rusi per regnum, & ad remotiora loca exportabāt, mutuaque omnes beneuolentia & amore inter
se certabant, & ciuitatem indies locupletiore reddebant. His occasionebus freti ciues, subsidio etiam D. Vladislai Jagellonis (qui
hodierni pietissimi ac clementissimi Regis Sigismundi III. maternus fuit arauus) & stipite adiuti, inchoatam à Casimiro templi
Cathedralis structuram perfecerunt, & Sanctissimæ Trinitati dedicarunt; ciuitatem muro altero cinxerunt, Prætorium seu Cu-
riam in formam diuallium, cum excelsa turri, itemque portam Cracouiensem dictam, ne non templum S. Stanislao sacrum in suburbio
Cracouienfi, tanto artificio contruxerunt, vt etiam peritissimi architectonicae artis magistri hic inueniant quod admirerent. Circa
hoc etiam tempus Leopoli (quæ tum Germanico nomine LEMBVRG notior) cula moneta, in cuius vna parte Leo, cù inscriptione
CIVITATIS LEMBVRG, in altera Aquila, cum epigraphe, VLADISLAI REGIS, addito Christianæ ræ numero, M. CCC. XLV.
Constitutam Ecclesiae Cathedralis structuram, eiusdem Regis rogatu Ioannes XXIII. Pontifex, tertio Pontificatus sui anno, Halicia
sedem Archiepiscopalem rursus Leopoltim transtulit, eique suffraganeas, vt vocant, Ecclesias subiunxit, Pramislensem, Chelmen-
sem, Camenensem, Vladisviriensem, Lucioviensem, Cerecesem, & Kiouiensem, cum earum Episcopis, & quacunque alias in Russia,
etiam Russorum seu Graecorum sectæ, Archiepiscopatum tunc moderante Ioanne Resouio, nobili Polono. Circa annum M. CCC. L.
Germanis sensim in Polonorum mores abeuntes, à Cæcilia non Germanico, vt antea, sed Latino sermone scribi coeperunt:
atque ex eo tempore abolito Lemburgæ nomine (quod tamen hodieque inter Germanos vseratum est) ciuitas Leopoltis iterum nomi-
nari coepit. Circa annum M. CCC. LX fundata est Ecclesia S. Andreae, & Cœnobium Fratrum Bernhardinorum, in suburbio Ha-
licienfi, in quo sanctissime vixit, & austeram vitam egit venerabilis vir Ioannes de Duola, Anno M. CCC. LXXXIII. in Christo
placidissime mortuus, cuius sepulcrum multis miraculis inclaruit, multis agrotis, qui Dei auxilium per Sancti huius intercessionem
implorauerant, sanitati restituit. Tandem anno M. D. XXI. iuxta præscriptum Bullæ Pontificiæ, sanctæ viri huius Reliquiæ, post-
quam annos xxxvii. in sepulcro iacuisent, aqua vinoque lotæ & honorifice iterum tumba conditæ sunt: ad quæ plurimi fideles dif-
ficultatū suarum leuamina ac solatia consequuntur. Templum hoc S. Andreae simul cum Cœnobio sumptuosissime paucos ante an-
nos restaurari coepit, liberalitate potissimum à Ioannis Demetrii Sulicouij Archiepiscopi, viri tanto honore dignissimi, & de Leo-
polti quæ optime meriti. Ab anno Christi M. D. indies magis magisque frequentari coepit hæc ciuitas, propter omnium rerum tam ad-
victum, quam ad luxum pertinentium, abundantiam. Vix est vllis ciues reperias, qui ad hostiles sustinendos insultus Leopoltita-
norum propiores fuerint ac fortiores: vt etiam anno M. D. XXIV. D. Sigismundo I. feliciter regnante, ingentibus Turcarum, & Tar-
tarorum copijs restiterint, ac per quatuor integros septimanas obsidione vndique cincti, hostilem vim præclare sustinuerint atque
eliserint: cuius quidem obsidionis indicia in ruinis ac castrorum fossis circa urbem adhuc conspiciuntur. Vnde etiam à sequentibus
Regibus multo maioribus priuilegijs Leopoltitani ciues donati sunt. Anno M. D. LXXXVI. Stephanus Rex, inclytæ memoriæ,
Leopoli quadraginta viratum instituit, data eidem nomine totius Communitatis cum Magistratu de arduis Reip. negotijs tractandi
facultate: in quem viceni ex mercatoribus, & vicini ex officium Collegijs alleguntur, totam quæ communitatem repræsentan-
tes. Pro insignibus ciuitatis Leonem à primis initis gelsit. Quum verò, vt supra dictum est, Turcarum obsidionem ciues fortiter
sustinuisent, Sigismundus I. auus hodierni Serenissimi Regis, valuam seu portam magnam patentem, cui tres turres supereminent,
Leone in porta libero stante, addidit, vna cum priuilegio rubra cera in publicis Actis ac literis vrendi: eiusque donationis rationem
in diplomate his verbis expressit: *Quod & rei nouitati aliqua eorum ad posterum illis gloria maneret, & ipsi iuueniores sese in eminentiori loco tam-
quam in turribus & specula positis esse, virtutem Leonis vigilantis animo, constantia, excubijs & robore aduersus imminentes omni ex parte hostes viri-
liter imitari, maiori que indies studio & favore, quem cera rubra designat, ad recte formandū & bene dirigendum Reip. illius ciuitatis statum, operam
suam nauare contenderent.* Quinetiam anno M. D. LXXVI. die xv. Septemb. Sixtus V. Pontifex Maximus ciuitati Leopoltitanæ, paternam
suae familiaris insignia donauit sequenti missio diplomate: *Leoni dictæ Ciuitatis communibus insignibus nostris tres monticulos, & Stellæ, de Leo-
nis nostri stemmate desumptos, Apostolica auctoritate, tenore presentium, perpetuo inferimus & adiungimus. sperantes fore, vt vos huiusmodi stellæ, &
montium mystico praesidio muniti, de inimicis vestris, quibuscumque bellū continuam gerendum est, exoptatā victoriā reportetis. Arma siquidem militiæ
nostræ (vt ait Apostolus) non sunt carnalia, sed potentia Dei, ad destructionem munitioem, cōsilia destruentis, & omnē altitudinē
viciis omnem inobedientiam. Quid enim aliud per Leonem intelligi debet nisi Christus? iuxta illud Apoc. 5. Vicit Leo de triba Iudæ: Et A-
mos cap. 1. Leo rugit: quis non timebit? Dominus loquutus est, quis non euangelizabit? De quo Num. 24. Accubans dormiuit vt Leo.
Quid per monticulos, nisi Ecclesia Catholica superaedificata supra firmam petram, in confessione sanctis, Trinitatis? iuxta illud Isa. 2. Mons domus
adcedemus ad montem Domini, ad domum Dei Iacob, & docebit nos vias suas. Quid denique per Stellam designatur, nisi Beatiss. Vir-
go Maria? quæ & Mater gratia, & Mater misericordia, pro salute fidelium suorum athletarum sedula exoratrix, apud Christum verum Leonem,
quem maternis lactauit vberibus, intercedit: vt Num. cap. 24. Orietur stella ex Iacob, & cōsurgit virga de Israel, & percussit duces Moab.
Summe ergo vos benedictionis filij exemplar insignium nostrorum, praesentibus his expressum, illudque contra quoscumque inimicos vestros, vi-
sibiles, & invisibiles, & contrubarrabas gentes eiusmodi admuniculo innixi, vt post adeptam à vobis de vtroque hoste in hoc
mundo victoriam premia caelestis gloria in altero seculo assequi possitis.*

SENDOMIRIA.

SENDOMIRIENSE minoris Poloniæ opidum, etsi spacio non amplissimum, dignitatis tamen Officiariæ prærogativa inter prima totius Regni censetur; de quoque omnibus ad vitam suam uiter degendam commoditatibus mirum in modum abundat. Situm est in colle, quem Vistula alluit, xxii. à Cracouia distat milliaribus. Ac licet natura satis munitum sit, muro tamen includitur ac firmatur. Arcem habet ad meridiem saxi constructam, & colli impositam, vnde exterius præceps est tam aditus, quam descensus. Ad radices collis (qui vniuersum opidum ab inundatione tutum præstat) nauigia merces exponunt. Ex superiori verò parte quam in præterfluentem amnem, tum in circumiacentes campos amoenissimus est prospectus.

Porro Ciuitas hæc Satrapiæ siue Palatinatus (vt Poloniæ vocant) dignitate in primis fulget, sic vt post Cracouiense territorium, Sendomiriensis terra primo loco numeretur; eiusque Præfectus siue Palatinus à Cracouiensi primum obtineat locum. Habet enim sub se complures insignes ciuitates; inter quas præcipuæ sunt, *Secinium*, in sine opidum, loco plano situm, cum arce murata eminenti rupi imposito. A Cracouia xii. abest milliaribus. Fodinis lasuli clarum: vbi & argentum reperitur. *Corcinium*, ciuitas noua lignea, cum arce murata, ad Vislocum amnem inter paludes sita, *Vislicia*, ciuitas lignea, inter lutosas itidem paludes ad Nidam amnem sita. Tum *Pilznouium*, *Radomia* muro ac vallo circumdata, *Polomicium* inter colles constructa, *Zauchostrum*, *Zarnouium*, *Malagostum*, aliaque nonnulla: præter pagos ac villas quamplurimas. Habet quoque Præfectura Sendomiriensis hoc priuilegium, ne cui oppignorata, aut quouis modo obligata possidere eam liceat. Quod publica lege Casimirus rex sub crimine læsæ maiestatis edixit, annente potissimum Rithuiano Palatino Cracouiensi, quum ex testamento Derslai fratris, Castellani Cracouiensis, paulò ante mortui, Præfecturam hanc ab Vladislao III. Rege ipsi oppignorata gratis Regi reddidisset.

Quia verò Sendomiriensis tractus Russiæ vicinus est, cuius reges antequam ea Poloniæ regnò accessisset, grauissima cum Polonis bella gesserunt, deinde ipsi à Tattaris in ordinem redacti, ac ferè subiugati fuerunt; dici vix potest, quot quamq; atroces clades quum ipsum opidum, tum vniuersa regio passa sit. Nam anno Christi M. CC. XL. Tattari, peruastata Russiâ, tractum hunc magno impetu inuaserunt, exustaque arce Lublinensi omnem illam regionem ad Vistulam vsque longè lateq; depopulati, *Zauchostrum* arcem in ripa Vistula sitam incenderunt: indeque in Russiam reuersi, deposita tuto loco præda, quam opulentam asportarant, curriculo in Poloniam hyberno tempore reuersi, transmissa Vistula glacie concreto, ipsum opidum expugnarunt ac diripuerunt, pluribus mortalibus in captiuitatem abductis. Sed præcæteris immanis illa clades fuit, quam ab eadem gente, dum Casimirus Rex cum agnatis, fratribus, atque etiam filiis intestino bello appetitur, Sendomiria passa est. Media enim hyeme, omnibus fluminibus glacie concretis, ingens Tattarorum multitudo, Russis ipsis adiutoribus ac ductoribus, in Poloniam sese effudit, qui summa celeritate vsq; & Lublinensem urbem à Lituaniis non multò ante vastatam, sed tunc à Daniele Russorum rege, arce capta, turrique rotunda præsidio munita occupatam, prætergressi, in interiora Sendomiriensis tractus imperum faciunt, multisque pagis, monasterijs & opidis direptis, tandem & ipsam Sendomiriam incendunt, & arcem sine vlla intermissione oppugnant. Sed frustra, gauiuerunt eam defendentibus tam oppidanis & rusticis, quam Nobilibus, qui eò tamquam in tutum asylum liberos & vxores seposuerant, & fortunas ac charissima quæque comportarant. Viribus ergo diffisi Barbari, astu, vel perfidia potius tractare rem instituunt; & Leone ac Romano, Danielis Russorum regis filijs interuuncijs, Petrum de Crempa Præfectum hortantur, vt in castra veniat, & se arcemque & omnem multitudinem paruo redimat. Sequitur illorum fidem Petrus, cum Sbigneo fratre & primoribus Nobilitatis in castra venit, ac cum Barbaris de sua ac reliquorum salute supplex agit: qui confestim misere omnes obruncant, sublatoque clamore, arcem, nihil eiusmodi expectantibus defensoribus, inuadunt accipiunt, & promiscua cæde in perterritos & latebras quærentes grassantur, nemini parentes præter puellas quosdam & matronas formosiores, ad contumeliam & explendam libidinem adseruatas. Tandem cæde defessi, reliquum vulgus hominum in Vistulam impulerunt: Tanta verò tunc cædes in arce facta dicitur, vt cruor ad Vistulam vsque exundarit. Cæteras quas quum opidum, tum tractus Sendomiriensis olim passa est calamitates, hoc loco recensere nihil atinet, quas suo quamque loco Polonicarum rerum scriptores, Cromerus in primis describunt. Superioribus certè annis eandem regionem Rokossani (sic vocant, qui Regi minus dicto audientes sunt) grauissimè affligerunt: sed illis vel ad meliorem mentem reuersi, vel digna poena coercitis, facilè iam respirauit. Est enim solum circa Sendomiriam fertile admodum, & maximè optimorum pomorum ac fructuum omnis generis ferax, qui vel exoticis nihil cedant.

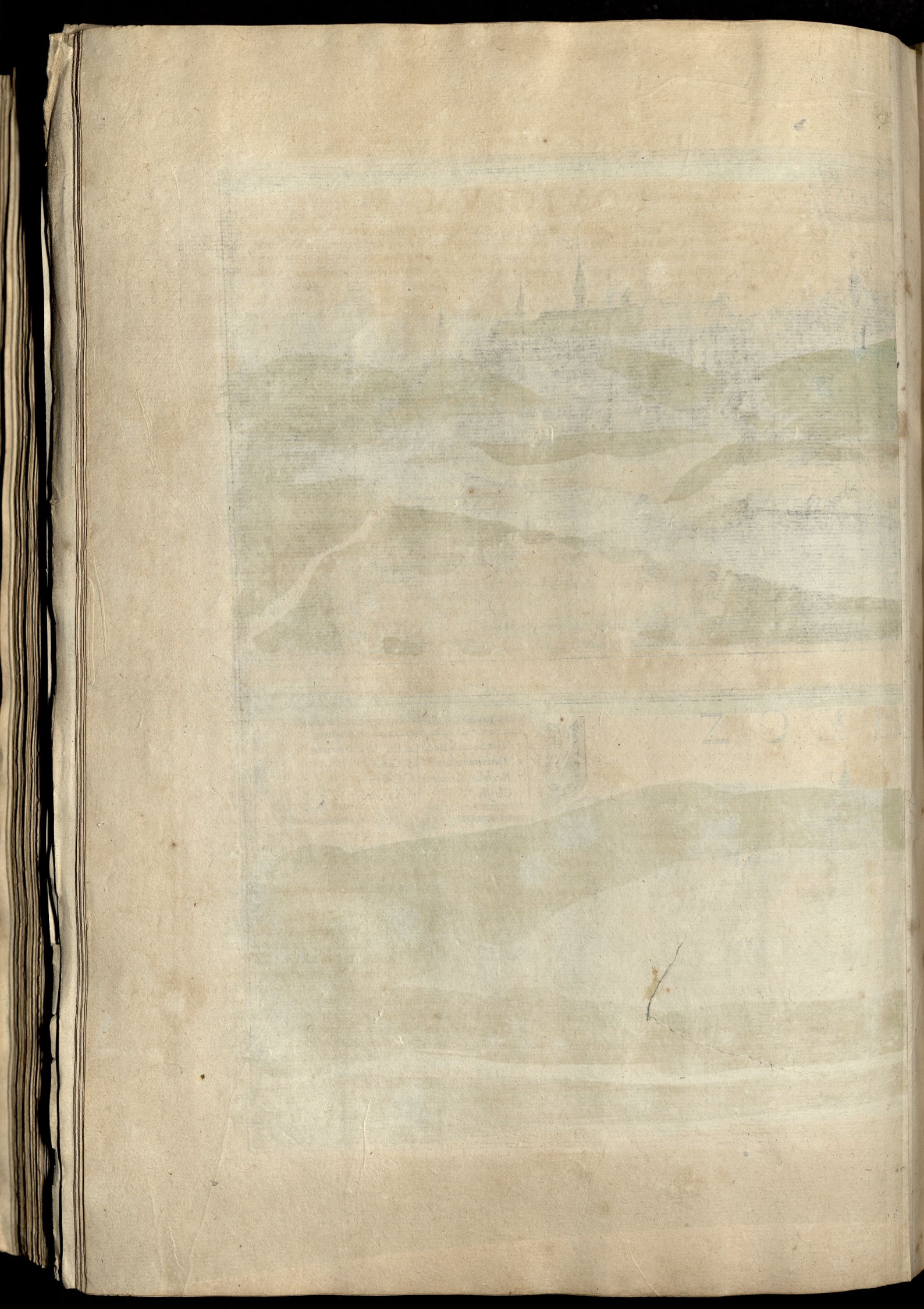
Non procul ab opido alter exurgit collis, quæ Vistulam respicit, in planiciem sese explicans, syluis & arboribus confitus, ac ligneo septeinclusus; in quo duæ Religiosæ ædes visuntur, quarum vna opido proximior S. Iacobo, altera remotior S. Paulo Apostolis sacra est, & à deuotis vtraque frequenter visitatur.

BIETZA.

BIETZA ciuitas Poloniæ minoris, muro circumdata, in amœna planitie ad Hungariæ confinium sita, quam Rapa fluiuis irrigat, è cuius spumis sulphur conficitur, quindecim à Cracouia abest milliaribus. Castellani habet peculiarem, qui inter principalem Cracouiensis territorij Senatam accensetur. Verustum esse opidum inde patet, quòd Venceslaus Poloniæ & Bohemiæ Rex pro nouo ad confluentem Donaiecijs & Bialæ fluminum sub Carpatho monte, à se condito opido, & Sandecia noua appellato, Bietzense opidum Cracouiensi Episcopo, in cuius ditione ager ille erat, tradidit. Quum verò postea Ioannes Muscata Cracouiensis Episcopus eius coniurationis, quæ ab vrbis Cracouiensis Aduocato, de vrbe Boleslao Oppolienfium Duci tradenda, inita fuerat, particeps fuisse argueretur; Vladislao rex cognomento Loeticus ei, multis alijs in super incommotis affecto, & vt quidam volunt, in custodiam incluso, Bietzense territorium ademit: quod ex eo tempore in Regum potestate mansit. Ager vicinus omnis generis frugum, & in primis fortissimorum victorum ferax, qui patriam non semel ab Hungarorum insultibus magna cum laude defenderunt.

LOVICIVM

Niuersum Poloniae regnum ab Odera ad Vistulam, & à Vistula ad Boristhenem, hodie *Nieper* dictum à Ponto Euxino ad mare Balthicum, ab extremis Lithuanorū finibus ad Suecorum & Moscouitarum vsque limites extenditur, ex maximis & frequentissimis Europææ Sarmaciæ regionibus, in vnum copus coalicis, constat: Polonia nimirum Maiore & Minore, Prussia (excepta ea parte quæ Ducatus nomine censetur, nihilominus vti clientelare beneficiū à Poloniae regno depēdet) Massouia, Samogitia, Liuania, Lithuania, Volhinia, Podolia, Roxolania seu Russia vtraq;, Alba & Nigra, & Podlattia, &c.

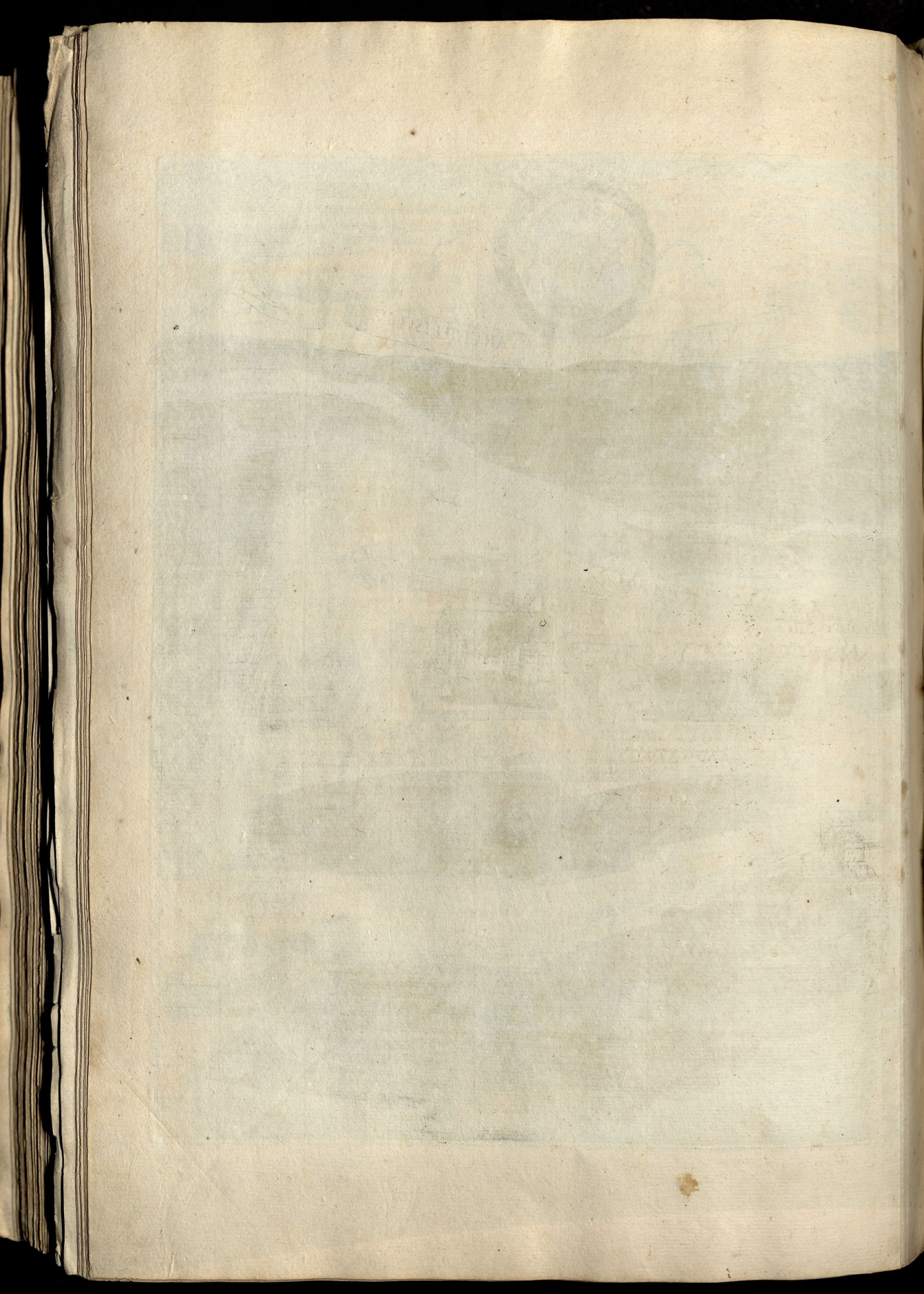
Initio quidem apud polonos summa Potestas penes vnum fuit: isque Lechus memoratur, quo sublato, Principis vnus imperium pertasa gens, xxi. ex omni procerum numero sibi Duces seu Palatinos creauit, sed non multo post rursus ad vnum rerum summa delata est, qui Cracus fuit, Cracouiæ conditor, circa annum Christi DCC. cuius stirpe extincta Palatini rursus Rempublicam gesserunt, donec Primislaus, vir astuto ingenio & virtute supra natales, quum feliciter rem aduersus Hungaros gessisset, anno LX. sæculi in sequentis omnium suffragijs Princeps creatus est: quem alij atque alij longa temporum serie Principes sequuti sunt, vsque ad Boleslaum I. qui ab Othone III. Cæsare, posito Ducis nomine, in ciuitate Gnesnensi Rex, focus & amicus Romani Imperii appellatus est, anno post Christum natum M. I. Quod decus quum successores diu seruassent, eo tandē Boleslaus II, ob statratam S. Stanislai Episcopi necē, à summo Pontifice priuatus est: quod tamen sæculis aliquod deinceps Primislaus resumit, Anno M. CC. XCV. ab Iacobo Archiepiscopo Gnesnensi regio diademate, bona cum Pontificis venia, insignitus. Ab eo Regium nomen mansit & dignitas, sed cum moderato potentie imperamento, Nam quamuis Rex supremam potestatem habeat; magna tamen quoque Regij senatus est auctoritas, qui ex Nobilitate cōstat, plebe ab vniuersa Reipublicæ Procuracione omnino sum-mota: ita vt optimatum veluti auctoritas regio imperio, regia vicissim potestas Senatus & equestris Ordinis libertate temperetur: sic fere: vt amplissimum illud imperium regio splendore fulgeat & regia in eo potestas, qua plerumque ad libidinem & insaniam vergens, quum cuncta licent, omnium scelerum & iniustitiæ seminarium est, sapientissimis Senatorum & Nobilitatis consilijs intra æquitatis terminos contineatur. Incredibilis tamen est Regum in Polonia Maiestas, ac subditorum erga eos cultus. Quod enim præcipuum est, summa est iuris dicendi apud eos potestas. & quamuis sine publici iudicii auctoritate nihil in quemquam statuunt acerbius: tamen & pecuniarias & capitales poenas legibus inflig-tas condonandi ius habent. Possunt & ad repentinos Reipub. motus, urgente periculo, signo dato vniuersam Nobilitatem ad arma vocare, & irruentibus hostibus sub vexillis opponere, mercenarium militem conscribere, creare militiæ magistros, exercitus exauctorare, & in militarium sanctionum violatores animaduertere. Sed potissima eorum in creandis magistratibus, & honoribus ac dignitatibus in eos quos dignos censuerint, conferendis facultas spectatur. Secundum Regem maxima est & augustissima Senatus auctoritas, in quo principem locum obtinent Archiepiscopi duo Gnesnensis & Leopoliensis, & VII. Episcopi: tum Palatini XV. & Castellani LXX. è diuersis prouincijs.

Cæterum vt propter venerandam Ordinis dignitatem in Senatu Regio Ecclesiastici primas tenent; ita inter hos dignitate præcipuus est Gnesnensi, Archiepiscopus: qui Legatus S. Romanæ sedis natus, & totius Regni Primas habetur: subtractoque è viuis rege, etiam munere apud Polonos fungitur regio mittendarum ad exteros Legationum, custodiendorum finium, & promulgandorum comitorum ius habens. Idem regem electum pronunciat, sacro oleo inungit, & regium diadema ei imponit. In supremæ dignitatis signum sublatus præfertur ei baculus, & cibum sumturo, militaria tympana pulsantur: qui honos soli Regi in Polonia habetur. Aula nulla, post Regiam, præterquam Archiepiscopalis censetur: & familiares eius, Aulici, non vt cæterorum Episcoporum & Magnatum, Famili vocantur.

Archiepiscopi huius sedes siue domicilium est cuius typum hæc tabella exhibet, Louiciensis Ciuitas, in Massouia ad Bsurā amnem sita Quomodo vero in Gnesnensi Archiepiscopi ditionem peruenerit, Cromerus his verbis è vetustis membranjs explicat: *Et Pontificia bulla* (Innocentij II.) *comperimus LOVICIAM cum decimis, villis, incolis, venatione, & omni prorsus iurisdictione seculari amplius centum annis ante hoc tempus* (Conradi Ducis Massouia) *Archiepiscopo Gnesnensi attributam, & ab ipso Pontifice confirmatam fuisse Casimirus vero Magnus memorat, se vidisse literas Honorij III. Pape, quibus ius ad petitionem Lesconis Cracouiæ, verbis diplomatis vtor, Conradi Massouia, & Ladislai de Caliz & Casimiri de Opolie Ducum iura, libertates, & possessiones Louiciensis districtus terra Massouia confirmat, ipsumque districtum cum omnibus villis & possessionibus, ab omni iurisdictione & dominio quorumlibet Principum penitus liberat. Vnde coniecturam capimus, quum ius Louiciensis territorij longe ante Conradum Ducem & eadem Ciaple (Scholastici Plocensis, à Conrado Massouia Duce interfecti) ad Archiepiscopum Gnesnensem pertinuerit, & à Ducibus Massouia locorum illorum dominis, nihilominus per vim dominatus is usurparetur, Conradum Diacla Scholastici eade, dirisque Petri Archiepiscopi percussum, tum demum Louiciam ipsi Archiepiscopo, diplomate suo ex integro donasse, eaque prorsus dicebat. Hæc Cromerus è membranjs.*

Porro oppidum hoc multo splendidius reddidit Iaroslaus Archiepiscopus, arce in cœnosis paludibus quum natura tum opere munitissima exstructa: qua turribus & adificijs quadrato è saxo conspicuis dignam Archiepiscopali sedem siue Residentiam præbet. Ipsa ciuitas ad vltiorem Bsurā ropam sita est, loco amœno & ad omnes vitæ necessitates per opportuno, latis plateis, areis spaciosis & cultissimis hortis mirum in modum exornata Ecclesias habet pulcherrimas. Collegiatam, venusta structura symmetria præcellentem: tres Parochiales, & Conuentuales duas. Solum fertilitate nulli in tota Polonia cedit, Vnde tanta ibi est frumenti ac reliquarum rerum terra nascentium copia, vt non cuius modo & inquilinis alendis sufficiat, sed & ad vicinos & exteros, etiam Gedanum siue Dantiscum vsque, magno cum colonorum lucro, exportetur. Illud mirum est, quod in solo fere Louiciensi territorio, auiculam passere non multo maiorem, quam à niue Sniegulam Poloni appellant, esu per suauem reperiri aiunt quæ cum niue simul aduenit ac dispareret. Ciuitas ipsa tam multa ac præstant à variorum Opificum habet collegia, vt Norimbergæ quoddammodo videatur æmula. Sed in primis mirifice commendatur, ob variorum qua hic sunt bellicorum nec non aliorum instrumentorum tam bonitatem quam copiam: adeo vt totius regni quasi armamentarium, è quo vel maximus exercitus instrui possit, habeatur. Vnde etiam tam ciuium numero quam ædium splendore & opibus indies magis magisque augetur, Archiepiscoporum adiuta singulari liberalitate & industria, qui in hac sua vrbe exornanda nulli sumptui aut labori parcunt. Ipsum veto Louiciense territorium paulatim ita excultum est, vt quadraginta circiter populosas Parœcias Ecclesiasque tam ligneas, quam lateritias comprehendat.

PRAEMISLIA.

POLONIAE regno Roxolania quoque seu RVSSIA, veluti pars eius, accensetur. Quum verè Magnus Moscouiæ Dux Russiæ quoque Principem se ferat; non abs re fortè erit regionum harum fines describere ac determinare. ROXOLANIAE siue RVSSIAE nomen disseminatam gentem significans, vniuersim quiddam territorium est inter mare Balthicum & Liuoniam, Sueciam, Oceanum glaciale, Volgam qui Rha hodie appellatur, Mæotim paludem, Pontum Euxinum, montes Sarmaticos, Poloniam, Lithuaniam & Samogitiam complectitur, in duasque regiones diuiditur; quarum altera Carpathios montes non longè à Cracouia attingit, & secundum Tyram ad Valachorum fines, atque ex altera parte Borysthenem & Pontum Euxinum porrigitur; tum ad vtramque Axiaci fluminis ripam vergit, & à Tanai Europæ atque Asiæ limite ad Astracantum, nobile Emporium incitiorè Volgæ ripa ad eius fere ostia, vbi a Medis, Persis, Armenijs, Seythis & Moscouitis nundinæ celebrantur, per vasta terrarum spacia extenditur. Inde Volga non magno interiecto spacio, in 1 xx. ramos scinditur, plurimis factis infulis, rotidemque per ostia nauigabilia in mare Hircanum siue Caspium euoluitur: & hæc quidem ROXOLANIA, quæ vltra Borysthenem ad Persarum vsque fines extenditur, magno Moscouiæ Duci parethæc, quam Regiam vocamus, Leopoliensi, Haliciensi, Belsensi, Chelmeni, & Præmisliensi districtibus seu satrapijs comprehenditur, & cum Lithuania in regni Polonici ditionem concessit.

Regia huius RVSSIAE (quam *Rubram* Cromerus, Maginus & alij Cosmographi *Nigram* indigerant) non parua pars est, vti isdem Cromeri verbis vtar, *ora Præmisliensis*, à Præmislia ciuitate nomen habes, duobus Episcopatibus, quorum vni Latinus siue Romanus, alteri Russicus Græcorum ritus sequens, præest, cohonestata. Ciuitatem hanc Boleslaus cognomento Audax, Casimiri I. filius Poloniæ regno adiecit, motu Russis bello, in quo cum minoribus, quacumque cum exercitu incesserat, opidis facile potitus esset, in hoc vno expugnando multum difficultatis inuenit: Qua de re sic Cromerus: *Præmislia à septentrionali quidem latere, quarex veniebat, sano fluuio, qui è sarmaticis montibus haud ita longe à Tibisci fontibus oritur, ab reliquis vero, fossis & aggeribus munita erat, & à magna præterea multitudine hominum urbanorum simul & agrestium, atque nobilium, qui ex agris eò se cum familijs & facultatibus suis receperant, defendebatur. Ad hæc ab vno latere arx opido imminabat, in edito loco sita, & validis mœnibus turribusque munita, & expugnata, vt illa ferebant tempora per difficilis. Rex igitur quum fluuium, nequicquam prohibentibus Russis, vado satis alto transisset, opidum summa vi oppugnat. Nec segnius defendunt Russi, & crebris eruptionibus abundante multitudine Polonos oppugnationi intentos adoriantur, sed reprimuntur, magnaue cade in opidum repelluntur. Postremò vim diutius sustinere se posse diffisis, deserto opido, in arcem se receperunt. Rex opidum summa rerum omnium copia diuitijsque refertum, quarto posteaquam oppugnare cepit die captum in prædam dat militibus. Arcem, quia difficilis videbatur eius expugnationi, propter multitudinem defensorum, neque contruc dari suos volebat, corona obsedit, sperans fame sitique breui se eam circumueniendo in potestatem suam redacturum esse: equis es quoque verus pabulatam dimittit, commeatum quam plurimum in castra comportare, Villanum incendijs abstinere iubet. Ipse dispositis custodijs obseruabat, ne quid ad obsessos importaretur, neue ij libera è flumine aquatione vterentur. Nullas enim arx intus perennes habebat aquas, in magna difficultate obsidatis tamen animis obsessi obsidionem sustinebant: donec fame sitique eneētis iumentis, & peste in homines grassante, deditionem extremo astatis tempore fecerunt, vitam, & quæ singuli vno onere secum efferre possent pacē. Rex arcem deditam, quantum potest reficiit & excornat, in eaque hyemem sequentem commoratus est, exercitum in hyberna distributo. Fuit hic annus à Christo nato M. L. X I X.* Hæc Cromerus: ex quibus cum situs, tum cetera huius ciuitatis luculentè intelligi possunt.

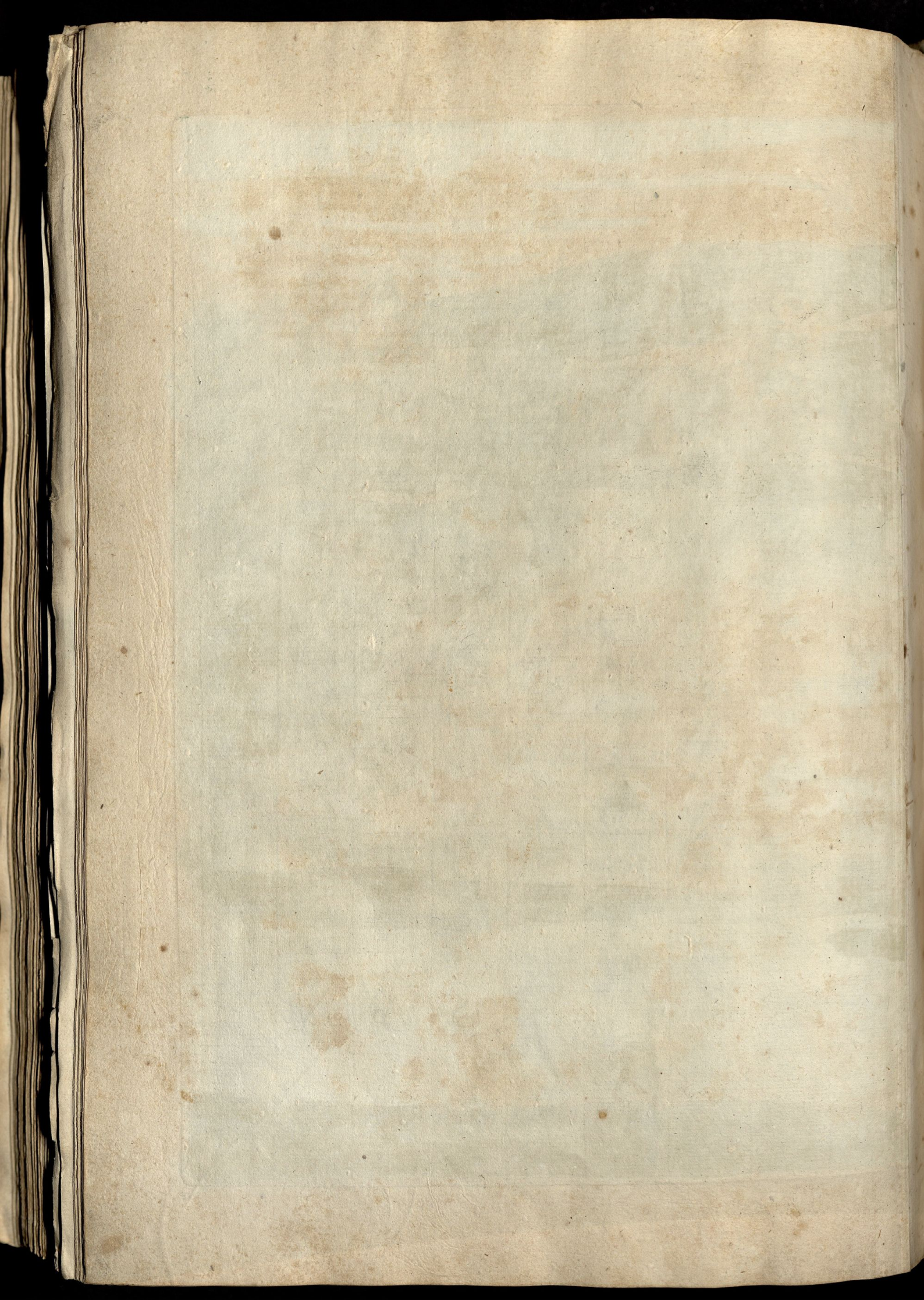
Quando verò Episcopatus Præmisliæ institutus sit, idem Cromerus sic memorat: nimirum Ludouicum Vngariæ & Poloniæ regem, debellato Georgio Russorum Duce, quum ei vber ac fertile solum Russiæ placuisset, & frequentari eam à Catholicis animaduerneret, missa ad Gregorium xi. eius nominis Pontificem Maximum legatione obtinuisse, vt dux Cathedræ Episcopales, Præmisliæ & Vladomiriæ, Haliciæ verò (Leopolim postea translata) Archiepiscopalis, instituerentur.

Porrò auorum nostrorum memoria, Anno Christi M. CCCC. XCVIII. Ioanne Alberto Polonicum sceptrum tenente, ciuitas hæc à Stephano Valachiæ & Moldauiæ Regulo, vnà cum innumeris ferè opidis & pagis foedè direpta atque incensa est, plus centum hominum millibus è Russiâ in miseram seruitutem abductis.

Sed & tam ex hac quam reliquis cladibus paullatim recreata, nostro quidem tempore mirum in modum floret Præmislia, adiuuante in primis feracissimi soli ingenio, nec non Sani fluminis opportunitate, per quod incolæ ac coloni merces suas, siliginem potissimum & falem artificiosè coctum, in Poloniam, & Prussiam, Gedanum, Toruniam, & ad alia vicina loca magno cum lucro deuehunt. Ager suburbanus portos habet amœnos & eleganter cultos; & præsertim hortum seu viuarium Regium, omni ferarum genere refertum, Quiddid denique ad vitæ pertinet necessitates, abundè non incolis modo, sed & vicinis atque exteris suppeditat.

NOVVM ZAMOSCIVM.

Oannes de Zamoscio, magnus Polonici Regni Cancellarius & generalis exercituum dux, illustri genere sed virtute & rebus gestis multo illustrior, vt de patria bene mereretur, in omnes partes animum versans, magno, sed laudabili ausu eam noua ciuitate augere constituit. Postquam enim bello quod Stephanus Rex in clyte memoria cum Ioanne Basilide Moscouiae Duce gessit, tam patriae quam Regi praeclearam operam nauasset, eoque facultates satis ante amplas, non parum auxisset: abscens arcem suam Zamoscium vnde gentile ipsi nomen, egregie munire nouisque substructionibus exornari curauit. E quo bello deinde Reuersus, nouam ciuitatem loco saluberrimo, ad Wieperzec flauium in amoenissima planitie condidit, eamque muro, vallo ac propugnaculis firmissimis contra hostiles impetus muniuit, indito Noui, ad veteris differentiam, Zamoseij nomine. Idem omnes

vicinas victorias, quas, & multas & maximas de Tartaris, Turcis, Moscouitis, aliisque regni hostibus reportauit, adeoque omnes res bello ac pace feliciter ac praecclare gestas, vni Deo Opt. Max. acceptas referens, in eadem ciuitate aedem sacram, elegantissima structura, extra Dorici, intus Corinthiaci operis, e fundamento nouam erexit, variisque picturis & sacra suppellectili mirum in modum exornauit: in eaque Decanum iusulatum & Canonicorum Collegium assignatis amplis prouentibus, instituit. Et si vero omnem prope virilem aetatem in bello & militia contriuerit; Musarum tamen siue literarum bonarumque artium singulari amore semper flagrauit, earumque cultores insigni prosequutus est beneuolentia ac liberalitate. Verum enim est, quod vulgo dici solet, Artem non habere osorem, nisi ignorantem. Ipse vero Zamoscus iuuenis adhuc tam diligentem literis operam nauarat, eoque progressus fecerat, vt librum etiam pereruditum De Senatu a se conscriptum, sine nomine suo ediderit: quem Iac. Aug. Thuanus ait se existimasse, Caroli Sigonij fuisse scriptum, sed ab eodem Zamoscio (quae incredibilis eius fuit modestia) quum in Galliam cum Legatis ad regnum Poloniae Henrico Andium Duci de ferendum venisset, aegre vt suum esse fateeretur expressisse. Quid mirum igitur, si vir tam doctus doctos semper amaret ac fouerit, ac doctrinarum studia promotum iuerit? Eam certe ob causam idem in noua illa sua ciuitate Academiam instituit, accessit vndique singularum Facultatum Theologiae, Iurisprudentiae, Medicinae, tum aliarum artium liberarium Doctoribus, eamque vt & ecclesiam, perpetuis prouentibus ac censibus dotauit. Ipsam vero Ciuitatem non tantum munitio- nibus & tormentis partim de nouo magna artificum industria conflatas, partim hosti ademptis, instruxit, sed etiam immunitatibus ac priuilegijs cum Polonia Nobilitate fere communibus, auxit & ornauit. Ciues enim a publicis regni priuatisque teloniorum exactio- nibus oneribusque, quae alijs ciuitatibus incumbunt, immunes in perpetuum reddidit. Aetarium, siue, vt vocant hodie, Montem pie- tatis, certa in tam pium opus collata pecunia, fundauit, vnde ciuium fortunis sinistro aliquod casu afflictis, aliisque pauperibus subsidium ferretur. Quibus commodis alleciti variarum nationum homines. Poloni, Graeci, Armenij, Hispani, Germani, magno numero eo confluxerunt, vt quamuis nata nuper ciuitas nunc omnium artium officinis, & insigni ciuium multitudine floreat, ac indes magis efflorescat. Magna haec sunt, sed malus illud, quod idem huius opidi conditor, & hoc & caetera omnia quae in sua ditione habuit, a sua successorumque & haeredum iurisdictione abdicauit, & ad supremum Regni iudicium perpetua libertatis lege lata, adstrinxit, ita vt illud quatuor vicibus quotannis Zamoscij, quo etiam aliae Ciuitates Legatos suos mittere solent, administraretur.

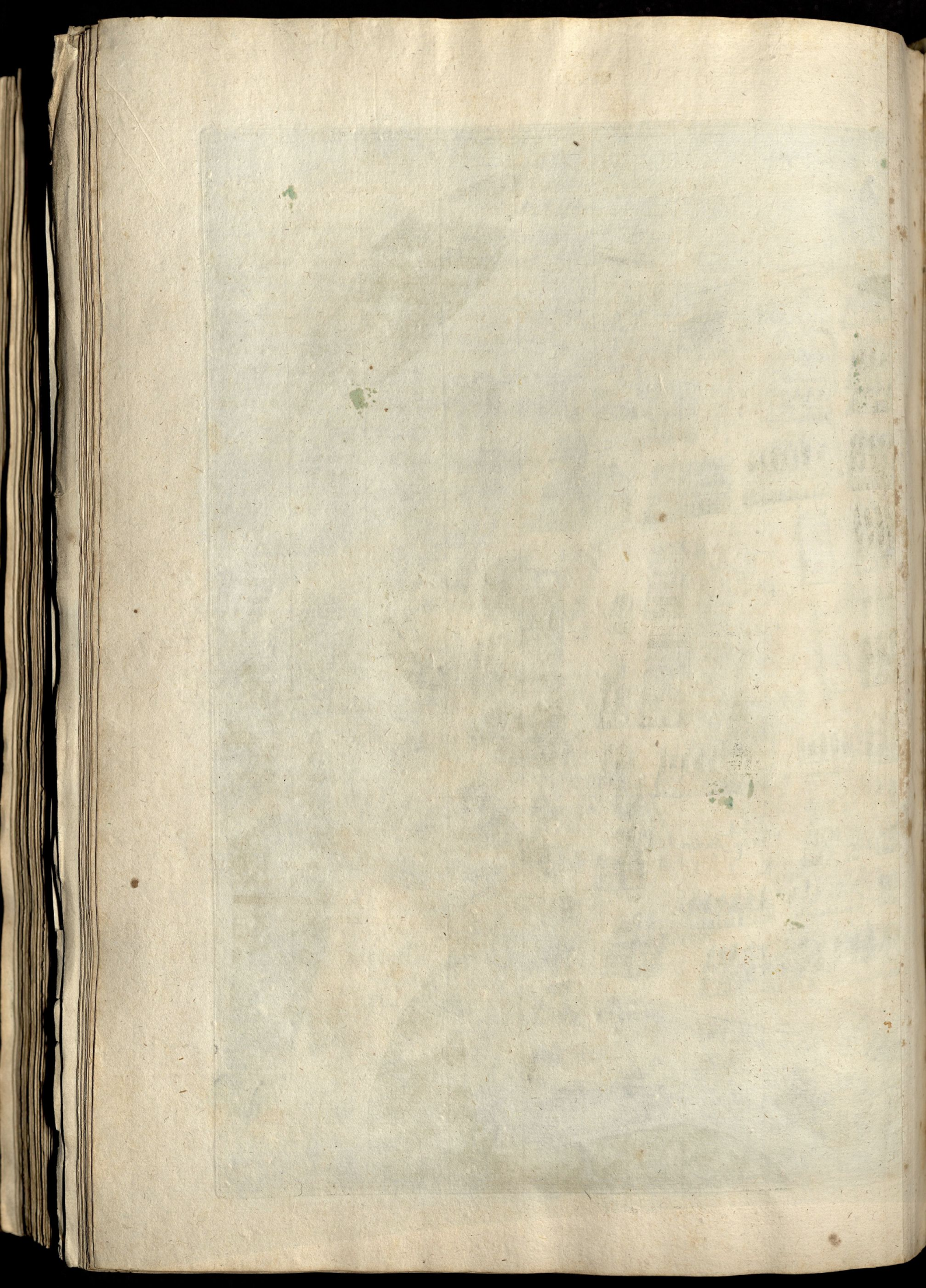
Facere non possum quin hoc loco docti hominis, & quidem diuersae religionis, Georgij Doufae de tanto Viro elogium adscribam: idque tanto magis, quod & huius quoque ciuitatis faciat mentionem. Camentia, inquit, venio Leopolim, inde Belzum, post Zamoscium: vbi ea humanitate heros Illustrissimi Ioannis Zamoscij exceptus sum, vt omnium taediorum & miseriarum tam molesti itineris facile sim oblitus. Tu cogita, quam melli mihi fuerit tanta terrarum spacia emenso, istiusmodi Viri, quo haud scio an quicquam melius sol illuxerit, fauentia haud indignum iudicatum. Nihil dico de auita eius nobilitate, nihil de maiorum eius praecclare gestis. Per se, atque adeo suis virtutibus abunde illustris est. Ex quo ille gubernaculis, regni admotus fuit, nihil prius habuit quam patriae suae omni ope, labore & sumptu ire opitulatum. Inestabantur iam pridem Tartarorum excursio- nibus limites Poloniae: incolae subinde e Podolia in diram Turcarum seruitutem abripiebantur. Nunc vero sub huius praesidio limites huius Regni tam tuti sunt, vt si quis eos vel maximis copijs instructus, inuadere se putet, in casum laboret, nunquam vtrique ad propositi sui scopum peruenturus. Iamdudum Moldauiam vastitatem inuicturi fuerant Tartari, nisi hic heros heroico plane ausu illi subuenisset, Tartarique cum ipso Praecopien- sium Principe profligatis, Hieremiam Mobile ibidem Palatinum constituisset. Nihil autem magis innatum eius erga patrios lares amore declarare possit quam haec ipsa Ciuitas, quam proprijs sumptibus a fundamentis extruxit, mœnibus & propugnaculis aduer- sus hostium impetum validissimis muniuit, & a suo nomine Zamoscium appellauit. Omnes probe scimus, eum non solum Poloniae, sed & toti Europae, immortalis suae virtutis effigiem, tamquam pyramides quasdam aut statuas reliquisse. Veteribus mos fuit, eis qui insigne ob facinus perpetuitatem meruissent, imagines & simulacra erigere: sed ego arbitror eiusmodi statuas & imagines vel vi ventorum conuulsas decidere, aut fulmine exustas euanescere: huiusmodi vero encomiorum genera, quae viua sunt hominum simu- lacra, nullo modo conuelli aut senio obliterari posse; immo ipsa vetustate firmiora fieri. Quocirca huiusmodi laudum praecones pra Myrone illo statuaria, Phidia & Apelle pictoribus, & Praxitele sculptore, admiratione digni videntur. Caeterum quum tot huius imperatoris erga Regnum Poloniae extent merita, cum quonam potius eum conferam? Cum Cyrone Persarum illo Rege laudatissimo? An cum Atheniensium Duce Themistocle: cum Philippone Macedone, an Pericle? Sed cum nullo melius eum conferri posse, quam cum Magno Constantino arbitror. Merito etiam eum imitatore Domini nostri appello, qui quum se bonum Pastorem nominasset, statim infert: Pastor bonus animam suam ponit pro ouibus, Et hic heros non semel in discrimen vitae se coniecit, vt suae fidei com- missos a luporum rapacitate vindicaret. Optime cognitum habet quam personam sustineat: ideo omnes eius conatus eo spectant vt patriae suae inferuiat, priuata commoda publicis post habeat. In singulis disciplinis ita excellit, vt totam aetatem in studijs tri- uisse videatur. Viros humanioribus literis exultos quanta beneuolentia prosequatur, ex Hippeo Musis & literarum studijs ab eodem extructo satis constare arbitror. Summum ei Religionis studium: ad mandata Dei, totius vitae cursum moderatur, omnibus praelu- cet, exemploque est subditis quid fugere, quid sequi debeant. Referebat mihi, omnes fere victorias suas de hostibus quaesitas in diem Dominicam incidisse: quo nomine etiam Templum in hac eadem ciuitate, RESURRECTIONI DOMINICAE sacrum, incredibili impensa excitari curauit. Sed praeter caetera quae ibi vidi, Armamentarium in primis me obstupescit, per quod cum me deduceret, se in ibi non nisi tormenta bellica quaecumque ab hostibus acquirere potuisset, reponere dicebat: quorum iam magnam copiam Tar- taries & alijs, praecipue autem Moscouiti, dum bello maximi illius Bathorei Regis auspicijs praerant, belli lege eripuit. Et hoc quidem honorificentissimum tanti viti Elogium hoc loco adponere visum est: vt pluribus innotescat. Caetera quae multa huc congeri possent omitto, vnum illud additurus, quo ille suum incredibilem erga patriam amorem ac studium publice testatus est. Est in hac ciuitate porta insignis & munitissima, in cuius ea parte quae suburbium respicit, Reginae cuiusdam imago depicta cernitur, cum tali inscri- ptione.

SALVE MATER ALMA POLONIA: TV NON SOLVM MOENIBVS, SED ETIAM PROFVSIONE VITAE NOBIS DEFENDENDA ES: & SYDVVS NOBILITATIS ET LIBERTATIS POLONICAE SALVE.

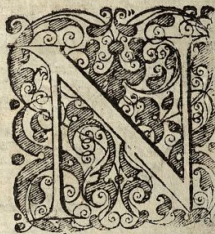
A. Armariorum. G. Templ. S. Thomae.
 B. Arx. H. Templ. S. Crucis.
 C. Collegium. I. Templ. de mercatoribus.
 D. Burca. K. Porta ad Faldin.
 E. Gallia. L. Porta ad Leopoldum.
 F. Curia. duona.

ZAMOS.
 CIVM. Noua
 Poloniae ciui-
 tas. à magifico
 eius regni Can-
 cellario à funda-
 mentis exit-
 ructa.

MOSCOVIA.

MOSCOVIA. Non vrbi huic modo, sed vniuerso etiam, quod quidem latissime patet, Russorum imperio nomen dedit Moscuæ fluiuius: qui in Tuuerensi prouincia non longe à Mo-
 saisko oppido ortus, urbem hanc interfecat, inque ea ipsa cum duobus alijs fluiijs,
 Neglina scilicet, & lausa, commiscetur. Est vero Moscuæ seu Moscouia totius Albæ
 Russiæ seu magni Ducatus Moscouiæ metropolis, ob amplitudinem etiam à Bote-
 ro quatuor maximis Europæ urbibus, Constantinopoli, Lutetiæ, Vlyssiponæ quar-
 ta addita. Quatuor constat partibus. Primæ eique intimæ Kitaigorod: secundæ, Biel-
 gorod nomen. Vtraque peculiari cincta est muro. Tertiam Skorodun: quartam Strelecka Slobana vocant.
 Aggere omnes è lignis & terra congesta extructo, perpulcris cum turribus, circumseptæ sunt. Tantus eius
 est ambitus, vt ab expedito equite cursim tribus integris horis circui vix possit. In ipso urbis velut umbilico
 Arx est magni Ducis, inter Moscuam & Neglinam fluiuos tamquam peninsula inclusa, Zargorod nuncu-
 pant id est, Imperatoris urbem. Quanta huius sit amplitudo, inde patet, quod Ducis satellitum qui hic habi-
 tant, olim vltra viginti millia sint recensiti. In eadem XIII. sunt templa è cæmento & lapide constructa, toti-
 dem à turribus insignia. Tam Regiæ quam templorū aliquot tecta inaurata, dici nõ potest quantum fulgo-
 re ei aculentur. Templa urbis partim lignario, partim cæmentario opere constant. Domus priuatorū lignæ
 omnes. Nemini enim è cæmento aut faxis ædificare licet: nisi quod proceribus quibusdam & primarijs mer-
 catoribus in ædibus receptaculum quoddam seu conclauæ, lateritio opere fornicatum, paruum tamen atque
 humile exstruere permissum, in quod, oborto forte & grafsante incendio, charissima quæque sibi & pre-
 ciosissima congerant atque abdant. Vrbs ipsa lutosa admodum est. Plateas habet multas, sed planè inordina-
 tas ac dispersas. Domuum vltra quadraginta millia numerari aiunt: quamuis inter ipsa oppida latissimi-
 iaceant campi. Merces eò ex omnibus terræ partibus conuehuntur. Negociantur ibi Angli præcipuè ac Hol-
 landi, nec non ex Hanseaticis ciuitatibus mercatores, magno cum lucro. Sæmel atque iterum sæuisimas
 clades vrbs hæc pertulit: sed nescio an similis fere vlla legatur illi quam Anno septuagesimo secundo superio-
 ris sæculi passa est. Bellum tum erat Ioanni Basilidæ cum Chrim Tartarorum, qui in Taurica Cherfoneso &
 circa Pontum Euxinum habitant, Chamo seu rege. Et hic quidem cum centum & viginti equitum milli-
 bus Moscouiam peruagatus, ad ipsam urbem exercitum admouit, incensusque suburbis, tandem in ipsam in-
 teriorem urbem ignem è machinis immisit: qui momento temporis infinitas domos, quæ, vt supra dixi-
 mus, pleræque omnes lignæ sunt, corripuit, adeoque totam propemodum urbem intra tres horas (quod
 vix credibile, verum tamen est) depastus est. Miserrimum vero omnium illud erat, quod quum pleriq; re-
 lictis fortunis ac domibus, per portas sese vellent proripere, ijs fere omnibus clausis, vel obtriti, vel à superue-
 niente flamma vel etiam aquis hausti, perierunt. Tantam aiunt in ipsis portis confertim iacentium cadaue-
 rum fuisse multitudinem, vt strues trium virorum altitudinem æquarit. In vniuersum plus quam septies cen-
 tum hominum millia diuersæ ætatis ac sexus, incendio hoc periisse numerati sunt. Ex Anglis mercatoribus
 octo, tres viui euaserunt, cellæ cuiusdam subterraneæ, cui se incluserant, beneficio, Rauleius nempe, Spar-
 ckus & Glouerus. Illud plerique mirati sunt, quod quum extra urbem summum esset silentium ac mira
 aeris tranquillitas, in ipsa tamen vrbe vehemens ventus, quam diu durauit incendium, perflarit. Quod tamen
 mirum videri debet, quum tam ratione quam experientia constet, ex igne quoque ventum gigni. A-
 berat tum magnus Dux, cum ingenti exercitu Tartaris occurrere satagens: sed ab eis elusus, magna cum mo-
 lestia & nuncium tantæ calamitatis accepit, & maiori cum dolore non multo post non urbem, sed urbis ve-
 lut cadaver aspexit. Quæ vero superioribus annis à Demetrio illo & alijs regnum affectantibus tam ipsa vrbs
 quam vniuersum Russorum imperium pertulerit, quam mirabiles rerum viderit conuersiones, ex
 temporum nostrorum seu Commentarijs seu Historiis apparet: quæ recensere,
 non est huius loci.

MOSCOVIA VRBS METROPOLIS TO
 finis Russiæ Albæ.

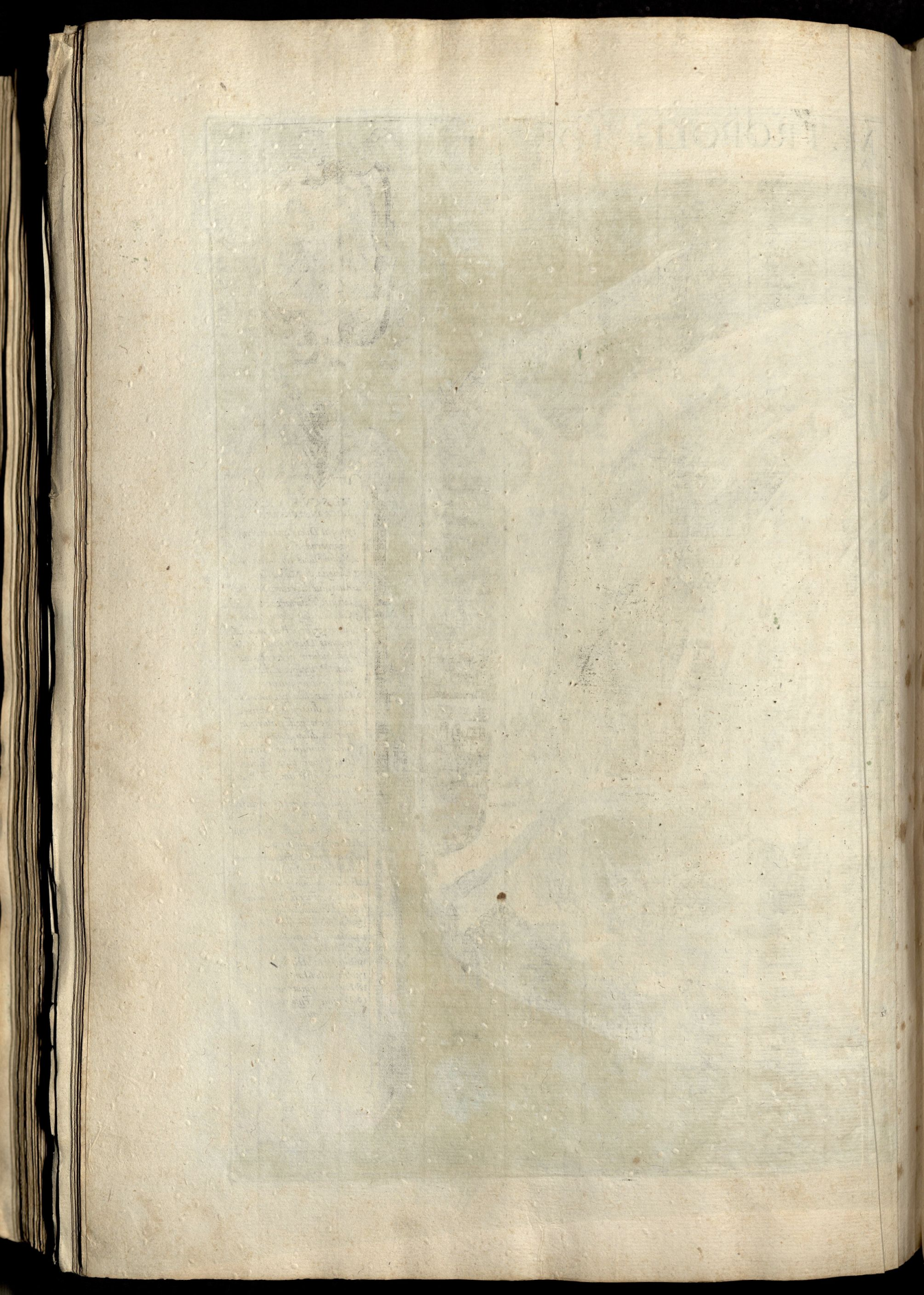

MOSCVIA VRBS
 LOCA INSIGNIORA

- 1 Magni Ducis agr. dicta Cegorod.
- 2 Magni Ducis conditio nava.
- 3 Ecclesia S. Michaelis.
- 4 Multitudo atrium vel Palatium Patriarchæ.
- 5 Condicio sui remanens in latere gubernatum & quo magnus Dux populo se cum apicordum præbetur aut inde Principis Ecclesiæ popul præclarantur.
- 6 Tabernac. suo populo in quibus dicitur pterora et naturaliter pulch. alioque merces dicitur.
- 7 Curia civium. et Consil. dicitur prope quæ Regium locum officio. sic Phar. macopha.
- 8 Tabernaculum pterorum. Aula sue Hospitium.
- 9 Curia coram suis iustitiae reorum.
- 10 Tabernac. pterorum.
- 11 Tabernaculum Mercatorum.
- 12 Aula sue Hospitium.
- 13 Forum in quo facimus et dicitur pterora tentoria esse dicitur dicitur.
- 14 Magni Ducis hortus.
- 15 Sancti Iohannis sui lacus.
- 16 Ecclesia M. Duce.
- 17 Tabernaculum reorum.
- 18 Forum equarum.
- 19 Domus Floris.

Tertia pars urbis versus Septentrionem p. castra Sierodum.

PATAVIUM.

Patauiæ vrbis antiquitatem illud arguit, quod ab Antenore, Troia, quam Græci exciderant, profuge, conditam plerique perhibent; & inter hos præcipuæ auctoritatis Liuius, dignus tam nobili patria ciuis. Et sepulcrum quidem Antenoris hodieque ad eodem S. Laurentij monstratur, Romani populi imperio, quamdiu maiestas eius viguit, fuit coniunctissima: cuiusque res quum militaribus tum pecuniarijs auxilijs multum sæpe adiuuit: Tanta vicissim Senatus populique Romani in hanc ciuitatem fuit beneuolentia, cura & sollicitudo, vt enatis olim inter ciues discordijs, alterum ex Consulibus, M. Acmilium, pacis constituendæ causâ eò miserint (vt idem Liuius libro XLI. testatur) colonia iam ante multo melioribus, quam alias, conditionibus eò deducta, Parauinis enim ius suffragiorum tamquam ciuibus Romanis datum, Asconius Pedianus Commentarijs in Ciceronis Orationes scribit. In fide & amicitia Romani Imperij ciuitas hæc stetit, donec ab Attila Hunnorum rege capta, direpta, & occisis ciuibus, incensa fuit: instaurata deinde à Narsete Iustiniani Imperatoris Legato & Rauennatibus; inde vero iterum centesimo anno postquam ab Attila subuerfa fuerat, à Longobardis cremata: quibus à Carolo Magno debellatis, maxima sub eo eiu(s)que Legatis & successoribus Berengarijs, Rudolpho Burgundo, Hugone Arelatensi, Lothario atque Adelberto, potentia incrementa cepit, remque publicam libere administravit, ad Othonis vsque Imperatoris tempora. Verum Anno M. cc. xxxv. à Friderico Imperatore coacta Germanorum præsidium accepit: quorum insolentiam pertrasa, vigesimo anno post Rauennati, Archiepiscopo sese subiecit. Non multo post Marcellus Carrariensis sub Præfecturæ specie vrbis imperium inuasit: sed ea, profligata ab Arolino & Rauennate Archiepiscopo Carrariensium familia, sub Romanæ Ecclesiæ ditionem concessit. Dominos deinde habuit Scaligeros: mox rursus Carrarienses: postea Ioannem Galeatim Vicecomitem: inde tertium Carrarienses. tandem in Venetorum deuenit imperium, mirabili alternantis fortunæ ludibrio, quum colonia Patauiorū Venetiæ fuerit: vt iam in felici filia gremio ac patrociniò conuiescat mater. Sed nec Venetis diu fuit tranquillum huius ciuitatis imperium; quam Maximiliano Imperatori Anno M. d. lx. restitutam, idem secundo post mense suam in ditionem redegerunt, & contra Imperatoris ad obsidionem reuersi exercitum, LXXX. vt nonnulli scribunt armatorum millibus constantem, tutati sunt: ac paulatim turribus, vallibus & propugnaculis ita munierunt, vt nulla vi expugnari posse videatur, modo defensores aliaque ad tutelam res necessariae ne desint. Triplici muro cingitur, & fossis admodum profundis Meduaco fluuiò (Carrariensium id opus) sese infundente: Palatijs & ædificijs tam publicis quam priuatis, valde magnificis tota splendet: inter quæ sumtuosissimum est, Iustina: Monasterium, ambitu Italicum milliare complectens, & annuo octuagesies millenorum ducatorum reditu dotatum. Hic olim Iunonis sanum fuit, si Blondo credimus, in quo Patauii arma & spolia Lacedæmoniis maritimo prælio victis erepta, dedicarunt ac suspenderunt. Nunc ibidem incandida marmorea tumba B. Lucae Euangelistæ ossa magna cum veneratione asseruantur. Est quoque aliud augustissimum templum, S. Antonio Vlyssiponensi (cuius hic quoque marmoreum sepulcrum ostenditur) sacrum; inque eo multa tum ad externam structuram, tum ad interiorem ornatum pertinentia, visu & admiratione digna. Curia quoque, amplissimum Prætoris domicilium, singulari elegantia cernitur: quam Henricus I. Imperator exstruxit, crematam vero Veneti longe splendidiore forma refecerunt: inque ea T. Liuij, Romanæ Historiæ patris ossa sublimi loco posuere. In hac atrium est, CC. LXXII. pedes longum, latum LXXII. nullis in medio innixum columnis: in quo T. Liuij, Alberti Theologi Pauli Patauii Iurisconsulti, & Petri Aponensis Medici imagines ad viuam expressæ conspiciuntur. Fora quoque habet admodum spaciofa: quorum vnum deambulationi & congressibus Nobilitatis dicatum: secundum Olitorium: tertium Frumentarium. quartum Lignarium: quintum Palæarium est. Pontes quoque in vrbe complures lapidei, quibus fluminum & aquarum transitus passim coniungitur. Quadraginta habet Parochiales Ecclesias, cum quatuor Cœnobijs mendicantium Religiosorum. Academiam hic seu Vniuersitatem Fridericus II. Imperator instituit, vt Bononiensibus ægre faceret, qui sese Romano Pontifici fœdere contra Imperatorem constrinxerant. In hac Collegia sunt aliquot, inopiæ studiosorum iuuenum subleuandæ condita. Vix certe tota Italia vllum est bonarum litterarum Gymnasium, quod frequentiori exterorum, Germanorum in primis, ac Medicæ arti operam dantium, concursu celebretur. Ciues ingenijs summis sunt, & ad literas omniaque virtutis studia prompti, optimo corporis habitu, ac politis moribus præstantes, & in omnibus actionibus ciuile quid & lautum præferentes. Summam rerum omnium vbertatem incredibilis agrifertilitas vrbis suppeditat. Panis hic cõficitur totius Italiae candidissimus ac mire sapidus. Vino quoque abundat generoso, quod Plinius inter optima numerat. Hinc Italarum prouerbiũ: *Belogna la grassa, Padona la passa*: quo Patauii agri vbertas Bononiensij præfertur. Tota regio vicis, pagis & villis referta est, quæ Venetorum Patritiorum fere sunt, mensibus æstiuis cum familia hic rusticantium. Collibus quoque & montibus nonnulli intumescit: qui plerique omnes vitibus, oleis ac reliquis fructiferarum arborum generibus sunt consiti. Iuxta sunt colles Euganei, Poetis celebratissimi, vicis villisque ornatissimis frequentes: inter quas pagus est Arquatus, ad differentiam alterius in Polinicio Rhodigino, Montanus cognomento, Francisci Petrarchæ, qui diu hic habitauit, & tandem corporis deposuit exuias, memoria & sepulcro è rubro marmore celebris. Nec procul inde vicus est Euganeus, prope quem aquæ calidæ, perpetuis vaporibus æstuantes, Aponi Balnea vocantur, à propinquo vico Apono. Virentes calidis his aquis innasci herbas, etiam Plinius auctor est. Circa Monasterium S. Mariæ in montè Otronio cœnum calidum inuenitur, ab multis morbos salutare, quod vndique scaturientes aquæ calidæ efficiunt. Iuxta est Cœnobiũ amplissimum, Prulia nomine, Benedictini ordinis, ædificium in primis sumtuosum, & nobilissimis totius Italiae conferendum, Anno, M. d. non procul Patauiò Maximi cuiusdam Olybij sepulcrum, & in eo lampas adhuc ardens inuenta sunt. Antiquarum Inscriptionum passim in ciuium domibus, tantus est numerus, quantum vix vllibi. Quid de innumeris prope viris dicam, qui partim ortu suo, partim bonarum litterarum professione patriam hanc illustrarunt? De quibus satius est filere quam pauca aut non digna dicere.

PATAVIVM
 NOBILIS SIMA
 Et litterarum studijs
 Florentissima Italiae ciuitas

SEPTENTRIONES

1. Ogni Santi	23. S. Sordani	42. S. Antonio de Veneta	62. S. Spirito
2. S. Massimo	24. S. Lucia e S. Rocco	43. S. Benedetto Monache	63. S. Orso
3. La Beata Elena	25. S. Stefano	44. S. Benedetto Fratre	64. Palazzo de S. S. Clemente
4. S. Maria Graziosa	26. S. Felice di S. Lucia	45. S. Procinio	65. Palazzo de S. S. Giovanni
5. S. Geronimo	27. S. Geronimo	46. S. Giovanni	66. Palazzo de S. S. Pietro
6. S. Tommaso de gli Orfani	28. S. Tommaso	47. S. Agostino	67. Palazzo de S. S. Antonio
7. S. Eleonora	29. S. Gerolamo di S. Vito	48. S. Teodoro	68. S. S. Agostino
8. S. Fru alternari	30. S. Lorenzo	49. S. Caterina	69. S. S. Agostino
9. S. Maria	31. S. Maria	50. S. Michele	70. S. Maria
10. S. Sofia	32. S. Maria de Vanto	51. S. Michele	71. S. Maria
11. S. Leonardo	33. S. Maria de Carmine	52. S. Maria de Vanto	72. S. Maria de Sordani
12. S. Simone e Guida	34. S. S. Giacomo	53. S. Maria de Vanto	73. S. Sordani
13. S. Biagio	35. S. S. Jacomo	54. S. Maria de Betolema	74. S. Sordani
14. S. Bernardino	36. S. S. Jacomo	55. S. Maria de Vanto	75. S. Sordani
15. S. Cosmo di S. Sordani	37. S. Sordani	56. S. Maria de Vanto	76. S. Sordani
16. S. Caterina	38. S. Sordani	57. S. Maria de Vanto	77. S. Sordani
17. S. Calisto di S. Caterina	39. S. Sordani	58. S. Maria de Vanto	78. S. Sordani
18. S. Calisto Spirito	40. S. Sordani	59. S. Maria de Vanto	79. S. Sordani
19. S. Francesco	41. S. Sordani	60. S. Maria de Vanto	80. S. Sordani
20. S. Sordani			

NOVARIA.

NSVBRIÆ, seu Mediolanensis Ducatus in Transpadana regione oppidum, hoc est, non postremæ notæ, ad Pedemontij fines sitū. Idem ei nomen est apud Plinium, Catonem, Tacitū, Ptolemæum, Procopium. De primordijs vero eius non idē tradunt auctores. Quidam enim ab Eltio Troiano Veneris filio conditam aiunt, qui montem in quo ciuitas sita est, Eltium à se dixerit, ipsam vero urbem Nouariam, quasi Nouā Arā quod hic cum venere matre sacrificium fecisset; eamque dein ab Insu-
bribus auctā, & ea propter illis à Ptolemæo adscriptā. Quæ quā à fabula prope absint facile intelligi potest. Plinius lib. III. ca. xvi. Nouariā ex Vertannacoris Vacantiōrū ortā, & pagum perhibet, non autē Ligurum, vt existimauit Cato: apud quē in fragmentis legitur Nouariā ante ab Herculis Ægyptij nomine Lybiam, & cognomine Ariā, Ægyptio nomine Leoniam, sed à liguribus instauratam, deinde Nouariam esse dictam. Quē locū explanans Annius Vercellas Nouariamq; primum à Thuscis Alpium incolis conditas putare se dicit, quoniā illa gens Alpes omnium prima tenuerit, deinde autem ab Hercule Libyco auctas, postremū à Liguribus instauratas, & NOVARIAM, sicuti Nouā Ariā, id est Leoniam vel Herculeam Nouam nuncupatā. Hæc illi: de quibus docti viderint. Antiquā sane esse urbem, quum ex his tum ex alijs manifestum est. Sita est modico in colle. Ager circūiectus partim mōtosus est ac sterilis, partim planus, fertilis & amœnus. Diu sub Mediolanensium Principum fuit ditione; primū Turrianorum, deinde Vicecomitū, postea Sfortiarum; itemque Franciæ Regum: vti & ipsum regionis caput Mediolanū. Ad Nouariā Ludouicus Sfortia Dux ab Heluētis proditus est & Gallis traditus anno M. D. postea vero Ioanne Iacobo Triultio & Palissa sūmis Gallicani exercitus Præfētis Maximilianū Ludouici filium Nouaria inclusum obsidentibus, eadē gens iam tū superioris temporis aduersus Ludouicū iniuriā & labem inde sibi aspersam sarcire atque eluere cupiens pugna ad Riotam non procul ab ipsa vrbe, commissa, tantis animis, tantaque vi hostem aggressi sunt, vt cæsis xli Gallorū millibus xxv. captis bellicis tormentis reliquis hostibus fuis fugatisque, Maximilianum periculo. Nouariā obsidione liberarint. Pernobiles aliquot hac in vrbe sunt familiæ, Torniellorum, Caballatorum & Brusatorum, quæ patriæ maximas sæpe clades inuexere. Illustrarūt eamde inelyti ciues permulti, nominatim Albutius Silo magni nominis orator, qui Augusti vixit temporibus. Tum Petrus Lombardus Parisiensis Episcopus, qui vt enchridiū & veluti Catenam, vel potius Harmoniam & Oeconomiam rerum Theologicarum, communibus studijs suppeditaret; quatuor libris (*Sententiarum*, vocant) vniuersæ Theologiæ summam ac fidei Compendium cōtexere voluisse visus est: ex quo sacræ Scripturæ candidati vel ad altiora viā sibi munirent, vel si qui forte temporis & fortunarū angustia exclusi, aut certe labore tot euoluendorum voluminum deterriri, ad altiora perueniendi spe abiecta, in imo subsisterent, fructus tamē vberes inde percipere possent: nempe, quum Catholicorū omnia fere dogmata, sententiæ, testimonia, vno illo libro concludantur. Nouariensem quoque nonnulli faciunt Petrum Comestorē, Historiæ Ecclesiasticæ scriptorem Superioribus annis fato cōcessit Ioannes Maria Catanus hac vrbe oriens, excellens Poeta qui præter alia litterarum monumenta Christianorum expeditionem ad bellum sacrum, Heroico panxit carmine. Hodie vrbs hæc ab Hispaniæ Regis in Insubria Præfētis egregie munita est, maxime postquā contētio inter Sabaudia & Mantuæ Duces de Monsferratensi agro in apertum bellum erupit. Non ita pridem quoque castrum munitissimum Sandouallum nomine, non procul ab ea ad reprimendos Sabaudiè Pedemontio cōnatus, exstructum.

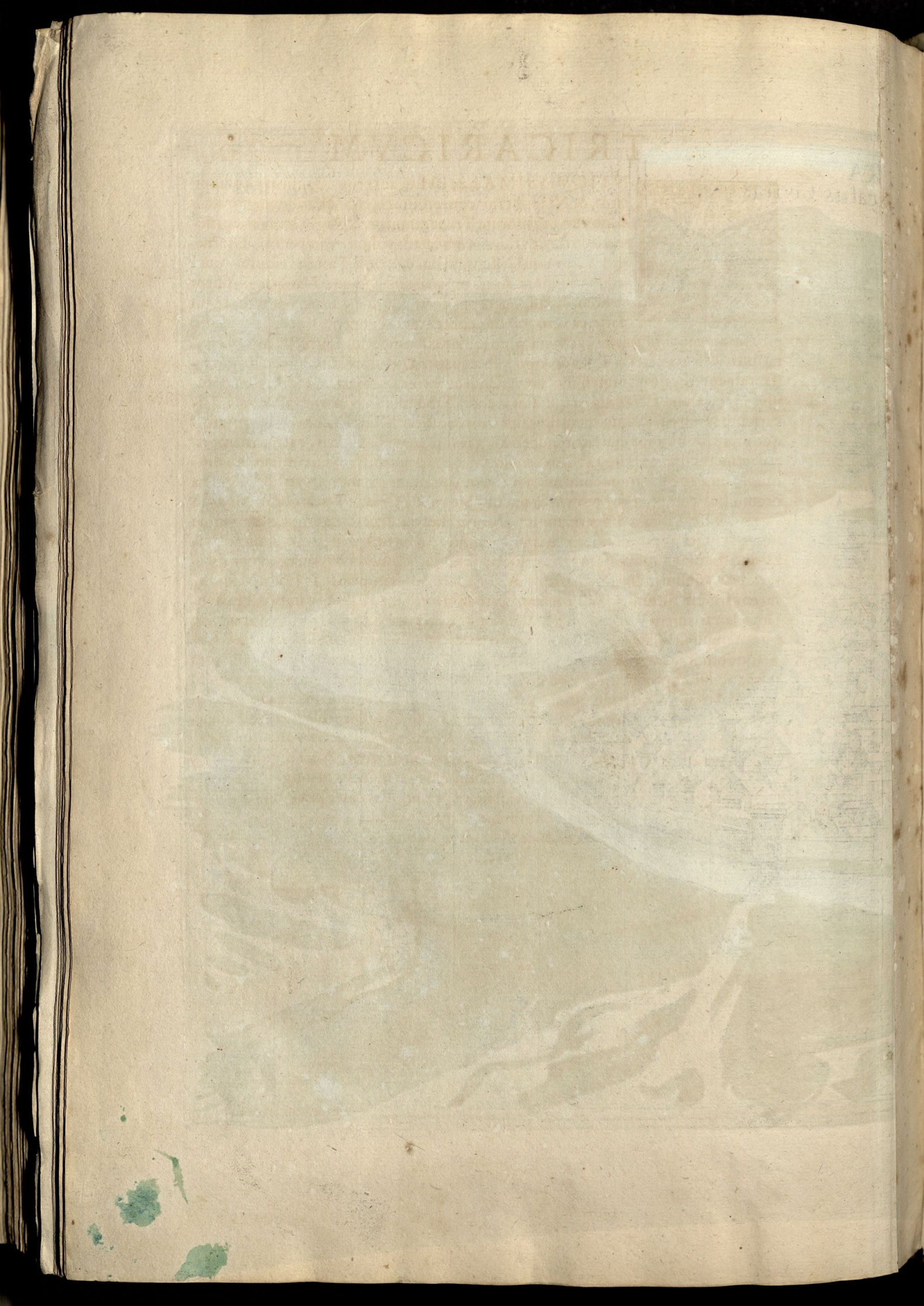
A. Mediolanum.
B. Pavia.

NOVARA
Mediolanensis Ducatus Civitas

Anno Domini 1513. ciuitate hac a Ludouico Galliarum rege
obsessa, praesidiarj milites Heluetij, eruptione facta, castra
Gallorum inuasorunt, et caesis XII milibus, XXV. bellicis cap-
tis tormentis et impedimentis omnibus directis, obsequio
soluere Gallos coegerunt.

Communicauit Georg. Houffinglius.

TRICARICVM.

ANTIQUISSIMA hæc est Lucaniæ, quæ Basilicata hodie dicitur, & Neapolitani regni prouincia est, ciuitas: quam nonnulli è duorum oppidorum Tricæ nimirum & Argi (vnde etiam nomen sortita sit) ruinis ædificatam volunt. Aiunt enim, Diomedem Capanum Græcorum ducem, post Troiæ excidium, cum validis copiis in Apuliam traiecisse, ibique Danij regis filiam vxorem duxisse, accepta dotis nomine à focero dimidia regni parte. ea vero minime contentum, & augendi imperij cupidum, proxima quæque inuolasse, ac vicinos suo subiunxisse imperio, destructis eorum ciuitatibus, & inter ceteras Trica & Argo solo æquatis. Quamuis autem hæc ab ipso restaurata fuerit, priores tamen incolas vt stabilem ibi sedem figerent, adduci non potuisse, sed coitione facta cum ijs qui Tricæ antea habitarent, eo in loco vbi hodie Tricaricum situm est, communem sibi ciuitatem constituisse. Inter hæc litem inter utroque ortam de nomine ciuitati imponendo, tam his quam illis veteris patriæ memoriam retinere cupientibus: tandem vero ita inter eos conuenisse, vt sicut iam in communia iura ac ciuitatem coiissent, ita eidem commune ex antiquis vtriusque gentis nominibus compositum nomen inderetur. Sic quæ à Græcis Tricargos initio dicta fuerit, postea ab italibus Tricaricum appellatam. Hæc quidem illi de origine & nomine huius ciuitatis: quorum fides penes auctores esto. Ad ipsam quod attinet, posita est inter duo flumina, Obliuosum & Vafentum, (antiquis Casuentum) quæ tamem circiter duo passuum milia ab ea distant. Aere gaudet mire temperato ac salubri. Hinc amœna fructiferorum montium iuga verbi imminent; illinc lætissimi campi per spaciosam planitiem porriguntur. Tam montuosa quam plana fontibus passim scatent, ac multis riuulis irrigantur. Tellus optimum frumentum ac vinum laudatissimum, frugesque omnis generis, quidquid denique ad vitæ tam voluptatem quam necessitatem spectat, copiose producit. Episcopalis hic est Ecclesia; præterque hanc multæ aliæ sacræ ac Religiosæ ædes: in quibus preciosæ Sanctorum reliquiæ adseruantur; vt S. Antonij Abbatis, cuius ossa ad stuporem miraculoso splendore fulgentia in hodiernum diem in Cathedrali templo visuntur. In magna quoque hic habentur veneratione Reliquiæ S. Potiti S. Pancratij, martyrum. Nec religiosi modo & Catholicæ fidei seruantissimi sunt incolæ, sed insigni etiam morum vrbannitate præditi, Nobiles præsertim, quorum hic est magnus numerus, & census à plebe distinctus.

TRICARICVM BASIN LICATA CIVITAS

1. Porta le murate.	20. Palazzo de Imperatrice.	37. Palazzo de Monaco.	54. Palazzo del filippio Durante.
2. Porta la fontana.	21. Palazzo de Corfidi.	38. Palazzo de Principe.	55. Del filippio campilongo.
3. Porta la Saracina.	22. Palazzo de Imperatore.	39. Palazzo de Ruffo.	56. Del Pitaro ferro.
4. Ossuato.	23. Palazzo del Vescovo.	40. Palazzo de Marchese.	57. Di villa Martirino.
5. S. Maria l'ambrosia burachia.	24. Palazzo del Cavalier Gio. Velluto.	41. Palazzo de Caltani.	58. Di villa Sottra.
6. S. Selghiana.	25. Palazzo de grilli.	42. Palazzo de Capocci.	59. Di villa Spedale Maurino.
7. Nicotiana.	26. Palazzo de Soria.	43. Palazzo de ferro.	60. Protostinario Caporale.
8. Abbatia del fondano.	27. Palazzo de topajji.	44. Palazzo de Polignano.	61. Anno impregio della Cit.

PROSPECTVS FRETI SICVLII, Vulgo, *il Faro de Messina.*

Vz hodie Sicilia dicitur, Insulam, Continenti olim, (nunc Calabria) adhæsisse, plerique omnes vetusti scriptores testantur, recentioribus plerisque assentientibus, præter vnum, quem sciam, Ioannem Oliuarium, qui suis in Pomponium Melam Commentarijs, de Scylla, inquit, & Charybdi quod Mela tradit fabulam esse constat: de freto angustissimo inter Siciliam & Italiam, verum est, sed quod aliquando Sicilia fuerit annexa Italia, certo non constat. Idem fabulati sunt nugatores veteres de freto Gaditano, quod antea Africa & Hispania coniuncta fuerint regiones: postea motu aquarum marinarum, cecidisse terras istas, & intronissum mare. Fabule impudentissima. Hæc quidem ille: cui tamen constans, vt dixi, auctorum tam veterum quam recentiorum aduersatur consensus. Virgilius certè III. Æneid. Siciliam describens, sic canit:

*Hæc loca, vi quondam & vasta conuulsa ruina,
(Tantum cui longinqua valet mutare vetustas)
Disiliisse ferunt, quum protinus vtraq; tellus
Vna foret, &c.*

Quam eandem sententiam non modo tradit Theodorus, verum etiam ratione seu argumento ab etymologia petito confirmat, libro V. sic scribens: Tradunt præter veterum scriptores, Siciliam fuisse olim Italia coniunctam, sed postea ex huiusmodi causa insulam euassisse: Qua parte angustus Continens, ab vtroque maris latere, assu collidebatur, disrupta maris fluctibus terra, aque transitum fecisse; à quo terra, Scissura, Rhegius is locus appellatus est, ac multis post annis condita ibi ciuitas, idem fuit nomen sortita. Sed de hoc paulò post. Vtramque vero sententiam pleribus vel confirmare vel refellere nihil arinet: quamquam priori illud quoque non parum patrocinatur, quod Italia pars à Brutijs alijque finitimis populis habitata, Sicilia quoque à vetustis Scriptoribus appelletur; atque hodie etiam duplex Sicilia, vna cis, altera trans Pharum nota sit: vnde & Catholicus Hispaniæ, &c. Monarcha, vtriusq; Sicilia regnum suis titulis adscribit.

Porro Fretum hoc quod Siciliam ab Italia dirimit, Straboni Rheginum dicitur, à Rhegio Iulio, opido; Scyllæum Athenæo, libro VI. ab scopulo Scylla, qui in Fretum versus Occidentem; Charybdis autem Thucydidi libr. IV. ab altero, qui ad Orientem, à quibus nauigantibus multa pericula. Vnde & Fretum ipsum Nauisragum cognominat Ouidius libro XIII. Metamorph. Traiectus dicitur in Antonini Itinerario. Hodie Italis, Faro de Messina, ab Messana ciuitate, quæ antiquis etiam ac Ciceroni Mamertina, vnde Fretum ipsum quibusdam Mamertinum. Messanæ ciuitatis iconem ac descriptionem vide Parte Operis huius prima. Tam vero angustum est, vt alicubi sena passuum millia vix excedat; tam atrox tamen & læuum, non solum ob Scyllæ & Charybdis (quæ in prouerbium abierunt) pericula, verum etiam vehementem maris in angustum coacti æstum, vt ipso pene Oceano sit formidabilis.

Frequentissimus ac breuissimus ex Italia in Siciliam per Fretum hoc traiectus est inter Rhegium Iulium, & Messanam, celeberrimam Siciliae urbem. De Rhegij etymo seu vocis origine frustra sunt qui contendunt, Rhegium à Samnitibus, ob celebratam quondam opidum hoc appellatum: quibus præter multa alia, ipsum quoque vernaculæ linguæ nomen refragatur. Rezzo enim Italis dicitur, procul dubio à ῥῆζο id est, Scissura, seu Aulifone. Et cum ad inspirationem scribendum, docet in Orthographia sua Manutius. Achenatæ vocatam olim, docet ex Iosepho Gabriel Barrius: qui addit, ab Antiocho apud Dionysium Haliarnasæum Neptuniam siue Posidoniam nuncupari. Incolas accolatque, qui Rhegini postea, Taurorinos ab amne præterfluente nominatos, ex Caronis Originibus in Virgilij Vita tradit Probus Grammaticus. Ager Rheginus (cuius quoque Cicero I. Philippica mentionem facit) olim latissime, ad Alichem vsq; flumiui patebat. Rhegina litora Silius Italicus libro XIII. Rhegino saltu Solinus memorat. Rhegium Siciliae urbem facit S. Hieronymus, lib. De locis Hebraicis; eius nempe quæ cis Pharum. A Chalcidensibus conditam Strabo & Solinus perhibent, à Dionysio, Siciliae tyranno, solo æquatam ea de causa, quod puellam nobilem inde in matrimonium petenti, licetoris filia fuisset oblata; à Dionysio vero Iuniore, filio eius, partem restauratam, ac Phæbeam appellatam, Strabo. Eandem postea à Dec. Tubellio Campani exercitus ductore, ingentem cladem accepisse, Thucydides & Polybius testantur: è qua quum paulatim se recreasset, validissimo terræ motu paulo ante bellum Mariticum concussa, ac fœdum in modum lacerata est; à Iulio Cæsare postea resecta, & plurimis colonis, quos inter focios nauales habuerat, aucta, atque inde Iulij cognomen adepta. Potentissima sane olim vrbs fuit, ac mularum mater coloniarum; in primis turribus ac castellis contra Siculos munitissimum propugnaculum. Res ab Rheginis gestas Linius variis locis, sed præcipue libro XXIV. Diodorus Siculus & alij persequuntur. Hodie quidem de pristina dignitate atque opulentia multum amissit; superioribus annis etiam, nempe Anno M. D. XCIII. à Caradino Turca, Solimanicæ Classi Præfeto, direpta ac ferro & igne vastata, vt incultior iam iaceat ac pene deserta. Archiepiscopatus dignitatem nihilominus adhuc retinet; breui, vt existimatur, multo frequentior cultiorque futura, nisi quotidianus à Turcarum subita exensione obsideret metus, & litus impertuosum maiores arceret naues.

Messanam Plinius Messenam, Cicero Mamertinam, & ciues eius Mamertinos appellat; Græcis olim Zancle à portus curuitate, qui ad instar falcis (id enim Græcis Zancle) in mari lese insinuat, vocata fuit. Non desunt, qui Saturni hic nobis falcem somniant; quos ad Saturnium illud sæculum merito ablegamus, quum ipse portus falcis figuram intuentibus velut ad amissum representet. Messanæ vero nomen à Messenijs Græciæ in Peloponneso quondam populis deriuatum esse, vero non est ab simile; quum constet tam è Peloponneso, quam Samo insula non paruum Græcorum manum èd profectam: quamuis nonnulli ab his aliam ciuitatem non procul ab eo loco vbi Zancle sita erat, conditam velint. Quidquid sit, certe Mamertinorum (qui vt ex Italia, ea scilicet parte quæ olim Magna Græciæ, nunc Calabria dicitur, èd venerant; ita primi Romanorum auxilia contra Africanos & Hieronem Syracusarum regem, in Insulam aduocarunt) appellatione deleta, Messinæ nomen etiam hodie vrbi manet. Sita vero est è regione Rhegij Iulij, in planitie quadam, secundum litus, & illum ipsum qui portum curuæ velut linguæ obiectu efficit, sinus amfractum, qui spaciolus ac profundus, tutam nauibus stationem præbet: quamuis ingressum habeat valde difficilem ac periculofum, & ad quæ obtinendum, petito duce seu nauclero opus sit. Ad Curuæ huius terræ verticem olim egregium templum ac Monasterium Religiosorum, S. Basilij, vt pleriq; omnes Græci, Regulas, sequentium, Seruatori dicatum, fuit conditum. Id vero aratolus V. Cæsar ex Africa à Tunetana expugnatione reuersus, Monachis intra vrbs mœnia ad templum B. Mariæ à Misericordia

PORTENS

PROSPECTVS FRETII SICVLLI,
vulgo il Faro de Meſſina.

Mare anguſtum, atque anceps, alterno curſu modo in
Tufcum, modo in Ionium pelagus influens, verticoſum:
SCYLLAE et CHARYBDIS
ſcutitia inclytum.

1673 Anno

Hæc loca vi quondam et vas hæc comitæ vana
Iugum, qui longinqua vult mutare vetustas
Distrahit, ferens, quoniam præterea verax videt
Una ferax.
Quæritum Scylla lato, Ionium implicita Charybdis
Obstat.

INVITIOSVM QUAM MISERVVM ESSE PRÆSTATI

Spiritalia si nequit laus, aut fortuna parari
Invidiæ sine literarum morsuque camino
Invidiæ penis, scholæ, pericula, tria hæc
Quam infans edo. SCYLLAM ego foveo, Hæmonem
Candida succinctorum latentibus ignem, moestitia
Dulchæas vocatæ rates. *Co.* argente vœto
Ab infans natus canibus lacrygæ marinis
Quæ minus est malum quam nigri mæris Cæcum sicut

Urtice mergenti, sic fida Solis Urtice
Dicit.
Invidiæ obtractions moro tris est SCYLLA comio
Fandis at morsuæ Hæmonis vasa Cæmonem
Incidit in Scyllam qui vult vitare Charybdis
Allerat linet morsuæ, absorbet ego tas
Ex veris, malo minus elige. Qui sapit, optat
Invidiosus enim magis, quam miserabilis esse.

- A. Calabria.
- B. Regnum Tulum.
- C. Sicilia.
- D. Messina, vulgo Meſſina.
- E. Etna, vulgo Monte Gibella.

Reperitur inter fœdas geographicas
Petræ Brugæ, Petrus, Petrus
sunt naves. Ad quosdam
atum. Communicat Georgius
Chouffagnac Anno 1617.

cordia remissis, in arcem munitissimam contra Turcarum ac piratarum inuasiones commutauit, & refeētis aggeribus, mœnibus, propugnaculisque, ac nouis compluribus circum quaque constructis, urbem quam munitissimam reddidit. In ipsa vero falcis velut culpide turris seu Pharos exstat, ad nocturnum nauigantibus lumen exhibendum. In hoc curuo litore sal ex aquis marinis sole exsiccatis, in serobibus gignitur, violarum odorem spirans. Quum vero ciues dulcium aquarum, quas exigui putei parçè suppeditabant, penuria hæc tenns laborassent, superioribus annis, nempe Anno M.D. LIV. è longinquis locis, perfossis montibus, fontanam aquam per subterraneos, eosque amplissimos cuniculos seu aquæ ductus in urbem affluenter adduxerunt. Hodie præcipua ciuium negociatio in serico consistit, cuius tam facti quam infecti copia ingens quotannis Genuam inde aueritur. Ac licet tota vrbs magnificis tam publicis quàm priuatis ædificijs mirum in modum exulta sit; Cathedralis tamen Ecclesia splendido in primis foris recto, intrus aureis laquearibus, ac toto qui ad sacrum cultum pertinet apparatu præfulgens, etiam cum præstantissimis totius Italiæ tam sacris quam profanis structuris certat.

Cæterum quia in tabula hac nostra *Ætna* quoque mons videtur; pauca, vt de re omnium fere Historicorum & Philosophorum monumentis celebrata, hic at texere non forte abs re erit. Mons hic in tantam exsurgit altitudinem, vt non modo è remotissimis Siciliæ locis, verum etiam ex ipsa Calabria facile prospici queat. Tam vero late expanditur, vt pedem eius LXX. miliaria Italica in circuitu completi, ipsum vero verticem amplius quam viginti stadia patere tradant. Latus quod Orientem & Meridiem prospicit, totum vineis consitum, & omnis generis fructuum ferax est; alterum vero septemtrionibus & Occidenti obuersum, partim pratis viret, partim immensis scætet syluis, in quibus incredibilis tam ferarum quam cicurum bestiarum numerus pascitur. Et licet perpetua incendia, intus alat, & etiam clarioribus aliquando, aliquando obcurioribus flammis eructet, ea tamen parte qua maxime ignis grassatur, perpetuas, ætate quoque sustinet niues: vt nec niuib; ignis exstinguatur, neque igni niues dissoluantur. Et Acis fluuius etsi ab *Ætna* perpetuo intus flagrante promanet, facile tamen omnes amnes frigiditate superat. Quas autem & quam frequentes clades è montis huius incendijs subiecta loca, Catanensium maxime ciuitas, senserint; quæque alia plura de hoc monte dici possent; quum huius loci non sint, dicere supercedemus.

INDEX GENERALIS ALPHABETICVS IN SEX LIBROS CIVITATVM

Orbis Terrarum.

Numer.	Lib.	Numer.	Lib.	Numer.	Lib.		
12		ACH, latin. Aquisgranum Germ. pl.	32	Bafilja, vulgo Basel Germ. prof.	1 38	Campidonia vulg. Kempten. Ger. pl.	2
53		Aden. Arabiae prosp.	1 6	Eadem pl.	2	Candia Venet. prof.	2
16		S. Adriani in Biscaia Mons & crypta Hispan. prof.	2 6	Bellaquens fons, vulgo Fontainebleau, Gallia.	6 1	Cantabriga vulgo Cambridge Angliae pl.	2
32		Agria vulgo Erlavv, Transylvan. prof.	3 7	Bellomontium vulgo Beaumont Hanna. pl.	3 1	Cantuaria vulgo Canterbur Angliae pl.	4
56		Alexandria in Aegypto pl.	2 32	Berga Noruegiae prof.	4	Caprarola arx & horri Farnesiani, Ital. prof.	5
59		Algeria Africae pl.	2 25	Berga ad Zoomam, belgiae pl.	3 61	Carlomontium vulgo Charlemot Belgiae pl.	3
3		Alhama Hispan. prof.	2 16	Berna Heluet. pl.	1	Cartama Hispan. prof.	5
14		Alhambra castrum Granatense Hispan. prof.	5 7	Berncastellum ad Mosellam prof.	5 26	Caesale & Bethleem oppidula Hispan. prof.	2
10		Alostium vulgo Aelst. Flaedriae pl.	4 50	Befançon Latine Vefuntio, burgum. pl.	2 11	Caesale & Bethleem oppidula Hispan. prof.	2
10		Alcantara Hispan. prof.	5 8	Bethunia Artesiae prof.	4 1	Caffouia Vngar.	6
57		Amianus lacus, vulgo Lago sudatorio, Italiae prof.	10	Bietz Polon. prof.	6	Cassula vulgo Cassel German. pr.	1
15		Amorfortia vulgo Amorsfort Belgiae pl. & prof.	3 17	Bilbao Hispan. prof.	2 31	Castanovium Croatiae prof.	6
20		Amstelrodanum, vulgo Ambsterdam Hollandiae pl.	17	Biturges vulgo Bourges, Gal. pr.	2 26	Castellum nouum in monte Appennino prof.	5
10.		Idem Modern. pl.	1 33	Blamont Lotharingiae prof.	2 42	Cestria vulgo Chester Angliae pl.	3
46		Ancona Italiae pl.	6 49	Blitri, Latin. Velitiae Italiae prof.	3 64	Carana Siciliae pl.	5
20		Andegauum, vulgo Angiers Galliae prof.	5 21	Boys Galliae pl.	2	Cayrus Aegypti pl.	1
57		Anfa Africae pl.	1 10	Bolsuardia Frisiae pl.	4 3	Cell in Treuirensi diceces. pl.	5
2		Anglorum antiquor. & modernorum habitus.	6 23	Bonna Colon. Diceces. prof.	2 69	Cephala Africae pl.	1
4		Antequera Hispan. prof.	2 41	Bononia Italiae pl.	4 55	Chartres Gal. pl.	3
67		Antrum Sibyllae Cumanae Italiae prof.	1 24	Boppardia vul. Boppard ad Rhenum pr. f.	4 25	Chasteaudunum Gal. pl.	4
17		Antuerpia, brabant. pl.	1 27	Bornes Hispan. prof.	5 8	Chilonium, vul. xyel. Dan. pl.	4
27		Eadem moderna 2. folijs. pl.	5	Bourges Galliae prof.	2 8	Chios in mari Aegeo pl.	4
32		Appencella Heluet. prof.	1 45	Bracara Augusta Hispan. pl.	5 34	Chimacum vulgo Chimay in Namurcensi ducatu pl.	3
57		Aphrodisium, vulgo Africa pl.	2 2	Brema German. prof.	1 57	Claudopolis siue Colofvria, vel Clausenburgum Transilvaniae ciuitas prof.	6
63		Aquapendente Italiae prof.	5 21	Eadem pl.	5 27	Cliuia, vulgo Cleue German. pr.	2
12		Aquilgranum vulgo Aach Germ. pl.	3 3	Brefslavv, latin. Vratislavia Siles. pl.	4 41	Cochem ad Mosellam Ger. pr.	5
9		Archidona Hispan. prof.	5 29	Brielum, vulgo den briel, Hollandiae pl.	2	Coldinga Dan. pl.	5
33		Argentina vel Argentoratum, vulgo Strasbourg. Germ. pl.	2 5	Brixina Tirolens. prof.	4 34	Colmaria Dan. pl.	2
48		Ariminum vul. Rimini Italiae pl.	4 14	Britolia vul. bristovve, Angliae pl.	3 24	Colonia Agrippina vulgo Colln. Germ. pl.	1
17		Arnhemium Geldriae pl.	3 30	Brouershauia belgiae prof.	1 32	Communia Vngar. pl. & prof.	5
22		Arnsbergum V Vespthaliae, Colon. Diceces. prof.	4 1	Bruela Colon. diceces. prof.	2 36	Commoda Bohemiz.	6
56		Arzilla vulgo Azella Africae prof.	1 23	Bugz vul. bruck Fland. pl.	1 38	Confluentia vulgo Coblentz, Treuirens. Diceces. prof.	1
5		Astir siue Astigis vulgo Ecya, Hispan. prof.	1	Bruna Moraviae prof.	6	Conil, Hispan. prof.	2
13		Atrebatum vulgo Arras Belgiae. pr.	1 6	Brunsvigum, vulgo brunschweig Germ. prof.	1 25	Conimbria Hispan. pl.	5
22		Idem pl.	3 18	Buxella, vulgo brussel belg. pl.	1 36	Cononhor Indiae prof.	1
8		S. Audomari, vulgo S. Omer Artesiae pl.	4 12	Buda, vulgo Ofen Vngar. pl.	6	Costantia Suen. vulgo Costnitz pr.	2
26		Aueniae, vulgo Auefnes Hannoniae pl.	3 10	Eadem prof.	1 6	Constantinopolis Turciae pl.	1
39		Augusta Vindelicorum vulgo Augsburg. German. pl.	4 1	Budinga Franconiae	6 4	Corcagia vulgo Corcke Ang. pl.	6
10		Augustodunum vulgo Authun, Galliae pl.	3 66	Burbargum Fland. prof.	2 54	Corduba Hispan. prof.	6
13		Auignon Galliae pl.	2	Burdigala, vulgo Bourdeaux Gall. pl.	4 1	Corfu Venet. pl.	2
10		Aurelia, vulg. Orleans Galliae pr.	2 35	Burgis Hispan. prof.	1 51	Coronia vulgo Landiscroon Danicae prof.	4
6		Idem pl.	3 54	Buscumducis, vulgo S' Hertoghenbosch, bel. prof.	5	Cracouia prof. 2. fol. Polon.	6
57		Azaamurum Afr. prof.	1 22	Idem pl.	4 29	Eadem vno folio prof.	6
36		Badena, vulgo Oberbaden, Germ. pl.	4 5	Cabeças Hispan. prof.	5 43	Crempa Dan. prof.	4
8		Barcino, vul. barcellona, Hispan. pr.	1 21	Cabillinum, vul. Chalons burgund. pl.	4 35	Croneburgum Dan. pl.	4
44		Bardouicum, Saxoniae pl.	3	Calaris Sardiniae pl.	1 26	Crosna Polon. prof.	6
45		Bardum Pomeraniae pl.	5 5	Calatia vulgo Calazo Campaniae pl.	4 6	Cusco Indiae Occident. pl.	1
15		Bamberga Francon. pl.	6 56	Calcaria Cliuiae pl.	5 58	Damascus in Syria pl.	2
8		Barrodocum, vulgo Barle. Duc. Lotharing. pl.	3 0	Calcuth Indiae prof.	1	Daniae tabula Geographica.	4
			6 4	Calerum vulgo Calais Gal. pl.	5 35	Dantzick, latin. Gedanum Pruss.	2
				Caluariae mons 4. miliarib. distans Cracouia, Polon. prof.	6 46	Dauentria, vulgo Deuenter Belgiae pl.	3
				Cameracum vul. Cambray belgiae pl.	3 33	Delphium vulgo Delft. Holl. pl.	3
				Idem prof.	5	Dillenburgum Nassou.	6
				Campaniae felicis delitiae Ital. pr.	3 12	Diu Indiae Orient. prof.	1
				Campan in Transilvana prof.	2 57	Doccum Frisiae pl.	4
				Idem pl.	3 18		

INDEX.

Numer.	Lib. Numer.	Lib. Numer.	Lib.
54	Mina, alias S. Georgij oppidum in Guinea prof.	Palatiolum, vul. Pfaltz Treuir. di- æcef. Germ. pl.	2 51
44	Mifena, vul. Meiffen Saxon. pl.	Palencia, vul. Palacios Hifp. pr.	132
52	Modona siue Modona in Morea prof.	Panormus Siciliz, vulgo Palermo prof.	114
37	Moguntia, Ger. mentz, Ger. prof.	Idem pl.	46
55	Mola Ital. prof.	Pappa Vngar. pl.	657
53	Mombaza Afr. prof.	Parents, vul. Parenzo Histria, pr.	252
43	Monachium, Ger. Munchen Bauar. prof.	Parifis Galliz.	137
40	Idem prof.	Parma Ital. pl.	132
24	Monasterium Meynfeldiz, pl.	Patavia Bauariz, vul. Passaw, pr.	348
22	Monasterium Westph. vul. Mun- fter, prof.	Parauium, vul. Padoa Ital. pl.	650
8	Mons Pefulanus, vul. Montpellier, Galliz, prof.	Pennica Saxoniz, prof.	656
43	Mons Regius Prufs. vul. Konigs- bergh. pl.	Perusia Ital. pl.	45
83	Montes Hannoniz, vulgo Mont'en Haynaut, prof.	Pettina Croatia	65
24	Idem pl.	Philippopolis, vulgo Philippeville Hann. pl.	46
47	Mofcouia, vul. Moskow, pl.	Picauia, vul. Poictiers Gal. pl.	32
54	Eadem melius delineata pl.	Idem prof.	12
16	Mulhusium Alfatiz, prof.	Pincia, vul. Valladolid. Hif. prof.	57
20	Namurcum, vul. Namur Belg. pr.	Pifaurum, vul. Pezaro Ital. prof.	158
32	Idem pl.	Plona Dan. pl.	312
7	Nanzeium, vul. Nancy Gal. pl.	Polna Morauiz.	525
47	Neapolis, vul. Neapoli Ital. pl.	Ponnon de Veles in Afria, pr.	631
65	Neapolis, prospectus ex monte Paufilipo, prof.	Ponnon Polon pl.	218
5	Nebriſſa Hifp. prof.	Pofonium, vul. Presburg Hunga- prof.	621
18	Neiffa Silefiz prof.	Præmiſſia Polon. pl.	18
9	Nemanus vul. Niſmes, Gal. pl.	Praga Bohemiz, prof.	433
37	S. Nicolai fanum Vngar. pl.	Praga cum Palatio Imperat. quod vul. Ratin appellatur prof.	732
1	Nonciuz, id est, nuſquã ſimile pala- tiũ, ite de habitu Anglorũ & mo- do vendendi lucios piſces, & de Anglorum parempitijs.	Puteoli & Baiz. Ital. prof.	33
40	Nordlinga Rhetiz, prof.	Quedelburga Saxoniz, prof.	5
1	Nordouicum, vulgo Norwich, Ang. pl.	Quiloa Afr. prof.	234
56	Nouara Ital. pl.	Ratisbona, Germ. Regenspur, Bauar. prof.	340
33	Nouefium, vulgo Neuf. Colon. di- æcef. prof.	Eadem prof.	117
23	Idem pl.	Razeburgum Saxoniz, pl.	41
10	Nouiodunum, vulgo Niuers, Gall. pl.	Reinholdsbourg Dan. prof.	138
39	Nouiomagum Geldriz, vul. Nym- megen, prof.	Reutlinga, Wirtenberg ducat. Germ. prof.	40
18	Idem pl.	Rhodus Turciz, pl.	657
64	Nuceria Ital. prof.	Richmond Ang. prof.	167
31	Nurnberga Germ. prof.	Riga Liouiz, prof.	632
43	Eadem prof.	Rimini, Lat. Ariminum, Ital. pl.	350
42	Oenipons, vul. Inſprugk Tirolenſ. prof.	Ripæ, vul. Ripen Dan. prof.	452
58 & 59	Idem & eius prospectus, prof.	Rochella Gal. pl.	537
34	Oitinum fedes Epifcopi Lubecenf. Germ. pl.	Roma moderna Hal. pl.	221
23	Oldenburgum Allatiz, prof.	Roma antiqua cum moderna pl.	135
2	Olifippo, vul. Liſbona, Hifp. pl.	Roma antiqua 2. tabulis, pl.	457
1	Eadem prof.	Romanum, vulgo Romans in Del- phinatu, pl.	332
8	S. Omer, Lat. S. Audomarum Ar- ret. pl.	Roftochium Saxoniz, prof.	63
51	Oriuerum Ital. prof.	Roftochium in Megapolitano du- catu Germ. pr. f.	5
10	Orleans, Lat. Aurelia, prof.	Rotenburgum Franconiz, prof.	134
6	Idem pl.	Rothomagus, vul. Roan, Gal. pl.	354
14	Ormus Perſiz, prof.	Idem prof.	113
22	Oſnabrugum, Westphal. prof.	Rotterdamum, vulgo Rotterdam, Holland. prof.	37
11	Oſtenda Flandriz, pl.	Idem pl.	42
53	Oſtiz portus Ital. pl.	Rubeaquum, vul. ruffachia Alfa- pl.	244
30	Otonium Dan. pl.	Ruremunda Gelonid. pl.	356
65	Ouar Vngar. pl.	Ryffel Ger. Gal. Lylle, Lat. Inſulis, Belg. pl.	33
2	Oxonium, vul. Oxford Ang. pr.	Sainctes Gal. pl.	515
39	Palanca Polon. prof.	Sala vetus & noua Afr. pl.	1
		Salzburgum Germ. pl.	3
		Idem pl.	59
		Santander Hifp. prof.	2
		Sarburgum Treuir. diæcef. Germ. prof.	535
		Sarisburia, vul. Schrasbery Angl. pl.	6
		Schaphuſia, vulgo Schaffauſen Ger. prof.	1
		Scopa Miſnia	6
		S. Sebaſtiani oppidum Hifp. pr.	1
		S. horoneæ Iacobes Ital. prof.	1
		Sebenico Dalmatiz, prof.	2
		Sedunum Val ſiz, vul. Sitten pr.	1
		Segeberga Dan. pl.	4
		Sena Ital. pl.	1
		Sendomiria Polon. prof.	6
		Septa, vul. Scepta Afr. prof.	1
		Septenium, vul. Septenil. Hifp. prof.	3
		Serauallum Ital. pl.	4
		Scuilla, Lat. Hiſpalis Hifp. prof.	1
		Eadem pl.	4
		Eadem iter m prof.	5
		Siculum fretum, Sicil. prof.	6
		Sigena Naſſouiz,	6
		Siana Bohemiz	6
		Sleſuicum Dan. pl.	4
		Slotenum Freſiz, pl.	4
		Sluſa Flandriz. vul. Sluys pl.	3
		Sneca Friſiz, pl.	4
		Solnocum Vngar. pl.	6
		Solothurum, vul. Solothum Ger. pl.	1
		Sontinum, vul. Zons, Colon. diæ- cef. prof.	8
		Spira Germ. prof.	1
		Stada, vul. Staden Saxo. pl.	5
		Stauria Friſiz, pl.	4
		Stetinum Pomerania, pl.	4
		Stockholmia, prof. vetus mare & terram, Dan.	4
		Strasburg, Lat. Argentoratum ſi- ue Argentina Germ. pl.	1
		Straubinga Bauariz, prof.	1
		Strigonium, vul. Gran, Vngar. pl.	5
		Sudatorio Lago Ital. prof.	3
		Suetia, vul. Schvveitz Germ. prof.	1
		Suibafium Silefiz, pl.	5
		Sulmo Ital. pl.	3
		Suſacum, vul. Soeft, Weſt. pr. Idem prof.	3
		Svolla, vulgo Svvoll, Geldriz, pl.	4
		Sibyllæ Cumanæ Antrum Italiae, prof.	3
		Sylvania, vulgo Vnderuvalden, Germ. pl.	1
		Tarusium, vulgo Treuiſo, Italiae proſp.	6
		Tata, vulgo Totis, Vugar. pl.	5
		Terracina, Italiae, prof.	3
		Tienæ, vulgo Tienen, Brabantiz, pl.	3
		Tietmarſiæ hominum habitus.	5
		Tigurum, vulgo Zurich, Heluæ- prof.	1
		Idem pl.	3
		Tingis, vulgo Tangiara Africae, pk	1
		Toletum, Hiſpan. prof.	1
		Idem cum Palatio Regio, & templo Aſchiepiſcopali. prof.	5
		Tornacum, vulgo Tournay, Germanicè Dornick, Belgiz, proſp.	4
		Tounga, Dan. pl.	5
		Traic-	

INDEX.

Numer.	Lib. Numer.	Lib. Num.	Lib.
21	Traiectum ad Mosam vulgo Ma-	60	Venetotum templum S. Marci , &
	stricht belgiæ prof.	2	Palatium prof.
15	Idem pl.	317	Venlonum vulgo Venlo Geld.pl.
19	Traiectum vul. Vtricht bel. pl.	149	Verona Ital. pl. & prof.
20	Tremonia vulg. Dortmund west-	16	Vesontio vulgo Besançon Burgund.
	phal. prof.	4	pl.
36	Treueris Germ. Trier. prof.	119	Vienna Austr. prof.
57	Tricaricum Ital. prosp.	641	Vienna vulg. Wien Austr. prof.
48	Tridentum, vulgo Trento Germ.	21	Idem pl.
	pl.	359	Vilna Lithuania Germanis de
40	Tubinga wirttembergens. Germ.		wilde pl.
	prof.	447	Vincentia vul. Vicenza Ital. pl.
32	Tugium vul. Zug German. pl.	12	Vindesorium castrum Ang. pr.
34	Tundera pl. cum arcibus vicinis	39	Visbia Gothorum Dan. pl.
	Ranzouianis Dan.	565	Vizzegrad, Ger. blindeborg Vng.
57	Tunes Africæ prof.	2	prof.
58	Idem oblectum à Turcis prof.	231	Vlma Sueviæ prof.
8.	Turonum vul. Tours Gall. pl.	132	Vnderwalden Heluet. latin. Sylua-
20	Idem prosp.	8	nia German. pl.
52	Tybur vulgo Tiuoli Ital. prof.	327	Vraniburgum Insula & castrum
56	Tzaffin Afric. pl.	1	Dan. pl.
		52	Vrbinum Ital. prof.
27	Vallecuria vul. walcourt in Namur-	3	Vrsao vel Oluna Hisp. prof.
	centi ducatu pl.	332	Vrsella vul. Vri, Germ. prof.
25	Vallencenæ Hannoniæ pl.	332	Vrsina. vulgo bern. Germ. pl.
40	Varadinum Transylvan.	619	Vtrecht lati. Vltraiectum belg. pl.
47	Varsouia Polon. prof.	658	Vulcani forum, vul. Solfataria Ital.
5	Vegel Hispan. prof.	2	pl.
5	Velis Malaga Hispan. prof.	237	Warburgum westphaliæ pr.
53	Velitra vul. blitri Ital. prof.	325	Weinmaria Turingiæ pr.
43	Venetia Ital. pl.	142	Idem pl.
		3	
		27	Witmaria in Ducatu Megapolens.
			prof.
			Idem prof.
		340	Werdna westphaliæ prof.
		24	Wesalia, superior ad Rhenum
			Germ. prof.
		22	Wesalia vulgo wesel, inferior Cli-
			uiæ prof.
		19	Idem pl.
		36	Wissenburgum Germ. pl.
		27	Witteberga Saxonie pl.
		34	Wormatia Germ. worms Ger.
			prof.
		42	Wratislauia, vulgo Breslaw Siles.
			pl.
		37	Wirtzburgh latin. Herbipolis
			Francon.
		6	Xeres de la fontera Hispan. pr.
		3	Yorck, latin. Eboracum Ang. pl.
		12	Zahara Hispan. prof.
		52	Zamocium nouum Polon. pl.
		38	Zaros, siue Saros Vngar. prof.
		25	Zaslauia bohemiæ.
		28	Znoyma Morauie.
		32	Zurich latin. Tigurum Germ. pr.
		16	Zurphanium vulgo Zurphen Gel-
			diæ pl.

FINIS.